

marksist teori 38

Temmuz-Ağustos 2019 ❖ 7.50 TL

Kadın, özel mülkiyet karşısındaki durumuna rağmen, bir homojen cins olarak, özel mülkiyetin (ve böylece kapitalizmin) mezar kazıcısı değildir. Ama kadınlar, aynı nedenle, homojen biçimde bir cins olarak, patriyarkanın da mezar kazıcısı değildir. Kadınların proletarya dışındaki bölümleri, özel mülkiyetle değişik biçimlerde bağlanarak, cinsinin temel çıkarlarına yabancılaşır. Burjuva kadınlar, bu yabancılaşmanın en geri kutbunda yer alırken, temelde burjuva kadın kurtuluş çerçevesi, kapitalizm içinde ataerkinin tasfiyesini ve eşitsizliklerin erkek cinsle eşit paylaşımını kapsar. Öte yandan, mülksüz sınıf içerisinde, mülkiyet ilişkilerinin tam tasfiyesinden maddi çıkarı olan ve bunun sınırlarına vardırılmasına öncülük edecek olan, kadın cinstir. Ev, erkeğin kadın üzerindeki tahakkümünün, sömürsünün başladığı yerdir ama, sona erdiği yer olmayacaktır. Erkek egemenliği ile kadın özgürlüğü arasındaki ezeli karşıtlık ev içinde başlamıştır ama, nihai hesaplaşma ev dışında olacaktır.

marksist teori

Sayı 38 ❖ Temmuz-Ağustos 2019

Kapitalizm, Ataerki, Sosyalizm

Sema Duru Boran

Cinsel Sömürü Ve Seks Endüstrisi

Onur Ezgi

Grev Hakkı Ve 8 Mart İçin Mülkiyet Mücadelesi

Bahar Özmez

Kadın Devriminin İlk Adımları

Arjin Gün

marksist teori

38

Dosya:

Kapitalizm Ataerki Sosyalizm

Marksist Teori

38

Temmuz/Ağustos
2019

Marksist Teori - Yaygın Süreli Yayın
Varyos Yay. San ve Tic. Ltd. Şti. Adına
İmtiyaz Sahibi: Şengül Güneş Bali
Sorumlu Yazışleri Müdürü: Şengül Güneş Bali
Yönetim Yeri: Aksaray Mah. Müezzin Sok. İlhan Apt. No: 12/1 D: 7 Aksaray-İstanbul
Tel: (0212) 529 15 94 **Faks:** (0212)529 06 75
Web Sitesi: www.marksistteori.org
Baskı: Ceylan Matbaacılık Tel: (0212) 613 10 79
Abonelik: Yıllık 40 TL (Posta çekini yatırdıktan sonra bilgilerinizi e-posta veya faksla iletiniz.)
Posta Çeki: Serdal Işık 05145562

İçindekiler

5 | Kapitalizm, Ataerki, Sosyalizm
Sema Duru Boran

49 | Cinsel Sömürü Ve Seks Endüstrisi
Onur Ezgi

79 | Grev Hakkı Ve 8 Mart İçin Mülkiyet Mücadelesi
Bahar Özmez

107 | Kadın Devriminin İlk Adımları
Arjin Gün

Kapitalizm, Ataerki, Sosyalizm

Sema Duru Boran

Toplumsallaşmanın kadınların toplumsal yaşamın bütün alanlarına eşit katılımını sağlaması için, toplumsallaşmış ekonominin özellikle bu hedef doğrultusunda yönetilmesi, iktisadi yapının iradi olarak bu temelde örgütlenmesi gerekir. Binlerce yıl boyunca egemen sınıfların iktidarıyla iç içe geçmiş, insanlığın bütün kültür, gelenek ve duygularını şekillendirmiş olan ataerki, kendi yıkımına direnecektir. Erkek, mülksüzleştirilmiş haliyle bile, bu son mülküne sıkı sıkıya sarılacak, evsel köleliği sürdürmeye çalışacak, kadının geleneksel şekillenmesi bu köleliğin değişik biçimlerine tabi olmaya eğilim gösterecek, evdeki cinsiyetçi işbölümü, toplumsal ölçekteki üretimde de çeşitli işkolları arasında yeniden ve yeniden örgütlenecektir.

Kapitalizmle Ataerkinin Çelişkili Birliği

Kapitalist düzen ataerkildir. Bu durum, kapitalistlerin niyetinden değil, kapitalizmin doğasından ileri gelir. Başka bir deyişle, ataerki düzeni koruyup korumamak, kapitalistler için bir tercih değildir. Sınıfsal sömürü ile cinsel sömürü aynı maddi temel üzerinde, özel mülkiyet zemininde var olur ve özel mülkiyetin varlığı karşısında her ikisinin kaderi ortaktır. Ancak bu iki sömürü biçimi birbiriyle sonsuz bir uyum içerisinde değildir.

Erkek egemenliğiyle kapitalizm, tüm iktisadi, siyasi ve toplumsal kurumsal yapısıyla iç içe geçmiştir, kaynaşmıştır. Kapitalizmin ekonomik, siyasi, askeri kurumları, aileden orduya, okuldan fabrikaya, aynı

zamanda erkek egemenliğinin de kurumları, kendini sürdürmesinin temel dayanaklarıdır. Ancak bu birlik çelişkili bir birliktir. Çelişkinin kaynağında kapitalizmin temel çelişkisi, üretimin toplumsal karakteri ile mülk edinmenin özel karakteri arasındaki çelişki durur.

Üretimin toplumsallaşması kaçınılmaz olarak kadının toplumsal yaşama katılımına (üretici, tüketici ve meta olarak) itilim kazandırırken, mülkiyetin özel karakteri onu kaçınılmaz olarak toplumsal yaşamın dışına, ev içi sınırlara doğru çeker.

Teorik olarak bu çelişkinin iki yönde zayıflatılabileceğini, yumuşatılabileceğini ya da ortadan kaldırılabileceğini varsayabiliriz. Kadının toplumsal üretimde özneleşmeye,

kadının ev içi emek alanlarının (yemek, ev işleri, bakım vb.) da toplumsal üretim kapsamına çekilmesi. Ya da kadının ev içi emek alanlarına, toplumsal üretimin gerçekleşme süreçlerinin de ev içine taşınması.

Üretim, asla, dünkü niceliğine ve içeriğine doğru daralmayacağına ve bunu istemeyeceğimize göre, ikinci hat ancak kapitalizm koşulları altında ve sınırlı biçimde gerçekleştirilebilir. Örneğin, kadın emeğinin esnekleştirilerek ev eksenli üretimin geliştirilmesi, böyle bir politikadır. Ancak bu sadece kısmi ve sınırlı biçimde uygulanabilir.

Birinci eksen, yani kadının ve “kadın işlerinin” toplumsal üretim alanına çekilmesi ise sınırlarına ancak, hem üretimin, hem de mülkiyetin toplumsallaştığı sosyalizm yolundan, özel mülkiyetin yok oluşuyla vardırılabilir.

Kapitalizmle ataerki arasındaki **birlik**, kapitalizmin bütün tarihi boyunca, değişik iniş çıkışlara rağmen, sürekli artar, değişik mekanizmalarla pekişir. Burjuva toplum, modern bireysel aile düzeni üzerinde yükselir. Kadın bedeni metalaşır, genel bir sermaye yatırım alanı haline gelir. Kadın cinselliği metalaşır, cinsel emeği metalaşır. Kadın, ücretli köleliğin en alt kademesinde, ucuz işgücü olarak yer alır. Toplumsal üretime katılımı, cinsiyetçi işbölümünün ağır bastığı biçimde gerçekleşir.

Öte yandan, **çelişki** de giderek artar, şiddetlenir. Çelişkiyi geriletme, yumuşatma ve yönetme yönünde yapılan bütün müdahaleler, daha sonra daha derin krizler ortaya çıkaracak geçici düzelmelerden başka bir şeye

yaramaz. Kadın talepleri karşısında verilen değişik tavizler, kadının toplumsal yaşama katılımının önünü açarak, ataerkini darbeler ve kadın özgürlük mücadelesini kuvvetlendirir. Kadının ucuz işgücü olarak toplumsal üretime katılımı, evsel köleliğin altını oyarak, aileyi zayıflatır. Ailenin zayıflaması, emek-sermaye çelişkilerinin törpülenme olanaklarını daraltır ve burjuvazinin ideolojik hegemonyasını zayıflatır. Ailenin güçlendirilmesi yönündeki çabalar, kapitalistler için, ucuz işgücü kaynaklarını daraltır vb.

Kapitalizmin, sermaye egemenliği ile ataerkinin bu çelişkili birliğine dayanması, kadının cins mücadelesini, sosyalizm mücadelesinin büyük bir dinamiği yapar. Emperyalist küreselleşme döneminde, kadın işgücünün çok büyük niceliklerle toplumsal üretime katılımı, buna karşılık evsel köleliğin bütün şiddetiyle sürmesi, ataerki sermaye egemenliğinin bütün baskı ve zor aygıtlarının erkek cinsin egemenliğini korumak ve sürdürmek için çalışması, çelişkiyi iyice şiddetlendirmiş, toplumsal devrimin asli ve zorunlu bir bileşeni olarak, kadın devriminin toplumsal kuvvetlerini hazırlamış, maddi zeminini iyice olgunlaştırmıştır. Kadın cinsinin bir toplumsal kuvvet olma niteliği, bugünkü kadın hareketinin kendiliğinden niteliklerinde de dışa vurmak üzere, daha da belirginleşmiştir. Gerek kadın emeğinin ve kadın ezilmesinin bütünselliği, gerekse de onun sınıfsal karakteri temelinde sınıfsal saflaşma, kadın hareketinin içsel bir eğilimi olarak açığa çıkmaktadır.

1. Sermaye İle Ataerkinin

Birliği: Özel Mülkiyet

Biliyoruz ki, özel mülkiyet hem cinsel sömürünün, hem de sınıf sömürsünün kaynağıdır. Erkek egemenliğinin ve sermaye egemenliğinin ayaklarının altından özel mülkiyet temeli sökülüp alınmadıkça, ne cinsel, ne sınıfsal kurtuluş mümkündür.

Ancak özel mülkiyet, somut olarak sermaye düzeninde, erkek egemenliği ile sermayenin egemenliğini nasıl birbirine bağlar? Bu kaynaşma tarihsel olarak nasıl şekillenmiştir ve güncel olarak nasıl sürmektedir? Özel mülkiyet, hangi içsel yasaların etkisiyle, sermaye düzeninde yeniden ve yeniden, ataerki yapıyı üretmektedir? Sınıflı toplumların tarihi boyunca, özel mülkiyetin kadının köle cins olarak konumlanmasındaki somut işlevi değişim geçirir. Örneğin, mülkiyet ve mirasa bağlı “babası belli çocuklar” üretme, hiç değilse günümüzde mülkiyetli sınıf için artık bir sorun değildir. DNA testlerine maddi gücü yetişmeyenler, bırakacak mirası olmayan mülksüzler, proleter erkeklerdir, ancak kadının evsel köleliği en katı biçimiyle mülksüz sınıf arasında hüküm sürmektedir. Üstelik burjuva toplum geldiği aşamada, miras ve mülkiyet hakkını kadınlara da tanıması/tanımak zorunda kalmıştır.

Sermaye, kendisini büyötmek için artideğer sömürsüne ihtiyaç duyar. Eski toplumdan devralınan bütün sömürü ve baskı biçimlerini, bütün toplumsal eşitsizlikleri buna bağlar. “Üstünlüğü ele geçirmiş bundan önceki bütün sınıflar, toplumu büyük ölçüde

kendi mülk edinme koşullarına boyun eğdirerek, zaten edinmiş oldukları konumlarını pekiştirmeye bakmışlardır.”¹ Öyle ise, kendi başına artideğer üretmeyen cinsiyetçi sömürü, sermaye düzeni ile nasıl ayrılmazcasına bağlanır, ataerkinin kurumsal yapısı, burjuva düzene uyarlanır ve burjuva ekonomik-toplumsal yaşam, baştan ayağa ataerki temelinde örgütlenir?

Sermaye-Ataerki Kaynaşmasının Maddi Temelleri

Sermaye, kendi sürekliliğini, tarih sahnesine çıktığı anda verili bulunan

Kadın talepleri karşısında verilen değişik tavizler, kadının toplumsal yaşama katılımının önünü açarak, ataerkini darbeler ve kadın özgürlük mücadelesini kuvvetlendirir. Kadının ucuz işgücü olarak toplumsal üretime katılımı, evsel köleliğin altını oyarak, aileyi zayıflatır.

maddi koşullar içerisinde üretmeye başlar.

Birinci olarak, sermaye düzeni, erkek egemenliği ile ilk ortaklığını, mülkiyetin –üretim araçları sahipliğinin– paylaşımında bulur. Mülkiyet dağılımı halihazırda erkek egemendir, kadın halihazırda mülksüzdür ve mülktür ve sermayenin egemenliği, aynı zamanda burjuva erkeğin egemenliğidir: “Ama siz Komünistler kadınların ortaklaşalığını getirecek-

[1] Karl Marx – Friedrich Engels, Komünist Manifesto, çev. Nail Satlığan – Tektaş Ağaoğlu, Yordam Kitap, 2015, s. 55

siniz diye bir ağızdan yaygarayı basıyor bütün burjuvazi. Burjuva, karısını sırf bir üretim aracı olarak görür. Üretim araçlarının ortaklaşa kullanılacağını duyunca da pek doğal olarak ortaklaşalık kaderinin kadınların da başına geleceğinden başka bir sonuca varamaz. Söz konusu olanın tam da kadınların sırf birer üretim aracı olmaları konumunun ortadan kaldırılması olduğu aklının ucundan bile geçmez burjuvanın.”² Sermaye üretimi erkek egemen olmadan önce, sermaye, erkek doğar.

Öyle ise, kendi başına artıdeğer üretmeyen cinsiyetçi sömürü, sermaye düzeni ile nasıl ayrıl-mazcasına bağlanır, ata-erkinin kurumsal yapısı, burjuva düzene uyarlanır ve burjuva ekonomik-toplumsal yaşam, baştan ayağa ataerki temelinde örgütlenir?

İkinci olarak, üretimin konusunda bulur ve ev içi emeğin üretim alanının yeniden oluşumunda özsel bir değişiklik yaratır. Sermayenin ilk çıkış aşamasında toplumsallaştırdığı üretim kollarının pek çoğu –örneğin tekstil–, kadının ev içi üretim alanlarıdır. Daha önce kapalı ev ekonomisi içerisinde üretilen maddi ürünlerin pek çoğu, sanayi üretiminin konusu haline gelir. Sermaye yatırım alanı olur. Ev ekonomisine temel olan aile örgütlenmesi,

bir iktisadi birim olarak, bu ürünler bakımından, üretici niteliğini yitirir. Tüketici bir birim olarak yeniden şekillenir. Kadının üretim alanının toplumsallığı, bu kapalı ekonomik devre bakımından, daralır. Kapalı ev ekonomisi, daha da küçülür. Bu süreç ancak iki biçimde ilerleyebilir. Ya bu üretim kolları, onları üreten işgücüyle birlikte, tümüyle toplumsallaşarak evin dışına çıkacak, ya da evdeki üretimin konusu, tümüyle daralarak, ev, hakimi olan erkeğin özel hizmet ve kullanım alanı haline gelecektir. Marks ve Engels, o günkü verilerle, gelişmenin işçi ailesi, yani toplumun ezici çoğunluğu bakımından, birinci yönde olacağını öngörür.

Üçüncü olarak, ucuz işgücü arayışında bulur. Sermaye üretiminin amacı azami kardır. Karı, işçiye işgücünün karşılığını ödeyip, emeğinin bütün fazla ürününe el koyarak elde eder. Bu nedenle, işgücünün mutlak ve görelî sömürsünü arttırmak zorundadır. Bunu, işgücünü kendi değerinin altında ödeme, işgücünü uzatma, iş verimliliğini artırma yollarıyla yapabilir. Bu, sermayenin içsel eğilimidir ve sermaye, sermaye olduğu sürece, sürekli olarak bu eğilimi göstermek zorundadır. Bu nedenle, işgücünü ucuza satın alma, içsel bir zorunluluk olarak, sermayede verilir. O sürekli, daha ucuz işgücüne yönelecektir. Ucuz işgücünü ise, içinde doğduğu, tarihsel olarak oluşmuş verili maddi koşullar içerisinde bulur. Bunlar, sermayenin ortaya çıkardığı değil, verili bulduğu, nesnel koşullardır.

[2] Karl Marx – Friedrich Engels, Komünist Manifesto, s. 63

Bunu, önceki toplumun üretmiş bulunduğu değişik egemenlik ilişkileri içerisinde oluşmuş toplumsal eşitsizliklerde, en öncelikli olarak, önceki toplumun başlıca sömürülen sınıfı olan serfler içerisinde bulur. Serfleri ücretli köleye dönüştürür. İkincisi, cins egemenliği ilişkileri içerisinde bulur. Kadın, ucuz işgücü olarak, işgücü pazarına çıkar. Üçüncüsü, sömürgeler sistemi içerisinde bulur. Dördüncüsü, ırksal ve ulusal ayrımlar içerisinde bulur.

Bu tıpkı, pazar ihtiyacının, sermaye üretiminin içsel bir ihtiyacı olması, ama sermayenin, bu ihtiyacı, herhangi bir biçimde değil de, tarihsel olarak oluşmuş bulunan verili nesnel gerçeklik içerisinde, ulus ilişkileri içerisinde bulup, bunları başkalaştırarak ulusu ve ulusal pazarları oluşturması gibidir.

Yani sermaye, ataerkini ortaya çıkarmaz, verili bulur ve başkalaştırarak kaynaşır. Egemenliğini onun egemenliğiyle birleştirir. Tıpkı ulusal egemenliğin oluşumu gibi. An-

cak bu tarihseldir – sınıflı toplumların gelişim yasallığı içerisinde.

Kadının ucuz işgücü olarak pazara çıkışı, yukarıda bahsedilen, toplumsallaşma alanı –kapalı ev ekonomisi devresinde– daralmış olan emeğinin, bu kez evden çıkarılıp, yeni bir düzeyde toplumsallaştırılmasıdır.

Dördüncü olarak, işgücü sürekliliği arayışında bulur. Sermaye, işgücü pazarından işgücü satın alır. Üretim için gerekli bütün diğer metaller gibi. Önünde hazır bir koşul olarak, işgücü pazarının kendini önceki toplumsal koşullarda oluşmuş tek eşli aile temelinde yenileme yeteneğini bulur. Sermaye, özel olarak, aileyi üretmez. Ancak aile, halihazırda bir erkek egemen ilişki sistemi olarak –kuşkusuz, burjuvazinin ihtiyaçlarına henüz uyarlanmamış biçimde– vardır ve ailede üretilen işgücünü satın almayı sürdürür. Bu satın alma işlemi gerçekleştiği sürece, çıkarları buluşur. Onu peyderpey kendi ihtiyaçlarına uyarlar. Giderek bu aile, modern bireysel aile halini alır.

İşgücü ihtiyacı, kadın işgücüne eğilime yol açtığı oranda, tek eşli aileyi darbeler. Tersinden, erkek egemenliğinin bu hazır biçimi, sadece doğurganlığın değil, çocuk bakımının da kadının görevi olduğu cinsiyetçi işbölümü, kadın işgücünün pazardaki durumunu da istikrarsız hale getirir. Erkek işgücünü baskın kılar. Bu durum, bu ilişkinin kendisini sürekli yeniden üretmesini koşullar. Proletarya saflarına da, cinsler arası çıkar farklılığı ve çelişki biçiminde yansiyacaktır.

Sermaye, özel olarak, aileyi üretmez. Ancak aile, halihazırda bir erkek egemen ilişki sistemi olarak –kuşkusuz, burjuvazinin ihtiyaçlarına henüz uyarlanmamış biçimde– vardır ve ailede üretilen işgücünü satın almayı sürdürür. Bu gerçekleştiği sürece, çıkarları buluşur.

Beşincisi, sermaye, tek eşli aile zemininde ortaya çıkmış bulunan, kadın doğurganlığı (ve dolayısıyla cinselliği) üzerindeki tahakkümün alan açtığı, sermaye yatırım olanaklarını bulur. Kadın cinselliğinin denetim altında olmasının, erkek cinselliğinin çok eşlilikte özgür, kadın cinselliğinin tek eşliliğe mahkum olduğu koşulların kaçınılmaz ürünü olarak doğan fuhuş, kadın cinselliğinin metalaşması olanağı olarak, daha ilk günden sermaye tarafından

devralınarak, giderek onun hakimiyetine girer.

Altıncısı, erkeğin mevcut evsel egemenliği, sermaye için, ailenin işgücü üretim birimi niteliğini kadının ucuz işgücüne baskın kılan daha da belirgin bir kaynak olarak, sermayenin işgücü ihtiyacına daha istikrarlı bir dayanak olur. Erkeğin evsel egemenliği, sadece, belirli bir anda hazır bulunan bir toplumsal eşitsizlik değildir. Erkeğin evsel egemenliği, sermaye düzeninde de, sürekli olarak yeniden üretilir. Bu yeniden üretilme sürekli olduğuna göre, mutlaka maddi dayanakları olmalıdır. Bu maddi dayanak, erkek cinsin kadın ezilmesinden çıkarları, cinsiyetçi sömürdür. Dolayısıyla sermaye, ilk iki maddede özetlenen biçimde, aileyi yok etmediği sürece, yani ev içi alanı tasfiye etmediği sürece, önceki toplumdaki devralınan bu eşitsizliğin, bu ezme-sömürme ilişkisinin son bulması için bir neden yoktur. Ancak proleter erkek, tıpkı proleter kadın gibi, mülksüz sınıftan olduğuna, işgücünden başka satacak bir şeyi olmadığına göre, bu egemenliği sürdürebileceği, yeniden üretebileceği maddi temeli nerede bulur? Bunu, kapitalizmin gelişim seyri içerisinde, aile ücretinde bulacaktır.

Böylece, Marx'ın işgücüyle ilgili şu formülasyonuna geliriz: “İşçi sınıfının sürekli olarak mevcut tutulması ve yeniden üretilmesi, sermayenin yeniden üretimi için her zaman gerekli olmuş ve her zaman gerekli olacak bir koşuldur. Bunun yerine getirilmesini kapitalist iç rahatlığıyla işçinin kendini ve neslini devam ettirme içgüdüsüne bırakabilir.”³

[3] Karl Marx, Kapital Cilt 1, çev. Mehmet Selik – Nail Satlıgan, Yordam Kitap, 2011, s. 553

İlk gelişim aşamasında, kapitalizmin baskın eğilimi kadını işgücü pazarına ve fabrikaya sokmakken ve işgücünü her nerede buluyorsa orada ararken, tabloyu açıklamaya tamamen yeterli olan bu duruma karşın, kapitalizmin sonraki gelişmesi içerisinde, ataerki yapıyla birleşmesini tamamlamasıyla, işgücü üretimi, sermaye üretim çevriminin dışında, ancak sermaye düzeninin yapısal bir unsuru olarak içinde kalır ve “kendiliğindenlik”ten sistemelliğe geçer. Böylece artık kapitalist, işgücünün üretilmesini, sadece “emekçinin hayatta kalma ve üreme içgüdüsüne” değil, içgüdünün kendi gerçekleşmesini sağlayacağı somut bir çerçeveye, erkek egemenliğinin sağlam limanlarına, büyük bir güven içerisinde bırakabilir.

Bundan böyle, aile ücreti biçimindeki işçi ücreti, ailenin yeniden üretimi için gerekli olanın altına saptığında, kadın ucuz işgücü olarak pazara çıkacak (aynı zamanda ev içi konumu da sürecek), gerekli olana yaklaştığında, kadın evsel köle olarak kalacaktır. Böylece, erkeklerin esasen işçi, kadınların esasen ev kölesi olduğu düzen, sürekli yeniden üretilir.

Sermaye ile ataerkinin kaynaşması, bir egemenlik kaynaşmasıdır. Proleter erkek bakımından, evsel köle ile egemenlik ilişkisinin sürdürülmesinin temel dayanağı aile ücretidir.

Yedinci olarak, bu kaynaşma eyleminde, toplumsal üretimin belirleyici unsuru olan sermaye esas belirleyicidir, ama ataerki de etkin bir kuvvettir. Sermaye ile ataerkinin kaynaşması tek yanlı olmaz. Yani

ataerki kendi yıkımına direnir. Direniş elbette, erkeğin maddi çıkarları uğrunadır. Ataerki, egemenliğin en üst basamaklarından, yani hakim sınıflardan erkeklerde cisimleşen taleplerden ve eğilimlerden başlayarak, en alt basamaklarına, ezilen, sömürülen sınıflardan –özelde proletaryadan– erkeklerde cisimleşen eğilimlere dek, birbiriyle zaman zaman uyum, zaman zaman çelişki içinde, direnir. Bu eğilimler ve talepler, toplumsal alışkanlıklar, gelenekler, kültür ve anlayışlar olarak da dışa vurur.

Proleter erkek, tıpkı proleter kadın gibi, mülksüz sınıftan olduğuna, işgücünden başka satacak bir şeyi olmadığına göre, bu egemenliği sürdürebileceği, yeniden üretebileceği maddi temeli nerede bulur? Bunu, kapitalizmin gelişim seyri içerisinde, aile ücretinde bulacaktır.

Sekizinci olarak, bu etkileşimde, sadece sermaye ve erkek değil, proletarya ve kadın da etkin öğedir. Dolayısıyla, yukarıdaki faktörlerin tümü, proletaryanın, onun erkek ve kadın yarısının ve kadın cinsin dinamik durumu içerisinde yansıma bulur. Onların eğilimleri olarak dışa vurur ve durum üzerinde etkide bulunan bir faktör olarak işlenmesini getirir.

Proletarya içerisinde kadın, henüz bir kolektif cins kimliği kazanmamıştır. Cins olarak kadın, bir toplumsal kuvvet olarak henüz şekillen-

memiştir. Aile ücreti ile eşit işe eşit ücret talepleri, proletarya içerisinde cins çelişkilerinin ilk dışavurumudur. Erkeğin tek eşli ailedeki egemen konumu nedeniyle, kadın ile erkek arasındaki cinsel çelişki, sermaye karşısında çıkar birliği olan bu iki cinsin somut taleplerini, iki ayrı yöne doğru sevk edecektir. Kadının eğilimi, eşit işe eşit ücret, erkeğin eğilimi, evsel köleliği üzerinde üretilebileceği bir maddi zemin, evsel köle beslemeye yetecek ücret – aileye ücrettir. Bu cinsel çelişki, işçi sınıfı hareketinin tarihi içerisinde değişik dönemlerde, eşit ücret talebine karşı çıkış, erkek işçiyi korumanın yolu olarak sendikalaşma, kadın işçiyi sendika üyeliği hakkından mahrum ederek, onu korumanın evin kutsal eşliğinden geçtiğini öne sürme gibi biçimlerde, erkek egemen bir eğilim olarak, ve elbette, baskın eğilim olarak kendini gösterir.

Fakat bu iç saflaşma, ancak kısmi biçimde, çatışmalı geçer. Bunda, kadının cins olarak kolektifleşmemiş olması ve erkek egemenliğinin gerek cismi –erkek– ve gerekse zihniyetiyle, proletarya saflarındaki hakimiyeti bir etkendir. Ancak durum bundan ibaret değildir. Gerçekte, ücretler zaten öyle düşük, işçi sınıfının maddi yaşam koşulları öyle sefil, işçi kadının toplumsal üretime katılımının, bütün eski egemenlik ilişkileri, toplumsal alışkanlıklar ve geleneklerin sürdürdüğü koşullarda gerçekleşmesi öyle ezicidir ki, çifte sömürünün, hangi halkasından olursa olsun kopması, doğurganlığının güvence-

lenmesi, kendisiyle birlikte çocuklarının da daha güvenli ve istikrarlı yaşam koşullarına kavuşması, böylece, koruyucu yasalar ve her ne biçimde olursa olsun, kendisi ve ailesi için gelirin sağlanması, kadın işçi için yaşamsaldır. *“Toplumsal üretim yolunu -ama yalnız proleter kadına- yeniden açan, günümüzün büyük sanayiidir; ama bu yol, öylesine koşullar içinde açılmıştır ki, kadın, eğer ailenin özel hizmetiyle ilgili görevlerini yerine getirmek isterse, toplumsal üretimin dışında kalır ve bir şey kazanamaz; buna karşılık, eğer toplumsal üretime katılmak ve kendi hesabına kazanmak isterse, ailesel görevlerini yerine getirmekten uzak kalır. Kadın için bütün çalışma kollarında, fabrikadaki gibi, doktorluk ve hukukçulukta da, durum budur.”*⁴

Bu nedenle, eşit işe eşit ücret (buna, kadın işgücünün istikrarlılaşma eğiliminin bir dışavurumu olarak, bakım işlerini toplumun üstlenmesi kapsamındaki kreş, emzirme odaları vb.’ni de daha tali olarak ekleyebiliriz), proletaryanın kadın yarısı için, en ileri eğilim olmakla birlikte, hakim eğilim de değildir.

Başka bir deyişle, işçi kadın üzerinde, o somut tarihsel dönemde oluşmuş bulunan çifte sömürü halkasının kırılması isteğinin yönü, ileriye doğru değil de, geriye doğru belirlenir. Böylece, aile ücreti, sınıf içinde cinsler arası uzlaşmanın ağır bastığı bir ortak eğilim haline gelir. Çünkü toplumsal kesimler, cins, sınıf, ulus veya ırk olarak, durumlarının kolektif bilincini edinmedikleri

[4] Friedrich Engels, Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni, çev. Kenan Somer, Sol Yayınları, 1987, s. 78

sürece, bir toplumsal kuvvet haline gelemezler. Kadın cins, özneleşmesinin o günkü düzeyinde, eski toplumun tümünden yıkılmasına değil de, eldekinin korunmasına yönelir. Bu, daha sonra da, sermaye düzeninin tarihinde zaman zaman belirginleşen, kadının gerici politikaların dayanağı haline getirilmesi olanağının o günkü dışavurumudur.

Burjuva ve küçük burjuva feminizmin, kendi sınıfsal konumlarını en fazla yansıttıkları ve emekçi sınıfların sefil yaşam koşullarından kopuklukları nedeniyle, proletarya cephesinde durumu en fazla kavrayamadıkları mesele, aile ücretinin oluşumunda öznelliğe atfettikleri aşırı anlamdır. Onlar, sanki işçi kadının, proleter eşlerinin ve diğer yoksulların yaşam koşulları, kendi yaşam düzeyleriyle herhangi bir benzerlik taşıymış gibi, aile ücretinin gelişiminin, proleter erkeğin öznel iradesinin bir ürünü olduğunu varsayarlar.

Ücret eşitsizliği ile aile ücreti, aynı madalyonun iki yüzü olarak, birbirini etkiler ve erkeğin evsel egemenliğinin maddi dayanağını oluşturur. Öte yandan, gerek ücret eşitsizliği, gerekse aile ücreti, birer hukuksal metin, yasa değil, sermaye üretiminin bağrında taşıdığı iki eğilimdir. Bu eğilimler, hem sermayedarların öznel yönelimleri, hem de işçi sınıfının, işçi kadınların ve erkeklerin öznel yönelimleri olarak dışa vurur. Koruyucu yasaların kabulü ve aile ücretinin 19. yüzyıl sonları ile 20. yüzyıl başlarında kapitalist merkezlerde baskın hale gelmesi, basitçe bir talep kabulü şeklinde gerçekleşmez. Başka bir deyişle, basitçe şu şekil-

de yasalaştırabilir ve hukuk yoluyla bu şekilde değiştirilebilir bir “öznel uzlaşma” değil, nesnel yasaların, bir başka nesnel yasayı doğuruşu söz konusudur. Bu nedenle de zaten bu sistem tıkırında işlemez. Bu en iyi şurada görülebilir. İşçi ücreti, çoğu zaman, biralakım aileyi, tekil işçiyi bile insanca yaşatamayacak kadar düşük olmasına rağmen, yine de “aile ücreti”dir. İşçi ücreti her zaman minimuma eğilim gösterir, ancak bu minimum, pazarlar arasında ve iktisadi, toplumsal ve kültürel gelişmeye bağ-

Bu iç saflaşma, ancak kısmi biçimde, çatışmalı geçer. Bunda, kadının cins olarak kolektifleşmemiş olması ve erkek egemenliğinin gerek cismi –erkek– ve gerekse zihniyetiyle, proletarya saflarındaki hakimiyeti bir etkendir. Ancak durum bundan ibaret değildir.

lı olarak zaman içinde değişir. Öte yandan, işçi ücreti, gerçekten aileyi geçindirir, hayatta tutar sınırdan aşağı düşüğünde, kadın çalışır duruma gelir. Emperyalist küreselleşme döneminde, bu durum baskın hale gelir ve cinsel çelişkinin şiddetli biçimde kendisini göstermesine yol açar.

Yine, iddia edildiği gibi, aile ücretinin kabulü, burjuva erkekle proleter erkek arasında, bir “mülkiyet paylaşımı” değildir. Çünkü kapitalist toplumda belirleyici olan, sermaye üretimidir. Ne kadar yaşamsal olur-

sa olsun, ev içi üretime hakim gelir. Dolayısıyla, ev içinde erkeğin kadınlı ilişkisi, bir üretim aracı sahipliği biçiminde olsa da, sermaye karşısında, “proleterin karısı”, bir tüketim kalemi durumundadır. Burjuva erkeğin proleter erkekle paylaştığı, altı üstü, bir evsel köle sahibi olmasına yetecek kadar ücrettir. Bu haliyle bile ücret, ürettiği değer ancak bir kısmına tekabül edebilir. Bu nedenle, hakim olan toplumsal üretim bazında, proleterin “kadını” mülk olarak sahipliği, bir üretim aracı bazında,

Öte yandan, işçi ücreti, gerçekten aileyi geçindirir, hayatta tutar sınırdan aşağı düştüğünde, kadın çalışır duruma gelir. Emperyalist küreselleşme döneminde, bu durum baskın hale gelir ve cinsel çelişkinin şiddetli biçimde kendisini göstermesine yol açar.

mutfak robotundan daha fazla iktisadi belirleyicilik taşımaz. Öte yandan, durumun bir “mülkiyet paylaşımı” olmaması, sermaye ile erkek arasındaki “maddi çıkar ortaklığının” toplumsal ilişkilerin belirlenisindeki önemini karartmaz. Ortaklığın *biçimini*, çelişkinin *şiddetini* ve birliğin de *kuvvetini* belirler.

Sonuç olarak, biliyoruz ki, kapitalizmin işleyişine yön veren değişik eğilimler, kapitalizmin gelişimi içerisinde, yasalara, yasalar da eği-

limlere dönüşür. Kapitalizmin cins egemenliğiyle ilişkisi de böyle gelişir. Böylece, 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başında, sermaye ile ataerkinin kaynaşması tamamlanır. Ataerki, bir iktisadi birim olarak modern bireysel ailenin hakim hale gelmesiyle birlikte, kapitalizmin bir iç yasallığı halini alır.

Proleter Aile

Marksizmin, feminist basında en çok eleştirilen görüşlerinden biri şudur: “...*bu üstünlüğü koruyan burjuva hukuku, yalnızca mülk sahipleri ve onların proleterlerle olan ilişkileri için mevcuttur; tuzluya oturur; öyleyse, para yokluğundan, işçinin karısı karşısındaki durumunda hiçbir geçerliliğe sahip değildir. İşçinin, karısı karşısındaki durumunda, koşullara göre, bambaşka kişisel ve toplumsal ilişkiler hüküm sürer. Ve üstelik, büyük sanayi, kadını evden kopararak emek pazarına ve fabrikaya gönderdiği, ve onu çoğunlukla ailenin direği durumuna getirdiğinden beri, proleterin evinde, erkek üstünlüğünün son kalıntısı da temelini yitirmiş oldu – belki, tek-eşlilikle birlikte töreye girmiş bulunan, kadınlara karşı bir kabalık artığı hariç.*”⁵

Gerçekten de, kadın evden çıkıp emek pazarına girdikçe, proleterin evinde gelişme bu yönde olur. Zaten bu koşullar altında çoklukla proleterin evi köyü de darmaduman olur: “*Ailenin ortadan kaldırılması! En köklü değişiklikleri savunanların bile Komünistlerin bu yüz kızartıcı niyeti karşısında kanı beynine sıcıyor. Bugünkü aile, burjuva ailesi neye dayanyor? Sermayeye, özel kazan-*

[5] Friedrich Engels, Ailenin, Özel Mülkiyelin ve Devletin Kökeni, s. 76

ca. Bu aile tam olarak gelişmiş biçimiyle yalnızca burjuvazi için vardır; ama bu durum proleterlere ailesizliğin dayatılmasıyla ve açık fuhuşla tamamlanıyor.”⁶

Engels, proleter ailede erkek egemenliğinin ortadan kalktığını değil, maddi temelini yitirdiğini söyler. Bu koşullarda dahi, erkek egemenliği proleter ailede hemen ortadan kalkmayacaktır, çünkü onun maddi dayanak ortadan kalksa da, o dayanak üzerine kurulu olan hukuk, ideoloji ve kültür, aynı hızla onu izlemeyecektir: “‘Aile hareketli öğedir’, diyor Morgan, ‘asla duraklama halinde değildir; toplum aşağı bir dereceden daha yüksek bir dereceye geliştiği ölçüde, aile de aşağı bir biçimden daha yukarı bir biçime geçer. Buna karşılık, akrabalık sistemleri hareketsizdir; ailenin zaman boyunca sağladığı gelişmeleri, akrabalık sistemleri ancak uzun aralıklarla sağlarlar ve ancak aile köklü bir dönüşüm gösterdiği zaman akrabalık sistemleri de köklü bir dönüşüme uğrarlar.’ Marx, buna şunu ekler: ‘Ve genel olarak, siyasal, hukuksal, dinsel ve felsefi sistemler için de durum aynıdır.’ Aile yaşamaya devam ettikçe, akrabalık sistemi katlaşır; akrabalık sistemi alışkanlık gücüyle değişmelere karşı direndikçe, aile onu aşar.”⁷

Öte yandan, kapitalizmin gelişim seyri, kapitalizmin daha o aşamada yakın bir devrimle yıkılacağını ve mevcut aşamadan doğrudan sosyalist bir devrim yoluyla daha üst bir toplumsal düzene geçileceğini varsayan Marx ve Engels’in öngördüğünün

aksine, bir devrimle kesintiye uğramaksızın sürer ve yukarıdaki değerlendirilmeye konu olan maddi koşullar aynı kalmaz, değişir. Onların öngörmediği pek çok yeni olgu –en başta emperyalizm– ortaya çıkar.

Engels, proleter ailede erkeğin egemenliğinin maddi temelini yitirmesini, temel bir maddi koşula bağlamıştır: “büyük sanayi, kadını evden kopararak emek pazarına ve fabrikaya gönderdiği, ve onu çoğunlukla ailenin direği durumuna getirdiğinden beri”. Marksizmin erkek egemen gö-

Öte yandan, durumun bir “mülkiyet paylaşımı” olmaması, sermaye ile erkek arasındaki “maddi çıkar ortaklığının” toplumsal ilişkilerin belirlenişindeki önemini karartmaz. Ortaklığın biçimini, çelişkinin şiddetini ve birliğin de kuvvetini belirler.

rüş açısıyla malul kavranışı, bu yan cümleyi unutma, Engels’in tariflediği tarihsel durumu o çağ içinde dondurma ve bütün bir kapitalizm tarihini Engels’in yöntemiyle analiz etmek yerine, onun o döneme dair verileriyle yetinme eğilimindedir. Bu önkoşulun değişim geçirişini göz ardı eder.

O günkü nitelikleriyle proleter aile gerçekten de hızla yıkıma uğramaktaydı. Ancak, en başta özetlediğimiz gelişim seyri içerisinde, büyük sa-

[6] Karl Marx – Friedrich Engels, Komünist Manifesto, s. 62

[7] Friedrich Engels, Ailenin, Özel Mülkiyelin ve Devletin Kökeni, s. 36

nayinin kadını evden çıkarıp emek pazarına sokma kuvveti zayıfladı ve bu eğilimin tersine işleyen faktörler hakim hale geldi. Kapitalizm, bir devrim tarafından yok edilmeden önce, bütün ilerici barutunu tamamen tüketti. Eski toplumsal ilişkileri yıkan, devindirici kuvveti tükendi. Daha doğru ifade etmek üzere, bu ilişkilerin sonucu olan toplumsal eşitsizlikleri yeniden üretme eğilimi ağır bastı, çünkü üretimi ve onunla birlikte bütün toplumsal ilişkileri toplumsallaştırmayı sürdürdüğü için, “kaynaşma” statik bir kaynaşma olmaz. İki yöndeki eğilimler de işle-yişini, bir taraf daha baskın olmak üzere sürdürür. Kadın işgücü pazara çıkmaya, evsel kölelik de kendi hatından sağlanmaya devam eder. Böylece, kaynaşma, “çelişkili birlik” niteliğindedir.

Proletarya içinde tek eşli bireysel ailenin yıkım yönünde ilerlemeyi sürdürmesi için, kadın emeği işgücü pazarına çıkmaya, aynı biçimde ve hızda devam etmeliydi. Bunun için ise, kadın işgücü ile erkek işgü-

cünün pazar eşitliği sağlanmalıydı. Bunun maddi temeli ancak, eşit işe eşit ücret olabilirdi. Ancak kapitalizmin toplumsallaştırıcı soluğu, mülkiyetin özel karakteri nedeniyle, buna yetmedi. Birincisi, kadın, emek pazarına çıkar çıkmaz, bunun kolektif bilinciyle buluşmadı ve bir toplumsal kuvvet haline gelmedi (tıpkı işçi sınıfının, oluşumunun ancak ve ancak belirli bir aşamasında, bir toplumsal kuvvet olarak tarih sahnesine çıkışı gibi). İkincisi, kadın emeğinin toplumsallaşma hızı, bu kuvvetin zamanında yeterli etki gücüne (proletaryanın iç saflaşmasını etkileme, proletarya içinde bu yöndeki baskıncı egemen kılma gücüne) erişmesine yetmedi. Bu da nesnel-tarihsel bir durumdu. Öznel yönü, komünist kadının önderleşme pratiği, ayrıca tartışılabilir. Sonuçta, erkeğin evsel kölelikten maddi çıkarıyla sermayenin çıkarları, **bu kez yapısal olarak**, birleşti. Bu moment, aynı zamanda, burjuva feminizmin, politik özne olarak, tarih sahnesine çıktığı momenttir, bunu başka bir zaman başka bir yazıda tartışmak üzere buraya virgül koyalım. Bu da mevcut nesnellüğün doğurduğu bir durumdu.

Bu nedenle, Engels’in proleter aile üzerinde bu söylediklerinden proleter erkeğe övgü payesi çıkarılanların, okuduklarını tekrar okumaları gerekir. Bu sözlerden mutlaka bir övgü çıkarılacaksa, proleter aileyi yıkıma uğrattığı için, gelişmekte olan sermayeye çıkarılması gerekir.

Bu da bir kere daha gösterir ki, proletarya, bütün toplumsal eşitsizliklerle mücadele etmediği sürece, kendi kurtuluşunu hazırlayamaz: “Üstünlü-

ğü ele geçirmiş bundan önceki bütün sınıflar, toplumu büyük ölçüde kendi mülk edinme koşullarına boyun eğdirerek, zaten edinmiş oldukları konumlarını pekiştirmeye bakmışlardır. Proleterler ise, daha önceki kendi mülk edinme biçimlerini ve böylelikle, daha önceki bütün öteki mülk edinme biçimlerini de ortadan kaldırmadıkça, toplumsal üretici güçleri ele geçiremezler. Kendilerine ait konuracak ya da pekiştirilecek hiçbir şeyleri yoktur; görevleri, özel mülkiyetin o güne kadarki bütün güvencelerini ve korunaklarını yok etmektedir.”⁸

Kapalı Ekonomi Olarak Eysel

Kölelik, İktisadi Birim Olarak Aile

Eysel kölelik, kapalı bir ekonomide gerçekleşir. Aile, burjuva toplumda –kendi içinde bir kapalı devre olarak– iktisadi bir birimdir. Ancak ataerki, daha önceki toplumların aksine, aynı maddi temellere dayalı kapalı ekonomilerin toplamından oluşmaz. Her bir iktisadi birim, sermaye çevrimine tabi; sermaye hakimiyetinde cisimleşen ataerki, bütün bu iktisadi birimlere hakimdir. Ancak, konumuz açısından, sonuçta ev içi ekonomi, iktisadi birim olarak aile, kendi içinde kapalı devre olarak işler. Yani, işgücünün değişim değeri, ev ekonomisine giren donmuş emek miktarı ile oluşur, evdeki canlı emek, ona değişim değeri katmaz. Erkek kadını sömürür. Bunun artıdeğer sömürüsü olmaması, sömürü olduğu gerçeğini ortadan kaldırmaz. Evdeki sömürü, cinsiyetçi sömürüdür.

Elbette, ev içinde üretilen ve tüketilen ürünler, eğer ki kapitalist üretimde üretiliyor olsalardı ne kadara mal olacakları, ev işlerinin toplumsallaşmış (metalaşmış) kısımları esas alınarak hesaplanabilir.⁹ Bu hesaplamalar, ev işlerinin üretici niteliğini belirgin kılmak, kadın emeğinin bütünselliğini ve toplum yaşamındaki rolünü anlatmak ve bir ücretlendirme mücadelesine dayanak oluşturmak açısından değerli veriler sunar, ama gerçekte, bu türden bir hesap, ev işleri bakımından da işgücü ba-

O günkü nitelikleriyle proleter aile gerçekten de hızla yıkıma uğramaktaydı. Ancak, en başta özetlediğimiz gelişim seyri içerisinde, büyük sanayinin kadını evden çıkarıp emek pazarına sokma kuvveti zayıfladı ve bu eğilimin tersine işleyen faktörler hakim hale geldi.

kımından da bir “değişim değeri” ya da fiyat hesabı açığa çıkarmaz. Çünkü değişim değerinin bütün varlığı metalar dünyasına aittir. Meta üretimi dışına çıkan hiçbir şeyin değişim değeri hesaplanamaz.

Ev içi emeğin ürünlerinin değişim değeri hesaplanamaz, çünkü onun ürünlerinin değişim değeri yoktur. Çünkü sermaye üretimince belirle-

[8] Karl Marx – Friedrich Engels, Komünist Manifesto, s. 55

[9] Çeşitli hesaplama biçimleri için bkz. Gülnur Acar Savran, “Kadınların Emeğini Görünür Kılmak”. Yıllara göre yapılmış bazı hesaplamalar için bkz. UNIFEM Gender Fact Sheets (www.unifem.org).

nen kapitalizmde, “üretkenlik” sadece, sermaye üretmek demektir. Üretimle topluma ne katıldığı değil, sermaye miktarına ne katıldığı, “değişim değeri”nde ifade bulacak şekilde, “değerli”dir. Ev içi emeğin, insan ve toplum bakımından “üretken” oluşu, mevcut üretim biçiminde “üretken” oluşunu getirmez. Ancak, bu tür bir hesaplama girişimi, ev emeğinin toplum yaşamı için üretkenlik gerçeğini ve düzeyini gözler önüne serebilir, genelde de emeğin, üretkenliğin, kapitalizmdeki bu insa-

Proletarya içinde tek eşli bireysel ailenin yıkım yönünde ilerlemeyi sürdürmesi için, kadın emeği işgücü pazarına çıkmaya, aynı biçimde ve hızda devam etmeliydi. Bunun için ise, kadın işgücü ile erkek işgücünün pazar eşitliği sağlanmalıydı.

na ve topluma yabancılaşmış konumunu açığa vurabilir.

Sonuçta ev ekonomisi kapalı ekonomidir. Artıdeğer üretmez. Ama bütün sömürü biçimleri de zaten artıdeğer üretimine bağlı değildir. Örneğin köle emeği veya serf emeği tarafından üretilen, artık üründür, artıdeğer değildir. Üretim, değişim için yapılmaz. Fakat bu, orada sömürü gerçekleşmediği anlamına gelmez.

Evsel kölelik zeminindeki ev ekonomisindeki sömürü de benzerdir. Bu cinsiyetçi sömürüdür. Kadın bir

ürün (örneğin yemek, örneğin mercimek çorbası) üretir. Kuşkusuz ki, ortaya çıkan ürün, eğer ki bir lokantada yapılmış olsaydı, değişim değeri, ona katılan mercimekten de, yağdan da, sudan da, soğandan da, yapımında kullanılan tencere, ocak, gaz, mikser gibi makinelerin çorbaya kendi değerinden kattığı miktardan da fazla olurdu, çünkü onda daha fazla harcanmış emek cisimleşirdi. Ancak evde böyle olmaz. Kadının pişirdiği çorbayı, kendisi, çocukları ve erkek işçi yer, içer ve biter. Sonuçta işgücü evden çıktığında, çorbanın değil, mercimeğin ve soğanın değişim değerini üstünde taşır.

Böylece modern bireysel aile, proleter aile dahil, hatta proletarya temel sınıf olduğuna göre, başta olmak üzere, kendi içinde bir iktisadi birim, bir kapalı ekonomidir. Sermaye karşısında bu birim, bütün metalar için bir tüketim birimidir. İşgücü için bir üretim birimidir.

İşgücü Masraflarını Aşağıda Tutma

Ev emeğinin ürünleri, kullanım değerleridir ve onları üretmek için harcanan emek, işgücünün değişim değerine artıdeğer olarak katılmadığı için, işgücü değerini etkilemez. Ev içi emeğin bu şekilde örgütlenişinin, sonuçta işgücü masraflarını ve toplam üretim maliyetini düşürdüğü, sermaye düzeni ile ataerki ilişkisinin de bu amaçtan ürettiği tezine bu görüş açısından bakalım.

Modern bireysel aile temelinde, işgücü masrafları toplamda düşer. Ama bu, işgücü üretiminin evsel kölelik zemininde gerçekleşmeyi sürdürdüğü *her bir verili anda* böyledir. Ser-

maye de bu şekilde üretilmiş işgücünü satın almaya *her bir verili anda* yönelir. Bu da böyle olmayı sürekli sürdürdüğü için, ev içi ve ev dışı, sermaye çevrimi içi ve dışı ekonomi ilişkisi, *her bir verili anın* toplamı olarak böyle sürer. Bu bir “süreç” olarak değil, “verili anlar toplamı” olarak böyledir. Modern bireysel ailenin varlığı, işgücü masraflarını, etkin bir faktör olarak, *düşürmez*; modern bireysel aile, sabit bir öge olarak, *varken*, işgücünün yeniden üretilmesi için tüketilen kullanım nesnelere, toplumsal üretimdeki muadillerine göre ucuza mal olur.

Çünkü, varsayımı ilerletirsek, eğer durum bir *süreç* olarak işleseydi, bu alan kapitalist üretim konusu *olsaydı*, makineleşecek, toplumsal üretimin avantajları bu alan üzerinde belirecek, onu üretmek için gerekli ortalama toplumsal emek zamanı değişecek, üstelik, işgücü pazarı değişecek, kadın işgücünün pazarda bulunuş koşulları değişecek, kadınlar tüm gövdesiyle işgücü pazarında olduğuna göre, gerek genel olarak ücretler, gerekse ücretler arası denge –ücret eşitsizliği konusu– bu durumdan etkilenenecekti. Yani, işgücü masraflarının düşüklüğü “verili anlar toplamı” olarak değil, süreç olarak düşünülseydi, toplumsallaşmış üretimin toplumsallaşmamış üretime üstünlükleri –emek üretkenliğinin artışı– nedeniyle, aynı sonucu doğurmazdı. Buna rağmen bu durum, tersinden, kar oranlarının düşme eğilimini kuvvetlendirir, ama toplam kar kütesini artırır. Ve nihayet, tek tek bütün bu faktörlerin birbiriyle etkileşimi içerisinde, bütün veriler yine değişirdi. (Ki zaten kapi-

talistler bu hesapları yaparak kadını eve hapsedmiyorlar, biz meselenin kavranışı açısından tartışıyoruz.)

Gerçekten de, bu unsurlar gözetilerek, daha alt kümeler içerisinde yapılan varsayımsal hesaplamaların, bu ikinci sonuca meylettığı görülür. Bunun sağlamasını ayrıca şuradan da yapabiliriz: Örneğin, bir yüzyıllık süre içerisinde, kadın emeğinin işgücü pazarındaki yeri sürekli genişlediği, ev içi emek kalemleri de sürekli, aşağıda ele alacağımız gibi, toplumsallaştığı halde, bunun sonucunda, kar

Engels’in proleter aile üzerinde söylediklerinden proleter erkeğe övgü payesi çıkarılanların, okuduklarını tekrar okumaları gerekir. Bu sözlerden mutlaka bir övgü çıkarılacaksa, proleter aileyi yıkıma uğrattığı için, gelişmekte olan sermayeye çıkarılması gerekir.

oranlarının düşme eğilimi etkilenmiş, ancak işgücü masrafları öngörülen tarzda etkilenmemiştir. Aksine, kar oranlarının düşme eğilimi karşısında sermayenin esas eğilimi, spekülatif alana kaçış olmuş, bu ise, en ucuz işgücüne yönelimi artırmış, “küreselleşmenin kadınlaşması” olarak formüle edildiği üzere, kadın işgücünün, pazara akışını hızlandırmış, tarım, sanayi ve hizmetler sektörünün pek çok cephesini olduğu gibi, seks endüstrisini de görülmedik biçimde kadın emek gücüyle doldurmuştur.

Ayrıca, bunu *saf* koşullarda tartıştığımızı söyleyelim. Çünkü ev içi üretim kapsamı, toplumsallaşma kapsamına sürekli girer. Tıpkı, dün devlet örgütlenmesi kapsamındaki kimi alanların (eğitim, “güvenlik”, sağlık vb.) sürekli olarak sermaye üretimine açılması ve maaş-ücret ikiliğinin birbiri ile etkileşmesi gibi, ev içi emek alanı ile ev içi kalemlerin toplumsallaştığı işletmeler alanı birbiriyle sürekli etkileşir.

Bu nedenle, ne sosyalist feminist yazındaki arayışlar, ne de tersinden,

Sonuçta ev ekonomisi kapalı ekonomidir. Artıdeğer üretmez. Ama bütün sömürü biçimleri de zaten artıdeğer üretimine bağlı değildir. Örneğin köle emeği veya serf emeği tarafından üretilen, artık üründür, artıdeğer değildir. Üretim, değişim için yapılmaz.

marksist yazına dayalı erkek egemen yaklaşımlar, işgücü masrafları üzerindeki sonuçlarına bakarak, kadının ev içi emeğinin dolaysızca sermaye tarafından sömürüldüğünü varsaydıkları teorik temellendirmelerinde başarılı olabilmişlerdir. Erkek cinsin kadın cins üzerindeki, sonucu artıdeğer olmayan cinsiyetçi sömürüsünün (bu sömürünün evsel emek sömürüsü, evsel cinsellik sömürüsü, seks sömürüsü ve ucuz işgücü sömürüsü biçimlerinin) yok sayıldığı bir denklemde, sermaye-

nin, salt işgücü masraflarını düşürmek için cinsiyetçilik üreteceği fikri karşılık bulmaz.

Sermayenin ataerkil niteliği, sermaye egemenliği ile erkek egemenliğinin maddi çıkar ortaklığına dayanır ve bu temelde yeniden üretilir. Erkek egemenliğinin maddi çıkar ortaklığından kasıt, sadece burjuva erkeğin, hem cinsel hem de sınıfsal sömürüden çıkarı değil, bu sınıfın egemenliğinde, erkek cinsin, kadının sömürsünden, sonuçları sınıflar arasında eşit dağılmayan bütünsel çıkarlarıdır. Cins mücadelesi, sermaye ve erkeğin egemenliğini ve bunun sayısız sonuçlarını, dışavurumlarını konu edinerek sürdürülebilir.

İşçi Ücreti Ve Ev İçi Emek

Ev içi ekonomi, kapalı ekonomidir dedik. Evsel köleliğin, proleter erkek için maddi dayanağının da ücretin, aile ücreti biçimini alması olduğunu söyledik. Bu ücret, aynı zamanda, ev ekonomisi ile sermaye üretimini bağlayan halkadır. Öyleyse, bu konuya ücret meselesi düzleminde göz atmalı ve bu arada, feminist yazındaki yaygın bir yanılıgyı da ele almalıyız.

Öncelikle, ev emeğinin ücretlendirilmesi talebi, cinsel çelişkilerin kapitalizmin dışına doğru, sosyalizme doğru çözümlüşünün zeminini, cins mücadelesini, ve bu mücadele kısmi kazanımlar elde ettiği oranda, kadın cinsin mücadele koşullarını geliştirmenin bir aracıdır. Bu nedenle, sermaye üretim çevrimi içerisinde bir mantıksal boşluk da, aynı zeminde bir nicel karşılık da *bulmaya mecbur değildir*. Ücret mücadelesi, kendi başına, *kapitalizmde emeğin örgütlenişinin akıldışlılığının teşhirine ve*

***kapitalizminin yıkımı için mücade-
lenin, devrim mücadelesinin şiddet-
lendirilmesine adanmalıdır.***

Teorik bakımdansa, bir iktisadi birim olarak ailede, kadının ev içi emeğinin karşılıksızlığı, işçi ücreti temelinde analiz edilecek bir sorun değildir. Dolayısıyla, feminist yazının bir bölüm külliyyatının odaklandığı üzere, kapitalizmin içsel bir “yanlışığının” analizi ve bunun “düzeltilmesi” talebine dayandırılacak, marksizme eleştirisini de bu yanlışığı ya da boşluğu bulamamış olmasından kuracak bir ev içi emek politikası, doğru bir politik mücadele çerçevesi sunamaz. Her şeyden önce, ev içi emeğin bu şekilde örgütlenişi, kapitalizmin bir iç sorunu değil, varoluş sorunudur. Dolayısıyla düzenleyici bir politikanın, reformist bir programın konusu olamaz.

İşçi ücreti temelinde analiz edilecek bir sorun değildir, çünkü ev içi emek, ev içi emek olarak kaldığı sürece, sadece kadını sömürmek üzere vardır. Erkeğin kadın üzerindeki egemenliği olmasa, ev işi diye bir alanın, sadece sömürsü değil, kendisi de ortadan kalkardı. Tıpkı, erkeğin kadın üzerindeki egemenliği olmasa, seks işçiliği diye bir alanın, sadece sömürsünün değil, kendisinin, “erkeğe cinsel hizmet” diye bir kullanım nesnesinin var olmayacağı gibi. Aşağıda ele alacağımız gibi, bugünkü toplumda, üretici güçlerin gelişkinlik düzeyi, üretimin toplumsallaşma düzeyi, evsel üretim zorunluluğunu aşmıştır. Ev işlerinin toplumsallaşmasının ve ev içi üretim alanının toptan tasfiyesinin önündeki tek engel, sermaye düzenidir.

Ezilen cins ve sınıflar cephesinden dile getirilmiş, ev işinin ücretlendirilmesini, kapitalizmin bir iç yanlışığını giderme, kapitalizmi bu şekilde regüle etme fikrine dayandıran yaklaşımlardan daha geri ve reformize edici olan tek yaklaşımsa, aile ücreti ile birlikte, kadına da emekgücünün karşılığının ödendiğini savunan, bunu iktisadi çevrimdeki durum bakımından analiz etmekle kalmayıp, politik bir sonuç olarak, ev işinin ücretlendirilemeyeceğine bağlayarak, sermaye düzeniyle rezil biçimde uzlaşan görüş açısidir. Birinci görüş açısı, **politik düzlemde**, kapitalizmin bir iktisadi yanlışığını düzeltmeye çalışıyordu, ikinci görüş açısı ise, yine **politik düzlemde**, kapitalizmin yanlısızlığına işaret eder. Bu görüş açısı, çıkardığı politik sonuç itibarıyla, sermayenin “ticari adaletine”, pazarda özgür koşullarda bir araya gelen sermaye sahibi ile işgücü sahibi karşısındaki ticaretin adilliğine şahitlik yapmaktadır.

Öncelikle, emeğin “karşılıksızlığı” çerçevesini ele alalım.

Kapitalizmde işçi (konumuz bağlamında erkek işçi) zaten emeğinin karşılığını almaz. Ücret hiçbir durumda “emeğin karşılığı” değildir. Ücret emeğin “karşılıksızlığının” ifadesidir hatta. Kapitalizmin özü özeti zaten budur. Ücret “emeğin” değil, “emek gücü” metasının karşılığıdır. Bu, kendisini yeniden üretmesi için gerekli emek zamanı, ya da başka bir deyişle, tüketmesi gereken maddi malları üretmek için gerekli emek zamanıdır.

Ev içi emek de karşılıksızdır. Sadece karşılıksız olmakla kalmayıp,

aynı zamanda, toplumca yok sayılır. **Ücretlilik**, nasıl **işçi/ücretli köle** için, **emeğinin karşılıksızlığının** üstünü örten bir örtü oluyorsa, **ücretsizlik**, **ev kölesi** için, **emeğinin bütün olarak** üstünü örten bir örtü olur.

Peki, aile ücreti ya da kısaca işçi ücreti sistemi nasıl işler? Ücret, işgücü metasının karşılığı olarak dar anlamda somut işçinin kendi işgücünü yeniden üretimini değil, işgücünün toplumsal olarak yeniden üretimini de sağlar. Başka bir deyişle, salt işçinin değil, işgücü pa-

Erkek egemenliğinin emaddi çıkar ortaklığından kasıt, sadece burjuva erkeğin, hem cinsel hem de sınıfsal sömürden çıkarı değil, bu sınıfın egemenliğinde, erkek cinsin, kadının sömürsünden, sonuçları sınıflar arasında eşit dağılmayan bütünsel çıkarlarıdır.

zarının yenilenmesini. Bunun, yani işgücünün (emeğin değil!), evsel kölenin işgücü de dahil, karşılığının ödenip ödenmediğinin çok basit bir sağlamlasını şöyle yapabiliriz: Dünya nüfusunun yarısı hala kadın olduğuna, yani kadın nüfus erkek nüfusun belirgin biçimde altına sapmadığına, çocuklar doğup büyüdüğüne ve nüfus artışı aşağı sapmadığına göre, başka bir deyişle, işgücü ertesi gün işgücü pazarına çıkmaya hazır olduğuna, işgücünün üretimini sağlayan kadınlar hayatta olmaya,

evlenmeye ve bu üretimi sağlama-ya devam ettiklerine ve yeni işgücü sahipleri çocuklar üretildiğine, sonuçta işgücünün sürekliliği saplandığına göre, ücret, gerek erkek işçi, gerek evsel köle, gerekse çocuklar açısından, işgücünün yeniden üretimini sağlıyor demektir. Kapitalizmde ücret meselesi bu kadar basittir. Ücretin kendisi de bu kadar basittir ve sınırlıdır. İşçi ücretinden bundan fazlasını ummak, sermaye düzenine dair ham hayalleri olmaktan başka bir şey değildir.

Şimdi, alışveriş bittikten sonra, yani işgücü satın alınıp ücreti ödedikten sonra, bu alışverişin taraflara nasıl görüldüğüne bakalım:

Sermayenin görüş açısından, ticaret tamamlanmış, karşılık ödenmiştir. Hem işçiye, hem de ailesine. Böylece, kaba bir bakışla, işçinin emeği karşılıklı, ev kölesinin emeği karşılıksız görünür.

Sermaye karşısındaki nesnel durum açısından, gerçekte, her ikisinin de emeği –eşit veya eş nitelikte olmayan biçimde– karşılıksız, her ikisinin de işgücü karşılıklıdır.

Bu tabloda, artık kapitalist çevrimdeki alışveriş tamamlanmış, ücret kalemi, sermayenin elinden çıkmış, bir iktisadi birim olarak ailenin eline geçmiştir.

Peki, burada durum nedir? Aile içinde, gelir erkeğin iktisadi kuvvetidir. Gelir getirmeyi sürdürdüğü sürece, kadın da dahil, evin de, evdeki tüm araçların da sahibi odur. (Bunu iktisadi olarak söylüyoruz, politik, ideolojik ve kültürel ilişkileri de hesaba kattığımızda, erkek gelir getirmeyi sürdürmese de, yagın olarak

bu böyle sürer, ancak bu ilişki biçimi maddi temelini yitirdiğinden, toplumsal ölçekte alanı giderek daralır. Boşanma hukukundaki değişimlerin, bu durumla yakından ilgisi vardır.) Kadın emeği ile üretilen ürünler, kullanım değerleri olarak üretilir ve tüketilir. **Kapalı devre, üretilenin kullanılmasyla son bulur.**

Böylece, evdeki iktisadi ilişkiye, işbölümüne ve bölüşüme, sermaye dahil değildir. Sömürü burada gerçekleşir ve burada sonuçlanır. Kadının emeğinin ürünlerine (buna iktisadi anlamda cinsel hizmet dahildir) ev içinde erkek el koyar.

Burada, kadının erkek karşısındaki konumu, “boğaz tokluğu” karşılığında, sınırlarını egemen erkeğin belirleyeceği şekilde, çalışmakla yükümlü olan klasik kölenin durumu gibidir. Kadının bedeni ve emeği üzerinde tasarruf hakkına fiilen erkek sahiptir.

Kadın işgücü, emek pazarına çıktığında, bir işgücü metasıdır. Evsel kölelik zemininde, erkek karşısında, iktisadi bakımdan bir üretim aracı, sermayenin karşısında, üretim masrafları içerisinde bir tüketim kalemidir. İşgücü üretimi için “gerekli bir tüketim maddesi”, bir “evsel makine”dir. Ücret hesabı içerisindeki, örneğin bir televizyon veya mutfak giderlerinden farklı değildir.

Böylece, işçinin karşılıksız emeği –ücretli emek– ile ev emekçisi kadının karşılıksız emeği –köle emeği–, asla “ücret” üstbaşlığı altında tartışılmayacak kadar, iktisadi nitelik bakımından farklıdır.

Ev içinde gerçekleşen bu olay, cinsiyetçi sömürüdür. Dolayısıyla, “proleter erkek sömürmez, ama

devralınmış toplumsal eşitsizliklerin bir sonucu olarak ezer” biçimindeki kavrayışların da bir karşılığı yoktur. Baskı, bütün tarihte ve bütün toplumlarda, eğer kötü niyetten diyecek kadar idealist değilsek kabul etmeliyiz ki, sömürü için vardır. Aile içindeki bu ezme ilişkisinin toplumsal ölçekte sürekli yeniden üretildiğini, üstelik bunun asırlarca sürdüğünü, ancak aile içerisinde maddi bir sömürü temeli bulunmadığını, ancak saf idealist bir bakış açısından iddia edebilirsiniz.

Ev içi emek de karşılıksızdır. Sadece karşılıksız olmakla kalmayıp, aynı zamanda, toplumca yok sayılır. Ücretlilik, nasıl işçi/ücretli köle için, emeğinin karşılıksızlığının üstünü örten bir örtü oluyorsa, ücretsizlik, ev kölesi için, emeğinin bütün olarak üstünü örten bir örtü olur.

Sermaye Üretiminin Evsel Üretim Üzerindeki İktisadi Baskınlığı, Sınıf Çelişkisinin Cins Çelişkisi Üzerindeki Hakimiyeti

Toplumsal ilişkileri üretim araçları sahipliği belirler. Üretici güçlerin gelişmesinin geldiği aşamada, üretimi de üretim araçları üretimi belirler. Sonuçta, evsel ekonomi ne kadar hayati olursa olsun, iktisadi yaşama ve toplumsal ilişkilere hakim olan sermaye üretimidir. Bu hakimiyet “toplumsal yararlılık” temelinde ölçülemez, mevcut üretim

tarzının amacı toplumsal yararlılık değildir.

Feminist yazına hakim olan, evsel ekonomi ile sermaye üretimini kıyaslama yöntemleri, genellikle, idealist bir yöneme sahiptir. İkili sistem teorileri, bu yanılgılı analizlerin en uç biçimidir.

İktisadi yaşamı ve toplumsal ilişkileri belirleyicilik gücü, nasıl ki toplumsal yararlılık temelinde belirlenmezse, toplumsal eşitsizlikleri çözmeye, özellikle, sınıflı toplumların da cinsel çelişkinin de üzerinde yük-

Bu nedenle, burjuva erkeklerle proleter erkek arasındaki çıkar ayrılığı, erkek cinsi içinde kendini bu şekilde de göstermelidir. Gerçekten de böyle olur. Örneğin, pazarın ucuz kadın işgücüne ihtiyacı vardır, evin egemeni erkek, bunu engellemeye meyleder.

seldiği maddi zemin olan özel mülkiyet zeminini tasfiye gücü, hasılı, bu çelişkileri yok etme kuvveti, şu veya bu sınıf, cins, tabaka üzerindeki ezme ve sömürünün şiddetiyle belirlenmez.

İki sistemli teoriler başta olmak üzere, feminist yazında hakim olan görüş açısı, cinsel sömürünün en az sınıfsal sömürü kadar, hatta daha ağır oluşundan yola çıkarak, aynı kuvvette iki maddi sistem tanımlar, eğer iki maddi sistem tanımlamıyorlarsa bile, kendi içerisinde sınıfsal/cinsel

çelişkilere bölünmemiş, en azından aynı kuvvette iki toplumsal özne tanımlarlar. Bunu da yapmıyorlarsa, diğer toplumsal öznelerin durumunun, başkaca toplumsal çelişkilerin kaderiyle ilgilenmeksizin, kadının cins olarak kendi başına ataerkil toplumsal ilişkileri çözmeye gücüne sahip olduğunu saptarlar. “Kuvvet” analizi, kadın cinsin toplumsal rolü bakımından salt sömürünün varlığına ve şiddetine dayanır.

Ancak, ne sömürü şiddeti, ne sömürülenlerin salt niceliği, hatta ne de mülksüzlük hali, bir toplumsal kuvvetin gücünü belirlemez. Bugün bile, sınıflar düzleminde tartışarsak, yaygın olarak, toprağa bağlı yoksul köylünün toplumsal eşitsizlikten, baskıdan, yoksulluktan payına düşen, işçininkinden fazladır. Ya da, işçi sınıfı ve diğer ezilen kesimlerden salt evsel köle –ev emekçisi– durumundaki kadınların gerek sınıfsal, gerek cinsel eşitsizliklerden aldığı pay, pek çok durumda, toplumsal üretimdeki –işçi– kadından daha fazla olmasına rağmen, kadın hareketi, kadın özneleşmesi buradan yükselmemiştir.

Ne sömürünün şiddeti, ne mülksüzlük, ne de hatta insan toplumunun varlığını sürdürüşünde üreticiliğinin belirleyiciliği başlı başına, bir toplumsal kesime, mevcut toplumsal ilişkileri yıkma kuvveti getirmez ve getirmemiştir. Bu nedenle, sermaye düzeniyle birlikte, özel mülkiyetin tasfiyesini mümkün kılacak bir toplumsal üretim zemini ortaya çıkmadan önce, ne kadar sömürülürse sömürülsün, ne köleler, ne serfler, ne herhangi bir ezilen veya sömürülen

sınıf, özel mülkiyetin yok edicisi olarak belirmemiştir. Aynı biçimde, feodal toplum düzeninde, serfler, mülksüz ve başlıca ezilen sınıf olmalarına rağmen, feodal toplum düzeninin yıkılışına önderlik eden, burjuvazi olmuştur.

Kadın, özel mülkiyet karşısındaki durumuna rağmen, bir homojen cins olarak, özel mülkiyetin (ve böylece kapitalizmin) mezar kazıcısı değildir. Ama kadınlar, aynı nedenle, **homojen biçimde bir cins olarak, patri-yarkanın da mezar kazıcısı** değildir. Kadınların proletarya dışındaki bölümleri, özel mülkiyetle değişik biçimlerde bağlanarak, cinsinin temel çıkarlarına yabancılaşır. Burjuva kadınlar, bu yabancılaşmanın en geri kutbunda yer alırken, temelde burjuva kadın kurtuluş çerçevesi, kapitalizm içinde ataerkinin tasfiyesini ve eşitsizliklerin erkek cinsle eşit paylaşımını kapsar. Öte yandan, mülksüz sınıf içerisinde, mülkiyet ilişkilerinin tam tasfiyesinden maddi çıkarı olan

ve bunun sınırlarına vardırılmasına öncülük edecek olan, kadın cinstir.

Ev, erkeğin kadın üzerindeki tahakkümünün, sömürsünün başladığı yerdir ama, sona erdiği yer olmayacaktır. Erkek egemenliği ile kadın özgürlüğü arasındaki ezeli karşıtlık ev içinde başlamıştır ama, nihai hesaplaşma ev dışında olacaktır.

Bu nedenle, cinsel sömürüyü, ayrı bir toplumsal sistem olarak niteleyip, apayrı bir programın konusu haline getirenler de, en azından, cinsel sömürünün, tümüyle sermayenin ürettiği, neredeyse cinsler üstü bir olgu olduğunu öne sürenler kadar yanılır ve kadının kurtuluşunda onlar kadar başarısız olur.

Çelişkiler Toplamının Genel Görünümü

Cinsel ve sınıfsal çelişkilerin, bu toplumsal ölçekte kaynaşması, sınıfların ve cinslerin çıkarları üzerinde değişik etkilerde bulunur.

Öncelikle, erkek egemenliğinin, sınıflar arasında eşit dağılmadığını

söyledik. Ayrıca, sermaye üretiminin, tüm üretime ve tüm toplumsal yaşama hakim olduğunu belirttik.

Erkek cinsin sınıfsal iç saflaşmasına bakarsak, sermaye düzeni ataerkini darbeleyici yönde etkiyebildiğine göre, zaman zaman proleter erkeğin çıkarları sermaye ile gerici biçimde de çatışmalıdır. Bu nedenle, burjuva erkekle proleter erkek arasındaki çıkar ayrılığı, erkek cinsi içinde kendini bu şekilde de göstermelidir. Gerçekten de böyle olur. Örneğin, pazarın ucuz kadın işgücüne ihtiyacı vardır,

Kadın üzerindeki erkek iktidarının, sömürsünün, baskısının sürmesinden, tüm sınıflardan erkeklerin –erkek cinsin– maddi çıkarı vardır. Sermaye düzeninde bütün ilişkilerin toplumsallaşması nedeniyle de, cins olarak bütün sınıflardan kadınları sömürür.

evin egemeni erkek, bunu engellemeye meyleder. Burjuvazi, toplumun ve kendi sınıfının kadın yarısı karşısında oy hakkı tavizini vermeyi gerekli görür, evin egemeni, kadının bu hakkı kullanmasını –gerekirse çıplak zor, ev içi şiddet yoluyla– engeller.

Ama bu ilişki içinde, sermaye baskındır, erkeğin bütün maddi dayanağı, işgücünü satma olanağından elde ettiği ücret ve ev içinde kaba kuvvetine dayalı fiziksel zordan ibarettir. Buna ancak, toplumun kültürel, hukuki, geleneksel şekillenme-

sini arkalaması eklenebilir. Sermaye egemenliği karşısında ise, cinsel temeldeki çıkarları çatıştığında, işgücünü satma olanağından başka hiçbir şeyi yoktur. Erkek egemenliğinin bütün diğer maddi dayanakları, zor aygıtları ve iktisadi hakimiyet koşulları, sermayenin elindedir. Sermaye ya da burjuva erkek, bunlarla neyi uygun görüyorsa onu yapabilir. Dolayısıyla, sermayenin elindeki egemenlik araçları elinden alındığında, evdeki egemenin dayandığı başlıca egemenlik araçları da, yani, sadece ve sadece burjuvaziyle ortaklaştığı oranda pay alabileceği tüm bir erkek egemen zor aygıtı da, elinden alınır. Sınıfsal kurtuluşunun koşulları, evsel egemenliğini sürdürmenin koşullarıyla çelişir.

Öte yandan, sermayeyle, dolayısıyla zorunlu olarak burjuva erkekle, proleter erkeğin çıkarları, cins sömürsü üzerinde ilerici biçimde çatıştığında ise, zaten bu yalnızca, sınıfsal çelişkisinin şiddetini artırır.

Her durumda, işçi sınıfı, kadın yarısı şahsında, zaten cins sömürsünün tasfiyesinden dolaysız çıkarı nedeniyle, erkek yarısı şahsında, sınıfsal kurtuluşunun koşulları, cinsel egemenliğini sürdürmenin koşullarıyla çatıştığından, toplam eğilimi bakımından, cins çelişkisi karşısında devrimcidir. İşçi sınıfı en devrimci sınıftır ve gerek program bazında, gerekse pratik olarak, kadın cinsin özgürlük mücadelesiyle, bütün toplumsal kesimler içinde, en hızlı biçimde uyumlulaşır. Gerek sendikal, gerekse komünist hareket şahsında, proleter erkeğin, kadın üyeliğine güçlü biçimde direnmiş olmasına

rağmen, yine de kadının siyasal partilere üyeliğinin ilk olarak proleter partiler şahsında ortaya çıkışı ya da kadınlara oy hakkı için mücadele yürütülmesine, sınıf mücadelesini bulandıracağı ve önceliklerini karartacağı gerekçesiyle güçlü biçimde direnilmiş olmasına rağmen, oy hakkının öncelikle işçi sınıfı iktidarı koşulları altında tanınması bunun pratik dışavurumları olmuştur.

Kadın üzerindeki erkek iktidarının, sömürsünün, baskısının sürmesinden, tüm sınıflardan erkeklerin –erkek cinsin– maddi çıkarı vardır. Sermaye düzeninde bütün ilişkilerin toplumsallaşması nedeniyle de, cins olarak bütün sınıflardan kadınları sömürür. Burjuva kadının özel mülkiyetle ilişkisi nedeniyle zayıflayan çelişki, cinsler arası ilişkinin toplumsallaşması nedeniyle güçlenir. Öte yandan, burjuva kadının, maruz kaldığı kadarıyla cinsel ezilmişliği, ancak sınıfsal egemenliğinin son bulmasıyla ortadan kalkabileceğinden ve ama sınıfsal egemenliğinden asla vazgeçmeyeceğinden, cinsinin kurtuluşunun öznesi olamaz.

Kadın cinsin ezilmesinden, tüm sınıflardan erkeklerin çıkarı vardır, ancak bu, bütün sınıflara eşit biçimde dağılmaz. Sınıflar bakımından ise, bu sömürden, sermayenin sınıf olarak çıkarı vardır. Proletaryanın ise, kadınlardan ve erkeklerden oluşan ücretli köleler olarak –sınıf olarak– çıkarı yoktur. Demek ki, cins sömürsünden sınıf olarak çıkarı olmayan proletarya sınıfının erkek mensupları, evsel kölelikten çıkarları oranında, mülkiyete ve sermayeye bağlandıkça, sınıfına yabancılaşır. Tıpkı

burjuva kadınların, mülkiyetle bağlı temelinde, cinsine yabancılaşması gibi. Ama sonuçta, üretim ilişkileri öyledir ki, toplumsal üretim bazında üretim araçları sahipliği, üretim sisteminde hakimdir. Bu nedenle, burjuva kadın şahsında, cinsine yabancılaşma, üretim araçlarının özel mülkiyeti nezdinde, baskın olandır ve sınıfsal egemenliği cinsel ezilmişliğine ön gelir. Proleter erkek bakımından, aynı toplumsal koşullara bağlı olarak, mülksüzleştirilmişliği nedeniyle, sınıfsal ezilmesi cinsel egemenliğine

Sınıf olarak proletaryanın ve cins olarak kadınların, cinsel sömürden çıkarı yoktur, sınıf olarak sermayenin ve cins olarak erkeğin cinsel sömürden çıkarı vardır. Mevcut kapitalist üretim biçiminde, sermaye üretimi evsel üretime, sınıf çelişkisi de cins çelişkisine baskındır.

ön gelir. Böylece, cins baskısını ancak özel mülkiyetin varlığı koşullarında sürdürebileceği gerçeği, kendi cinsini temsil eden burjuvazinin sınıfsal baskısından kurtuluşunun tek koşulu olan özel mülkiyetin yok edilmesi eğiliminin önüne geçmez.

Özetle, sınıf olarak proletaryanın ve cins olarak kadınların, cinsel sömürden çıkarı yoktur, sınıf olarak sermayenin ve cins olarak erkeğin cinsel sömürden çıkarı vardır. Mevcut kapitalist üretim biçiminde, sermaye üretimi evsel üretime, sınıf

çelişkisi de cins çelişkisine baskındır. Ataerki karşısındaki ittifakların dizilimini bu tablo belirler.

Buradan proletaryanın cinsler bakımından iç saflaşmasına gelecek olursak, bırakalım onun sınıfsal durumunu bölerek zayıflatmasını, aksine güçlendirir. Onun kadın ve erkek yarısı arasında kavga ve çatışma olmazsa, proletarya özel mülkiyet karşısında tam devrimci rolünü oynayamaz. Öyleyse proletaryanın iç saflaşması, yatıştırılmak bir yana, örgütlenip güçlendirilmelidir. Nes-

Bütün cins için cinsel çıkarları temsil kuvveti, burjuva erkeğe aittir. Burjuva erkek, erkek cinsi ve erkek egemenliği için birleştirici unsur, gerçekten cinsel egemenlik çıkarlarını temsil eden bir unsurdur. Burjuva kadın, kadın özgürlüğü için asla böyle bir rol oynayamaz.

nel durum öznel iradeye dönüştürülmelidir. Erkek yarısının, cinsiyetçi sömürüyü sürdürmedeki çıkarları nedeniyle, düzen içine gösterebileceği eğilim, kadın yarısınca baskılanmalıdır. Proletaryanın kadın yarısı, cins bilinci edindiği oranda, cins olarak da ezildiğinin farkına vardığı oranda, ki bütün toplumsal bilinç biçimleri gibi cins bilinci de kolektif bilinçtir ve onu bir toplumsal kuvvet olarak şekillendirir, özel mülkiyet karşısında daha yıkıcı/devrimci durumdadır.

Cinslerin ve sınıfların durumu bu iken, cins çelişkisinin sınıf işbirliği örgütlenme gücü nedir?

Marksizmi erkek egemen görüşüyle çarpılmış olarak kavrayanların, kadın özgürlük mücadelesinin bütünü ya da değişik biçimleri karşısındaki başlıca tezlerinden biri, kadının cins olarak erkek egemenliği karşısında yükselttiği mücadelenin sınıf işbirliği üreteceği düşüncesidir. Neden kadın cinsi? Neden kadın bilinci? Bütün kadınlar ortak olabilir mi? Bunlar erkek egemen görüşü açısından sorulmuş, sorulan ve daha binlerce kez sorulacak olan sorulardır.

Oysa asıl soru, burjuva erkeğin proleter erkekle çıkar ortaklığının sonuçlarına ve buna bağlı olarak, cins çelişkisi karşısında cins körü ve erkek egemen bir yaklaşımın sınıf işbirliği örgütlenme potansiyeline yöneltilmelidir.

Asıl soru neden budur? Çünkü Akşener, Sabancı, Merkel, Clinton ve diğerleri, cinsine yabancılaşmışlıkları nedeniyle, asla cinsinin çıkarlarını tutarlı biçimde temsil edemezler. Küçük burjuva eğilimler ise, mülkiyete bağlılıkları nedeniyle, asla cinsel çıkarlarını tüm ezilen kadınları kapsayacak sonuçlara doğru ilerletemezler. Dolayısıyla, bütün cins için cinsel çıkarları temsil kuvveti, burjuva değil proleter kadına aittir.

Ama burjuva erkek, tüm erkeklerin çıkarlarını, elbette kadınlar üzerindeki çıkarlarını, kıyas götürmez ölçüde tutarlı biçimde, temsil edebilir. Bütün cins için cinsel çıkarları temsil kuvveti, burjuva erkeğe aittir. Burjuva erkek, erkek cinsi ve erkek egemenliği için birleştirici bir unsur,

gerçekten cinsel egemenlik çıkarlarını temsil eden bir unsurdur. Burjuva kadın, kadın özgürlüğü için asla böyle bir rol oynayamaz.

Çelişkinin ezilen cins kutbu, yıkıcı olmayanın yeterince birleştirici olmayacağı bir kutuptur. Çelişkinin ezen cins kutbu ise, haliyle yıkıcı değil koruyucu eğilimdedir. Esas düzeniçileştirici olan da budur. Dolayısıyla, politik kuvvetlerin, öznelerin durumundan, kuvvetinden, etki düzeyinden ayrı biçimde, nesnel olarak asıl düzeniçileştirici unsur, erkek egemenliğidir. Bu nedenle, sınıf bakımından esas bölücü ve bulanıklaştırıcı olan, erkek egemenliği temelinde sınıf işbirliğidir. Cins mücadelesinin devrimci bir hattan ilerleyebilmesi için, liberal ve reformist çizginin, böylece burjuva kadın özgürlük çizgisinin yalıtılması sorunu, kadın hareketi için özsel bir sorun olmasına rağmen, asla, erkek egemenliğinin düzeniçileştirici karakterinin önüne geçirilemez.

Kapitalizm toplumsallaşma sınırına vardıkça, cinsel çelişki derinleşir ve kapitalizmin içsel çelişkilerini keskinleştirir. O yüzden, cins mücadelesi, sınıf mücadelesini bulandırmak, karartmak şurada kalsın, onun asli bir bileşenidir. Aynı nedenle, cins çelişkisini kenara iten, burjuva toplumdaki bütün toplumsal ilişkilerin erkek egemen karakterini görmezden gelen yaklaşımlar, sınıf işbirliği üretir, çelişkilerin törpülenmesi programına hizmet eder. İşçi sınıfı için, cins körlüğü burjuva toplum düzeniyle uzlaşma üretir. Komünist partiler için, cins körlüğü burjuva reformizmle uzlaşma üretir. Sosyalizm

koşullarında, cins körlüğü burjuva ilişkilerin yeniden üretilmesi olanağı üretir. “Salt kadın” mücadelesi ne kadar reformistse, “salt işçi” hareketi o kadar reformisttir.

II. Sermaye İle Ataerkinin Çelişkisi: Toplumsallaşma

Sermaye ile ataerki ilişkisinin ikinci ucunu, toplumsallaşma eğilimi oluşturur. Özel mülkiyet, nasıl kadının cinsel sömürsünün temeliyse, toplumsallaşma da, kurtuluşunun koşuludur.

Kadın Özgürleşmesinde Toplumsallaşmanın Yeri

Engels’e göre, “*Tarihte kendini gösteren ilk sınıf çatışması, erkekle kadın arasındaki uzlaşmaz karşıtlığın karı-koca evliliği içindeki gelişmesiyle; ve ilk sınıf baskısı da dışı cinsin erkek cins tarafından baskı altına alınmasıyla düşümdedir.*”

Bu yenilgi, kadının toplumsal yaşamın dışına kovulmasıyla, özel mülk haline gelişiyi ve “dünyanın erkeğin evi, evin kadının dünyası” oluşuyla sonuçlanır. Durum ancak ve ancak, kadının yeniden toplumsal üretime dönüşü ile tersine çevrilebilir.

Ancak, kökleri toplumsal üretim ilişkilerine dayalı pek çok ezme ve sömürü ilişkisi gibi, cins çelişkisi de, kendini kabaca bir “hukuksal hak eşitsizliği” gibi gösterir. Oysa cins çelişkisi, iktisadi temellere dayanır ve bu iktisadi temeller ortadan kalkmadıkça, hiçbir hukuksal düzenleme, çelişkiyi ortadan kaldırmaz. Erkek egemenliği, yok edilebilir, yasaklanamaz.

“*Ama sanayi dünyasında proletaryayı ezen iktisadi baskının özgül*

niteliği, kendini bütün sertliğiyle, ancak kapitalist sınıfın bütün yasal ayrıcalıkları kaldırıldıktan ve iki sınıf arasında tam bir hukuksal eşitlik kurulduktan sonra gösterir; demokratik cumhuriyet, iki sınıf arasındaki uzlaşmaz karşıtlığı yok etmez; tersine, bunlar arasındaki savaşımın, üzerinde yapılacağı alanı ilk hazırlayan odur. Aynı biçimde, erkeğin kadın üzerindeki egemenliğinin özel niteliği, bu iki cins arasında gerçek bir toplumsal eşitlik kurma zorunluluğu ve bunun yolu, bütün bunlar;

Cins çelişkisini kenara iten, burjuva toplumdaki bütün toplumsal ilişkilerin erkek egemen karakterini görmezden gelen yaklaşımlar, sınıf işbirliği üretir, çelişkilerin törpülenmesi programına hizmet eder. İşçi sınıfı için, cins körlüğü burjuva düzenle uzlaşma üretir.

kendilerini ancak, erkekle kadın tamamen eşit hukuksal haklara sahip oldukları zaman apaçık göstereceklerdir. O zaman görülecektir ki, kadının kurtuluşunun ilk koşulu bütün kadın cinsinin yeniden toplumsal üretime dönmesidir ve bu koşul karı-koca ailesinin, toplumun iktisadi birimi olarak ortadan kaldırılmasını gerektirir.”¹⁰

Can alıcı konu budur. Bu satırlar yazıldığında, henüz kadınların oy hakkı, miras ve mülk edinme hakları

yoktu. Gerçekten de, oy hakkı, miras ve mülkiyet hakkı, evlilik ve boşanma hakkı elde edildikten ve burjuva yasaların temel hükümlerinde az çok temel bir eşitlik çerçevesi elde edildikten sonra, “erkeğin kadın üzerindeki egemenliğinin özel niteliği” çok daha apaçık biçimde görünür durumdadır. Ve artık görünür durumdadır ki, burjuva yasallığın en son sınırlarına kadar elde edilen kazanımlar bile, kapitalizmde ataerkini tasfiye etmeye, kadınla erkeği eşit konuma getirmeye yetmemiştir.

Ve bundan sonra, çok daha açık biçimde görülür ki, kadınların eşitlik taleplerinin bir bölümü, demokratik içerikte talepler olsa da, “kadın özgürlüğü” bir burjuva demokratik sorun değildir. Ataerkinin iktisadi temelleri tasfiye edilmeden, ataerkin hukuk ve anlayışlar tasfiye edilemez. “Hukuk, hiçbir zaman, toplumun iktisadi yapısından ve onun koşullandığı kültürel gelişmeden daha yüksek olamaz.” Başka bir deyişle, kadın ezilmesini koşullayan iktisadi koşullar, aile örgütlenmesi, ücret eşitsizliği ve tüm diğer sorunlar, yasaların şu veya bu şekilde düzenlenmesinden kaynaklanmaz. Tersine, yasalar bu iktisadi koşulların ifadesidir. Ataerkinin iktisadi temelleri ise, bu iktisadi koşulların sürmesinden maddi çıkarı olanların iktidarı zor yoluyla dağıtılarak, tasfiye edilebilir. Ancak, erkek egemen bir kurumsal yapı olan burjuva devletin yenildiği, onun parlamentosu, ordusu, polisi, yargısı ve bütün diğer aygıtlarıyla dağıtıldığı ve kadınların özel mülkiyetin tasfiyesine girişmiş bir iktidarda eşit olarak

[10] Friedrich Engels, Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni, s. 79

ve kadın özgürlüğüyle ilgili tüm sorunların çözümünde bağımsız irade-siyle yer aldığı koşullarda, patriyarkanın tam tasfiyesine girilebilir.

Kadın özgürlük talepleri daima toplumsallaşma yönüne meyil gösterir. Kadının toplumsal üretime eşit katılımının koşulu olarak eşit işe eşit ücret talebi, siyasal yaşama katılımının koşulu olarak oy hakkı ve çeşitli yasal hak talepleri, toplumsal yaşamın değişik alanlarına katılımının koşulu olarak medeni haklar ve beden hakları talepleri, hep, “toplumsal üretime” ve toplumsal yaşama dönüş eğilimini temsil eder. Yani kadın özgürlüğünün sadece yolu değil, kapsamı toplumsallaşmadır.

Kapitalizmin ataerkini, ister iktisadi zorunlulukları temelinde olsun, isterse kadın hareketinin (bütün bölükleriyle) onu zorlaması, baskılaması, taleplerini kabul ettirmesi biçiminde olsun, yıkım hızı ve kuvveti, toplumsallaştırma kuvvetiyle bağlıdır. Ama kapitalizmin toplumsallaştırıcı kuvveti özel mülkiyetin varlığı ile sınırlanmıştır. Kapitalizmin kadını özgürleştirme kuvveti de, tek tek kapitalistlerin ve bütün kapitalistlerin öznel niyetlerinden dahi bağımsız olarak, bu şekilde sınırlanmıştır. Onların öznel niyetleri de zaten bu temelden doğar.

Kadın, ezilmesinin başlıca zemini olan evsel kölelik zincirini kırıp, toplumsal üretime katılmadan ve ev içi emek alanı başta olmak üzere, onun bütün emek alanları toplumsallaşmadan, asla özgürlük kapılarını cins olarak açamayacaktır. Kapitalizm, toplumsallaştıkça ataerkini aşındırır, ama özel mülkiyet nedeniyle, daima

onu yeniden ve yeniden örgütler ve büyütür. Bir iktisadi birim olarak aileyi, sürekli darbelese de, asla tasfiye edemez ve etmeye yönelmez. Kadın hareketinin bütün baskısı, basıncı, evlilik ve boşanma konusundaki devasa kazanımlar, evsel köleliği bütün kadınlar için ortadan kaldırmaya yetmez. Burjuva demokratik temeldeki her kazanım, kazanımın konusu olan talebi satın alınabilir kılmaktan ibarettir. Yasalar önünde herkes eşittir, ancak sadece parası olanlar davaları kazanabilir.

Çok daha açık biçimde görülmüştür ki, kadınların eşitlik taleplerinin bir bölümü, demokratik içerikte talepler olsa da, “kadın özgürlüğü” bir burjuva demokratik sorun değildir. Ataerkinin iktisadi temelleri tasfiye edilmeden, ataerki hukuk ve anlayışlar tasfiye edilemez.

Kadın özgürleşmesinin temel hal-kası toplumsal üretime ve toplumsal yaşama dönüş olduğuna göre, ve kapitalist toplum düzeniyle açık ve dolaysız bir savaşıma girip girmemenin kadın özgürleşmesindeki karşılığını tartıştığımız göre, kadın emeğinin kapitalist toplumsallaşması sorununa yakından bakalım.

Kadın emeğinin kapitalist toplumsallaşmasının *en temel kanalı*, kadının doğrudan toplumsal ölçekli üretime, kapitalist üretime katılmasıdır. Bu, geniş kadın kitlelerinin işçi-

leşmesi yolundan olur. Emperyalist küreselleşme döneminde, kadın işçileşmesi son derece belirgin biçimde hızlanmıştır.

İkinci bir temel kanalı, kadın bedeninin ve kadın cinselliğinin genel bir sermaye yatırım alanı haline gelmesi, metalaşmasıdır.

Seks ticareti uluslararası bir sektöre dönüşür, köleleştirilmiş kadın bedeni ile ücretli işçilerin cinsel hizmet biçiminde metalaşmış kadın emeği, sermaye üretimine bağlanır. Seks ticaretinin bu şekilde dönüşümü, kadın cinselliğinin sömürüsü gibi, erkek egemen baskının belki de “en özel” alanını dolaysız biçimde sermaye üretimine, toplumsal üretime bağlar ve cinsellik ticaretini –fuhuşu– görülmedik ölçüde yaygınlaştırırken, ataerkil duygu, düşünce ve normları aşındırır ve başkalaştırır. Cinsel hizmet metasıyla sonuçlanan kadın emeğinin yanısıra, kadın bedeni genel bir sermaye yatırım alanı haline gelir ve “eğlence” sektörü ve reklam başta olmak üzere pek çok cephede metalaşır.

Üçüncüsü ve kapitalist toplumsallaşmanın evsel köleliğe dayalı

egemenlik ilişkilerinin çözülme olanakları açısından en önemli boyutlarından biri de, kadının ev içi emek alanlarının, “ev işlerinin” kapitalist toplumsallaşmasıdır.

“Ev İşlerinin” Kapitalist Toplumsallaşması

Sosyalizm ev işlerinin toplumsallaştırılmasını öngördüğünde, program edindiğinde ve burjuva iktidarları devirdiği ölçüde uygulamasına giriştiğinde, toplumsallaşma, tuhaf bir hayal gibiydi. Bakım işleri nasıl toplumsallaşabilirdi? Ortak yemekhaneler nasıl gerçek olabilirdi? Çamaşır işleri nasıl kolektifleştirilebilirdi? Makineleşme bu alana nasıl sirayet edebilirdi? Bu olsa olsa, komünistlerin tuhaf ütopyalarından biri olmalıydı.

Halbuki sermayenin, daha çıkış aşamasında toplumsallaştırdığı ilk alan, ev içinde imal edilen kalemlerdi (örneğin tekstil, kimi gıdalar, ev eşyaları – “hafif sanayi”nin önemli bir bölümünü bunlar oluşturur).

Ancak, gerek sosyalizm deneyimlerinin, bu işin uygulamasına girme gücü gösterildiği oranda, ortaya çıkardığı pratikler, gerekse de istisnasız bütün ilişkileri meta üretimi alanına çekerek toplumsallaştırmadan duramayan kapitalizmin sonraki yıllardaki gelişimi, kadın emeğinin toplumsallaşmasının, sadece ütöpik bir tasarım olmadığını göstermekle kalmadı, aynı zamanda insanlığın önündeki **tek** olası gelişim yolu olduğunu da gösterdi.

Tıpkı kadın emeğinin, ucuz işgücü olarak, toplumsal üretimin giderek artan oranda parçası haline geliş gibi, esas olarak işgücü üretiminin

gerçekleştiği ev içi emek alanları da sermaye yatırım alanı haline geldi ve toplumsallaştı.

Kadının toplumsal üretime artan katılımı, ev işlerinin artan oranda başkalaşmasını, tek tek bazı bölümlerinin kolaylaşmasını, sonuçta toplumsallaşmasını hızlandıran bir faktör olarak rolünü oynadı. Yine, kadının toplumsal üretimdeki varlığı, kadını bir cins olarak kolektif varlık bilinciyle, sorunlarının ortaklığı bilinciyle buluşturdu ve kadın özgürlük hareketi ortaya çıktı. Kadın, bir toplumsal kuvvet olarak, mücadelesiyle toplumsal ilişkiler üzerinde etkide bulunmaya başladı. Toplumsal üretime katılımını sürdürmenin kaçınılmaz bir gereği olarak, ev işlerinin bir bölümünün toplum tarafından üstlenilmesi anlamına gelen, kreş, bakımevi vb. talepleri yükseltti. Bunlar kazanımla sonuçlandığı oranda, toplumsallaşmanın kapsadığı alan büyüdü. Önce kapitalist işletmelerin ya da devletlerin bir taviz olarak karşılıksız örgütlemek zorunda kaldığı bu olanaklar yoluyla, bu işleri örgütlemenin kolektif yolları bulununca, zamanla bunlar sermaye yatırım alanları haline geldi ve bu işler “bakım hizmeti” olarak metalaştı. Gerek kadının işgücü pazarına çıkışıyla, gerekse cinsler arasında burjuva yasal eşitliğin ilerleyişiyle (oy hakkı, miras ve mülkiyet hakkı, boşanma hakkı gibi), kapitalist pazar kadınlara doğru da genişledi ve ev işlerini kolaylaştırıcı pek çok ürün, giderek artan oranda, kapitalist üretimin konusu haline geldi.

Kısacası, kapitalizm, işgücü pazarı, maddi mallar pazarı ve hizmetler pa-

zarının kadınlara doğru sürekli biçimde genişlemesi eğilimi taşımaktadır.

Böylece, toplumsallaşma bu cep-hede de artar. Elbette, kapitalizme has, özel mülkiyetle ve azami kar hırsıyla damgalanmış ve ona bağımlı, çarpık ve güdük bir şekilde. Ev içi emek alanına giren kalemlerin pek çoğu, toplumsallaşmaya ve meta üretimi alanına girmeye başlar. Çocuk eğitimi ve bakımı, bir hizmet olarak, kreş aşamasından başlayarak, metalaşır. Satın alma gücü olan, bu hizmetin herhangi bir bölümünü,

Kadın emeğinin kapitalist toplumsallaşmasının en temel kanalı, kadının doğrudan toplumsal ölçekli üretime, kapitalist üretime katılmasıdır. Bu, geniş kadın kitlelerinin işçileşmesi yolundan olur. Emperyalist küreselleşme döneminde son derece belirgin biçimde hızlanmıştır.

“evde üretmek” yerine, pazardan satın alabilir. Hasta ve yaşlı bakımı, ticari işletmeler olarak bakımevleri ve huzurevlerinin açılmasıyla, çok sayıda bakım emekçisini çalıştıran çeşitli şirketlerin “evde bakım hizmeti” metasını satışa sunmasıyla, benzer biçimde metalaşır ve böylece “toplumsallaşır”. Yemek ve bağlı mutfak işleri, gerek “hazır gıda” sanayisinin, gerekse “yemekhane” niteliğindeki toplumsal hizmet alanlarının –restoranların ve benzeri gastronomi işletmelerinin– gelişimiyle meta üre-

timi alanına, yani toplumsal üretim alanına çekilir. Son olarak, ev içinde görülmeye devam eden sayısız işin (özellikle çamaşır, bulaşık, temizlik ve mutfak işlerinin) makineleşmesi ve daha da üstün biçimde yeniden makineleşmesi, yine bu toplumsallaşma hattı üzerinde durur. Bunun ev içi ilişki bakımından önemli bir yeri yoktur ama, işgücünün üretiminde kadın emeğinin “kapitalizm dışı” ürünlerinin, kullanım değerlerinin yeri düne göre daralır. Cinsellik alanının ve seks endüstrisinin

Sosyalizm ev işlerinin toplumsallaştırılmasını öngördüğünde, program edindiğinde ve burjuva iktidarları devirdiği ölçüde uygulamasına giriştiğinde, toplumsallaşma, tuhaf bir hayal gibiydi. Bakım işleri nasıl toplumsallaşabilirdi? Ortak yemekhaneler nasıl gerçek olabilirdi?

gelişimini, iktisadi dayanakları ve seyri farklı olduğu için, esasen dışta tutalım, ama bu metalaştırma yoluyla toplumsallaşmadan payını aldığını vurgulayalım. Ve hatta, tüm bunlara, esasen kadın emeğinin sermaye üretimine bağlanarak toplumsallaşması kapsamına girse de, “ev içi üretim” aşamalarıyla sıkı bağı nedeniyle, tekstil başta olmak üzere kimi ev içi üretim kalemlerinin, ev eksenli emek temelinde, aile iktisadının dışına çıkıp doğrudan sermaye çevrimine bağlanmasını da ekleyebiliriz.

Bunlar dün de bir ölçüde ev sınırlarının dışına çıkıyor muydu? Kuşkusuz çıkıyordu. Bu sürekli bir eğilimdir. Ancak bugün çok daha hızlı ve kapsamlı biçimde kapitalist sektörlere dönüşmüş, dallanmış, budaklanmış, uzmanlaşmıştır.

Toplumsallaşmanın Sonuçları

Kadın emeğinin, kadın bedeninin ve ev içi emek alanı başta olmak üzere kadın emek alanlarının kapitalist toplumsallaşmasının sonuçları nelerdir?

Birincisi, bu durum, sosyalizmde kadınların toplumsal üretime katılımının ve ev işlerinin toplumsallaştırılmasının maddi temelini güçlendirir. Hem bu cephede toplumsal üretimin değişik biçimlerini açığa çıkarmasıyla, hem de toplumu bu çeşit bir toplumsallaşmaya ruhsal olarak hazırlamasıyla.

İkincisi, bu tür bir toplumsallaşma, burjuva ve küçük burjuva eşitlik programlarına bir iktisadi temel sunar, reform hareketleri (feminist akımlar) talepleri ve mücadele biçimlerinde bu iktisadi temele giderek daha fazla yaslanır. Ev içinde işlerin “eşit paylaşımına” doğru bir “barışçıl geçiş alanı” ufku açar. Ev dışında, işgücü pazarının “eşit paylaşımına” doğru bir “barışçıl geçiş alanı” ufku açar. Son olarak, mülkiyetin “eşit paylaşımına” doğru bir “barışçıl geçiş alanı” ufku açar.

Üçüncüsü, toplumsallaşmanın sonuçları, asla bütün sınıflara eşit dağılımaz. Toplumsallaşan her kalem metalaşarak toplumsallaşır, ama metaları satın alma gücü bölüşümle, bölüşüm üretimle, üretim de üretim araçlarının sahipliğiyle belirlendi-

ğinden, toplumun ezici çoğunluğu, yani kadınların büyük çoğunluğu, bunlara ulaşamaz. Kadınlar arasında sınıfsal farklılaşma derinleşir. Kür-tajdan ev emekçilerinin sosyal güvence altına alınmasına dek, kadınların pek çok genel talebinin sınıfsal niteliği güçlenir.

Böylece, kapitalist toplumsallaşma, toplumsal cinsiyet çelişkisini hafifletmez ve ortadan kaldırmaz. Aksine, bu çelişkiyi derinleştirir. Kadın emeği ve bedeni üzerindeki erkek tahakkümünü başkalaştırır, dönüştürür, yeniden biçimlendirir. Bu yolla yaygınlaştırır ve derinleştirir. Bu ise, bir yanda kadın ezilmesinin, ama diğer yanda kadın özneleşmesinin ve mücadelesinin büyümesi demektir.

Toplumsallaşmanın Sınırları Ve Özel Mülkiyet

Kapitalizmde toplumsallaşma özel mülkiyetle sınırlıdır dedik. Yani toplumsallaşmayı itkileyen faktörler olduğu gibi, mülkiyetin özel karakteri nedeniyle, toplumsallaşmayı sınırlayan faktörler vardır ve kapitalizm ilerici barutunu tükettiğinden beri baskın olan budur. Böylece, kapitalizmde kadının toplumsal yaşamda yer bulması, mutlak değil eğilimdir.

Bu, kapitalizmin temel çelişkisinin, üretimin toplumsal karakteri ile mülkiyetin özel karakteri arasındaki çelişkinin yön verdiği bütün diğer eğilimler gibidir. Kapitalizmde bütün ara sınıflar sürekli eridiği halde asla tümüyle ortadan kalkmaz. Kar oranları sürekli düştüğü halde asla sıfırlanmaz (robotik üretime geçilmez ve geçilemez). Uluslararasılaşma artık üretim aşamasını da kapsa-

yacak kadar ilerlediği halde, ulusal sınırlar yıkılmaz ve yıkılamaz.

Dolayısıyla, bir eğilim olarak ev içi emek kapsamına giren bütün kalemler sürekli artan oranda toplumsal üretimin kapsamına girse de, bu toplumsallaşma, kadın ve erkek arasındaki cinsiyetçi işbölümünün bozulacağı bir niceliğe de ulaşmaz, öyle bir nitelikle de gelişmez.

Kapitalizmde toplumsallaşmanın biçimi, nerede ve ne konuda olursa olsun, metalaşma yoluyla toplumsallaşmadır. O, serf köylünün, ev

Böylece, toplumsallaşma bu cephede de artar. Elbette, kapitalizme has, özel mülkiyetle ve azami kar hırsıyla damgalanmış ve ona bağımlı, çarpık ve güdük bir şekilde. Ev içi emek alanına giren kalemlerin pek çoğu, toplumsallaşmaya ve meta üretimi alanına girmeye başlar.

kölesinin, çocukların işgücünü, müziği, sanatı, cinselliği, eğitimi, bakımı, mahkemeler önünde savunulma hakkını ve başka her şeyi metalaştırarak ve metalaştırdığı için toplumsallaştırır. Kadın hareketinin kazanımları olarak toplumsallaşan her şey, meta olarak toplumsallaşır ya da zamanla bu hali alır, satın alınabilir hale gelir. Elbette, sadece onu satın alabilecekler için. Satın alma yasal hakkı herkese aittir, satın alma gücü ise sadece bazılarına. Kadın emeği toplumsallaşır, ancak işgücünün

metalaşması yoluyla toplumsallaşır, evsel üretim konuları metalaşarak toplumsallaşır, kadın cinselliği metalaşarak toplumsallaşır.

Dahası, kadın hareketinin bütün kazanımları bile, bu toplumsallaşmanın ataerkini çözücü bir hattan gelişmesini getirmez. Kapitalist üretimin amacı toplum değil, insanlar değil, kadınlar hiç değil, azami kardır. Böylece, liberal feminist tahayyüllerin, hatta bütün feminist tahayyüllerin aksine, sermaye cins sorunu karşısında “tarafsızlaştırılabilseydi”, “eşitlikleştirilebilseydi” bile, eşitliği ortaya çıkaramazdı. Üretim araçlarına sahip olanlar, yani kapitalistler, nereden kar elde edeceklerini düşünüyorsa oraya yatırım yaparlar ve üretimin teknik örgütlenmesini hangi biçimde gerçekleştirdiklerinde kar elde edeceklerini düşünüyorsa öyle gerçekleştirirler. Bu demektir ki, kapitalistler örneğin bakımevi alanına yatırım yapabilirler, ama ne kadar bakımevi açılacağı, kadınların evsel kölelikten kurtuluşunun ne kadarını gerektirdiğine değil, ne kadarının karşılayacağına bağlıdır. Toplumdaki yaşlıların ve hastaların bakımına insan toplumunun duyduğu ihtiyaca göre değil, bakımevi pazarına konu olabilecek burjuva çekirdek ailelerin hastalardan ve yaşlılardan kurtulma ihtiyacına göre yaklaşılır. Kapitalistler çamaşırhaneler açabilirler, ama kar ettikleri oranda. Kapitalistler ev işlerinin bir bölümünü makineleştirecek aletler üretirler, ancak bunları tek tek evlere satarlar, karlı olan budur.

Dahası, kapitalistler, bu toplumsallaşan kalemlerin üretildiği işkollarında, cinsiyetçi işbölümünün tasfiyesi

amacıyla değil, sömürmek amacıyla işçi istihdam ederler. Dolayısıyla bu, hem ucuz işgücü olduğu, hem işgücü pazarında ataerki toplumsal şekilleniş nedeniyle daha ulaşılır olduğu için, “kadın işi” olan sektörlerde esasen kadınların çalıştırılması anlamına gelir. Evdeki cinsiyetçi işbölümü, toplumsal ölçekte yeniden üretilir. Toplumsallaşan kalemler yine kadının ucuz işgücü sömürü alanları olur.

Kapitalizmin gelişimi, nüfusun ve bu arada kadınların toplumsal üretime giderek daha fazla katılımını getirir, ama ne iş bulma olanakları, ne ücret, ne de erkek egemen toplumsal şekillenme eşit dağılıma izin verir.

Böylece kapitalist toplumsallaşma, iki cins arasında –erkek ve kadın– eşit dağılmadığı gibi, kadınlar arasında da –burjuva, küçük burjuva ve proleter– eşit dağılmaz. Nihayet bütün bunlar, emperyalist merkezlerle sömürgeler arasında da eşit dağılmaz.

Toplumsallaşmanın kadınların toplumsal yaşamın bütün alanlarına eşit biçimde katılımını sağlaması için, toplumsallaşmış ekonominin özellikle bu hedef doğrultusunda yönetilmesi, iktisadi yapının iradi olarak bu temelde örgütlenmesi gerekir. Binlerce yıl boyunca egemen sınıfların iktidarıyla iç içe geçmiş, insanlığın bütün kültür, gelenek ve duygularını şekillendirmiş olan ataerki, kendi yıkımına direnecektir. Erkek, mülksüzleştirilmiş haliyle bile, bu son mülküne sıkı sıkıya sarılacak, evsel köleliği sürdürmeye çalışacak, kadının geleneksel şekillenmesi bu köleliğin değişik biçimlerine tabi olmaya eğilim gösterecek,

evdeki cinsiyetçi işbölümü, toplumsal ölçekteki üretimde de çeşitli işkolları arasında yeniden ve yeniden örgütlenecektir. Bu, bırakalım özel mülkiyete dayalı kapitalist toplumu, ataerkinin iktidarının temeli olan bütün zor aygıtlarından, erkek ege-men burjuva devletten, onun erkek sömürsünü, şiddetini ve cinayetini koruyan ve sürdüren ordusundan, polisinden, yargısından, medyasından, eğitim kurumlarından kurtulduğunda bile, ancak kadınların bütün iktidar olanaklarını kullanarak yürüttüğü sistemli bir mücadeleyle tasfiye edilebilecektir. Toplum, ataerkini tasfiye etmenin, iktisadi yaşamı ev işlerinin ve kadın emeğinin toplumsallaştırılması yönünde düzenlemenin bütün masraflarını üstlenmek başta olmak üzere, sorumluluğunu almadıkça, kadının iktidardaki varlığı ve kuvveti bunu güvencelemedikçe, cinsiyetçi toplumun yok oluşu mümkün değildir (yeteri kadar kreş, bakımevi, çamaşırhane, yemekhane açmak, değişik işkollarındaki kadın ve erkek işçilerin ücretlerini cinsiyetçi işbölümünü değiştirecek şekilde düzenlemek, kadınların öncelikli biçimde değişik alanlarda eğitimini sağlamak, değişik ideolojik-eğitsel çalışmalarla toplumdaki erkek ege-men kavrayışlarla mücadele etmek, kadınlara en iyi toplanma, örgütlenme mekanlarını, basım-yayın olanaklarını sunmak vb.).

Böylece, burjuva düzenin yıkılması mücadelesi, patriyarkanın yıkılması mücadelesinin komşusu, dostu, akrabası, paraleli, türevi, “yanı sıra iyi bir şey” değil, tam ta-mına kendisidir.

III. Kapitalizmde Kadın Kurtuluşunun Sınırları

Burjuva Kadın Kurtuluş Programının Sınırları

Kapitalizmdeki bu toplumsallaşma kanalları, burjuva ve küçük burjuva feminizme de iktisadi temel sunar, bu kadın programlarını mümkün, kabul edilebilir kılar. Artık ev işleri üstelik de makineleştiğine göre, biraz bilinç ve eğitimle, eşit paylaşılabilir gibidir. Biraz muhalefet hareketiyle, yasalarda daha fazla eşitlik sağlanabilecek, zenginlere “kariyer”,

Böylece, kapitalist toplumsallaşma, toplumsal cinsiyet çelişkisini hafifletmez ve ortadan kaldırmaz. Aksine, bu çelişkiyi derinleştirir. Kadın emeği ve bedeni üzerindeki erkek tahakkümünü başkalaştırır, dönüştürür, yeniden biçimlendirir.

yoksullara “iş” olanakları eşit dağıtılabilecek gibidir. Devletler biraz zorlamayla, sosyal harcamalardan kadınlara da ev işi ücreti, sigorta vb. biçimde pay dağıtılabilecek gibidir.

Küçük burjuvazi sabırlıdır. Uzun bir reform yolu yürüyebilir. Burjuva feminizm daha da sabırlıdır. Çünkü onların maddi yaşam koşulları, “bekleme sürecinde” en kötü ihtimalle idare edilebilir durumdadır. Proletaryanın ve özelde proleter kadının yaşam koşulları, bu sabırlı bekleyişe

uygun değildir. O, tek tek reformlar ve tek tek ilerlemeler bazında bile, metalaşmanın sonuçlarının kendisine ulaşmasına yetecek bir toplumsallaşma düzeyinin, kapitalist toplumsallaşmanın hızıyla gerçekleşmesini bekleyebilecek maddi yaşam koşullarına sahip değildir. Geçen yıllar boyunca başını sokacak yeri yoktur. Onun her şeye şimdi ihtiyacı vardır. Mevcut düzen karşısında yıkıcıdır.

Üstelik kapitalist toplumsallaşma, bir yandan reformlar yoluyla tam hak eşitliği programına iktisadi ola-

Satın alma yasal hakkı herkese aittir, satın alma gücü ise sadece bazılarında. Kadın emeği toplumsallaşır, ancak işgücünün metalaşması yoluyla toplumsallaşır, evsel üretim konuları metalaşarak toplumsallaşır, kadın cinselliği metalaşarak toplumsallaşır.

naklar sunsa da, ataerki, kapitalizmle kaynaşıktır. Kapitalizm ise emperyalist küreselleşme evresindedir. Sosyal harcamalar, eşit paylaşılmayı bırakın, kısıtlanmaktadır. İş olanakları bırakalım eşit dağılmayı, kronik kitlesel işsizlik nedeniyle emek pazarında rekabet şiddetlenmektedir. Örnekler çoğaltılabilir. Ancak, gelişen döneminde bile ataerkiyle birleşen sermaye düzeni, varoluş krizi döneminde, cinsel çelişki karşısında en güdük taviz olanaklarında bile iyice sınırlanmış durumdadır.

Kapitalizmin Toplumsallaştırma Gücü Ve Bağımsız Kadın Hareketi

Kadın hareketi ortaya çıktığından beri, ki bu burjuva topluma denk düşer, hep bir sınıfsal ayrılık/ikilik içinde var oldu. Bu kaçınılmazdı. Çünkü ataerkillik, bütün kadınları (değişik biçimlerde) ezerken, ataerkilliğin somut biçimi olan burjuva düzen, toplumu iki karşıt sınıfa böldü. Dahası, kadınların burjuva devrimlerden ve dönüşümlerden kendi paylarına düşeni istemeleri ve kazandıklarıyla, kadınlar içerisindeki sınıfsal ayrışma daha da belirginleşti, çünkü kadınlar, sadece bu sınıflardan erkeklerin mülkleri, evsel köleleri olarak değil, kendi başlarına, bağımsız olarak da bu sınıfların mensupları haline geldiler. Engels'in söylediği gibi, oy hakkı, miras ve mülkiyet hakları, boşanma hakkı gibi konularda burjuva hak eşitliği aşağı yukarı sağlandı ve burjuva düzenin cinsel çelişkiyi çözüm sınırları belirginleşti.

Kadınlar arasındaki sınıfsal ayrışma, politik düzlemde kendini, feminist kadın hareketi-komünist kadın hareketi ikiliği olarak gösterdi. Nihayet bu çizgi ayrılığı, her zaman, reform-devrim ayrışması olarak var oldu. Feminizmin iki büyük dalgası, aynı zamanda, toplumsal dönüşümün devrimci hattından kopuşlar olarak da gelişti. Bir burjuva kadın hareketi olan birinci dalgadan da daha belirgin olarak bu durum, kendini, küçük burjuva feminizmine dayalı ikinci dalgada, silahlı devrimci savaşımardan kopuşun burjuva reform hareketlerinden kopuştan daha keskin olması itibarıyla, daha belirgin gösterdi. Kadın hareketinin bağımsızlaşması, düzen

bütündeki erkek egemen niteliği nedeniyle, mahkemenin erkek egemen eğilimini ortadan kaldırmaz, ancak kadının durumunu yine de oldukça farklılaştırır.

Kürtaj, bugün dünkünden çok daha fazla, yoksulların sorunu ve özlemi haline gelmiştir. Sömürülen sınıf için ailenin yeniden istikrarsızlaşması ve krize girmesi, yoksulluk nedeniyle çocuk yapmama, taciz ve tecavüzün, erkek şiddetinin yoksulların safında büyük bir hızla artışı ve bundan kaynaklı gebeliklerin yaygınlığı, işsizlik

Bu, hem ucuz işgücü olduğu, hem işgücü pazarında ataerkil toplumsal şekilleniş nedeniyle daha ulaşılır olduğu için, “kadın işi” olan sektörlerde esasen kadınların çalıştırılması anlamına gelir. Evdeki cinsiyetçi işbölümü, toplumsal ölçekte yeniden üretilir.

ve işini kaybetme korkusu nedeniyle çocuk yapma zamanlamasının hassas bir konu haline gelişi, seks işçiliğinin dönemsel bir iş olarak yaygınlaşması, doğum kontrolü konusundaki olanakların eşitsiz dağılımı gibi sayısız nedenle, kürtaj hakkı pek çok ülkede, hemen hemen sadece yoksullar için bir sorundur.

Örnekler çoğaltılabilir. Ancak mesele şu ki, burjuva toplumun kadına verebilecekleri, son sınırlarına dayanmış, üstüne üstlük burjuvazi de artık işçilerin ve ezilenlerin mücade-

leleri karşısında taviz verme konusunda iyice tıkanmıştır.

Burjuva hak eşitliği, toplumsal cinsiyet sorununu çözmeye yetmeyince, düzen içi kadın hareketleri bu durumu bu kez de, *burjuva hukukun pozitif ayrımcı dönüşümüyle* aşmaya çalışır. Kadına yönelik şiddete karşı koruyucu yasalar, erkek şiddetine ağırlaştırılmış cezalar, kadın savunmasına hafifletici cezalar, evlilik ve boşanmada kadına özel haklar, siyasal yaşama katılımında kota ve parite gibi eşitlikçi mekanizmaların yasalaşması. Cinsel taciz ve tecavüz karşısında, giderek daha fazla sayıda erkek davranışının suç kapsamına alınmasına yönelme. Ev içi işlerde işbölümü için hukuksal çerçeve. Ev içi emeğin ücretlendirilmesi ve güvencelenmesi. Bunlar, cins çelişkisinin çözümü yönünde haklı, meşru talepler ve gerekli mücadelelerdir. Ancak burjuva hukukun, ola ki yasalastırtsa bile, asla takip edemeyeceği ve yaptırım gücü oluşturamayacağı konulardır.

Kadına bir takım güvenceler sağlayan pozitif ayrımcı yasalar, ancak bunları mümkün kılacak bir iktisadi temel üzerinde işlevli olabilir. Diğer türlü, pek çok durumda zaten yasalastırılmaz, kadın özgürlük mücadelesinin büyük basınçlar uygulayabilecek kuvvette olduğu koşullarda sağlanan bazı kısmi yasal kazanımlar da ya uygulama gücü bulmaz, ya pahalı birer metaya dönüşerek bütün kadınlar için elde edilebilir olmaz, ya da geçici kazanımlar olarak ilk fırsatta geri alınmaya çalışılır.

Başka bir deyişle, kadın özgürlüğü açısından, daha ileri bir toplum-

sal iktisadi yapıya ve daha yüksek bir kültüre geçiş için gerekli zahmet verilmekten kaçınılıp, onun olanakları elde edilemez. Ya bu olanakları bugünkü toplumda parayla satın alınabilir kılıp, sonra da parayla satın alabilirsiniz, ya da yarınki toplumu, sosyalizmi kurma mücadelesine bütün kuvvetinizle adanırsınız.

Bunun böyle olacağı bütün temel sorunlarda görülebilir. Örneğin ücret eşitsizliği, sermayenin sürekli eğilimiyken ve sermaye düzeni de erkek egemen karakterdeyken, iş olanaklarında pozitif ayrımcılık hangi yolla sağlanabilir? Eşit sayıda kadının patron haline gelmesi ve kadınları ve erkekleri eşit oranda sömürme nezaketi gösterecek kadar bir feminist bilinç sergilemesiyle değil elbette. Çünkü, bunca kazanılmış hakka rağmen, asla eşit sayıda kadın patron, kadın burjuva parti yöneticisi, kadın parlamento vekili, yargıç, general vb. olmadığı gerçeğinin yapısal nedenlerini bir yana bırakalım, sermaye sınıfı, sınıf olarak erkek egemendir. Sermayedar kadın da olsa, erkek de olsa, sınıfsal davranışı aynı olacaktır.

Erkek davranışlarının pek çoğu yasal suç kapsamına alınabilir ve cezai karşılıklar belirlenebilir. Siyasal yapı, bu konularda yasa yapma hakkını kadınların kullanacağı biçimde kurulmadığı, kadın iktidar aygıtları oluşturulmadığı, kadın adalet mahkemeleri kurulmadığı ve işletilmediği koşullarda, bu yasalar nasıl gerçek yaşamda karşılık bulabilir?

Ev içi işbölümünü düzenleyen yasalar belirlenebilir. Ama aile ve toplum yapısı tümünden değişmedikçe, kadının evsel köleliği sona erme-

dikçe, ev işleri büyük ölçekte toplumsallaştırılmadıkça, bunlar nasıl uygulanabilir?

Ev içi emek, kısmi ya da bütünsel olarak ücretlendirilebilir, ancak kadınların başvuracağı kadın iktidar mekanizmaları olmazsa, evde kocanın bu ücrete el koymaması nasıl güvencelenebilir, nasıl denetlenebilir? Kadın ücret olanağına dayanarak boşanma hakkını kullanmaya yöneldiğinde, erkek şiddeti yoluyla engellenmesi, hangi araçlarla boş çıkartılabilir?

Kapitalizmdeki bu toplumsallaşma kanalları, burjuva ve küçük burjuva feminizme de iktisadi temel sunar, bu kadın programlarını mümkün, kabul edilebilir kılar. Artık ev işleri üstelik de maki-neleştiğine göre, biraz bilinç ve eğitimle, eşit paylaşılacak gibidir.

Dünya topraklarına sahiplik açısından, kadın ve erkek arasındaki mülkiyet eşitsizliği ortadayken, mülkiyetin zorunlu başvurmadan, mülk sahibi erkekler, hangi kuvvetle kadınlara toprak dağıtmaya zorlanabilir?

Feminizm, kelime anlamı ne olursa olsun, tarihsel şekillenmesi içinde, genel olarak “kadın mücadelesi”ni değil, kadın cinsin, cins olarak “bağımsız mücadelesini”, daha doğru bir ifadeyle, “salt kadın” hareketini temsil ediyor. Değişik politik ya da teorik farklılıklara rağmen,

ortak konu, diğer toplumsal sorunların kaderiyle çakışabilecek ya da çakışmayabilecek, bunlara eklenmeyecek, bunlardan bağımsız bir mücadele hattı oluyor. Tam da bu nedenle, feministler, komünist kadın hareketini, kadın özgürlük mücadelesindeki somut tutumu ne olursa olsun, feminizm yelpazesi içerisinde saymadığı gibi, komünist kadın hareketi de kendini böyle saymıyor. Öyleyse, bir “bağımsız kadın hareketinin” ufkuna ve sınırlarına göz atalım.

Kadın hareketi, kuşkusuz ki asla, bütün davalarla tek tek ilgilenecek durumda olmaz. Genel planda ise, evlilik ve boşanma yasalarının değişimi, boşanma konusunu, “evlenmeme” konusunu, erkek şiddetinden korunma konusunu, bir sınıfsal sorun haline getirir.

Kadın kurtuluş mücadelesi, devrim ve sosyalizm mücadelesinden bir şekilde ayrılacaksa, “bağımsız kadın hareketi” olarak var olacaksa, bu bağımsız mücadelenin araçları nelerdir? Bağımsız programı nedir?

Bunun en genel yanıtı, gücüyle ve baskısıyla, hükümetleri, sermayedarları, mahkemeleri geri adım atmaya zorlamaktır. Peki hangi baskısıyla? Esasen sokak baskısıyla. En temel mücadele aracı, eğer yine feminist saflarda yaygın olan, komünal topluluklar olarak, sistem dışı yaşam

alanları kurmak değilse, genellikle değişik tipte kitle eylemleridir.

Sokak baskısı, pek çok burjuva demokratik talep için bile, tek başına böyle bir işlev görememiştir. Üstelik, çoğunluğun azınlığa karşı bile değil, toplumun yarısının (kadın) yarısına (erkek) karşı saflaştığı bir mücadelesinin, başka bir ittifak gücü olmaksızın (erkeklerin şu veya bu kesimi) ve elde uzunca bir “kitle baskısı yoluyla elde etmek istediklerimiz” listesiyle, bu işlevi göremeyeceği kesin gibidir.

Kısacası, ya diğer toplumsal kesimlerin de hareket edeceğine inanılır ve bunların toplam gücünden bir sonuç umulur ve bu durumda, programda özsel olarak “tam bağımsızlık” söz konusu değildir, ya da gerçekten “tam bağımsız” bir hareket tahayyül edilir, burjuvaziden yana saflaşılmadığı gibi, burjuvaziye karşı da saflaşılmaz ve bu durumda, elde edilebilecekler bütün kadınlara eşit dağılmaz. O zaman da, “tüm kadınlar” hareketi değildir. Mülksüz kadınlar, burjuva düzen sınırları içerisinde, kadın cinsin kazanımlarından, her zaman, en sınırlı biçimde yararlanacaktır. O zaman, mülkiyet nehri, iki sınıftan kadınları birbirinden ayırır. Mülkle birlikte suç da burjuvaziye aittir.

Komünist kadınların sendikalardaki, partilerdeki erkekleri “ikna etme” çabası ile yol almaya çalıştığı farz edilir. Bunun böyle olmaması bir yana, bağımsız bir kadın hareketinin ufkunu, “ikna” zemininden başka bir zemin değildir.

Sorunu, kadın adaleti örneği temelinde ele alalım. Çoğunluğu erkek olan parlamentolar üzerinde, sokakta

büyük bir kadın kitlesine dayalı basınç oluşturarak, bu erkekleri yasayı değiştirmeye “ikna etmekten” daha ileri bir ufuk yoktur. Mahkemeler üzerine aynı yöntemle etkide bulunmaktan öte bir perspektif yoktur. Kadınların “bağımsız gücüyle” dahi, örneğin mahkemeleri basmak, dağıtmak, yargılanan kadını sanık sandalyesinden çekip almak, kadına yönelik suçla yargılanan erkeği, yakasından sürükleyerek bir kadın mahkemesinin önüne çıkarmak, gereği her ne ise o şekilde cezalandırmak, görüş açısı içinde değildir. Son tahlilde ufuk, kitle basıncı ile, çoğunluğu erkek olan yargıçlara karar aldırmaaktır. Bu, en nihayetinde bir “ikna” ufkudur. Bunlar elbette, ne yanlış ne de gereksiz mücadelelerdir. Ancak, bağımsız kadın hareketi, silahlanmayacaksa, örgütlenmeyecekse, yıkmayacaksa, dağıtmayacaksa, erkek parlamentoları, erkek orduları, erkek mahkemeleri yıkıp un ufak etmeyecekse, “ikna etmekten” daha ileri bir ufku yoktur.

Mülkiyete dayalı toplum düzenini yıkmak ya da yıkmamak. Kadın özgürlüğü bu programa ya dayandırılır ya da dayandırılmaz. Burada ortada, dışta, kenarda durulamaz. O yüzden, “tam bağımsızlıkçı” görüş açısı, dönüp dolaşır şu fikre hapsolmaya mahkumdur: ***kadınlar gibi büyük bir toplumsal kuvvetin, bir “muhalefet hareketi” olmakla yetinmesi gerektiği fikri.*** Yani kadınlar, yıkıcı ve yapıcı değil, “regülatif”, düzenleyici bir kuvvet olmuş olur. Kimi akımlar, bu yıkıcılık eksikliğini, burjuva hümanist tezlerin kadın

cephesindeki türevi olarak, kadının şekillenmesiyle, doğurgan ve kurucu doğasıyla açıklar ve teorileştirir. Kimileri ise fiilen böyle yapar.

Ancak sorun, burjuva düzen içilikten ibaret değildir. Burjuva düzen patriyarkal bir düzen olduğuna göre, aynı zamanda patriyarkal düzen içiliktir. Düzeniçi bir muhalefet hareketinin niyeti değilse de kuvveti, patriyarkal düzenin sınırlarında kalır ve patriyarkal egemenlerin, bir şeylere “ikna edilmesi”nden daha büyük bir hayal gücü üretemez.

Siyasal yapı, bu konular-
da yasa yapma hakkını
kadınların kullanacağı
biçimde kurulmadığı,
kadın iktidar aygıtları
oluşturulmadığı, kadın
adalet mahkemeleri
kurulmadığı ve
işletilmediği koşullarda,
bu yasalar nasıl gerçek
yaşamda karşılık bulabilir?

%99 İçin Feminizm Manifestosunun yazarlarından Nancy Fraser’ın, kuşkusuz ki tümüyle iyi niyetli özelleştirel değerlendirmesi çok çarpıcıdır.¹² Feminizmin üç temel önermesinin, nasıl olup da neoliberalizmin desteği haline geldiğini –hala da tam olarak anlayamayarak!– tartışır Fraser. “Aile ücretine” yönelik eleştirinin bugün “esnek kapitalizme” hizmet edişini, “ekonomik olmayan” adaletsizlikleri görmeyen bir sınıf müca-

[12] Feminizm Nasıl Kapitalizmin Uşağı Oldu Ve Onu Nasıl Geri Kazanabiliriz?, Nancy Fraser, 14 Ekim 2013

delesi eleştirisinin neoliberal kimlik politikalarının inşasına yarayışını ve bürokratinin liberal eleştirisine denk düşen burjuva “devlet iktidarını demokratikleştirme” söyleminin sosyal kazanımların tasfiyesinin ideolojik dayanaklarından biri haline gelmesini ele alır. Ve daha sonra, “%99 İçin Feminizm” şiarıyla, yine reformist olmakla birlikte, kadın özgürlük mücadelesinin diğer toplumsal mücadelelerle kuvvetli bir bağ kurmasını savunan bir “feminizmin özüne dönüş” çağrısının öncülerinden olur.

Ancak toplumun cinslere ve sınıflara bölünmüşlüğü sorunu, özel mülkiyetle birlikte başlayan köklü iki sorun olarak, asla burjuva sınırlar içerisinde –bütün bir cins için veya bütün bir sınıf için– çözülemez. Bu nedenle, bunlar salt kendileri için birer hareket olamazlar.

Fraser’ın “nasıl oldu da böyle sonuçlandı” sorusunun yanıtları aslında basittir ve –bir kısmını– kendisi de yanıtlamaktadır. Şöyle söyleyebiliriz:

Sorun şu ki, patriyarkal yapı ile burjuva yapıyı ayırmakta, bunlara karşı ayrı ayrı mücadele etmekte ısrar ettiniz. İkisinin birliğini kabul ettiğinizde, yine de ayrı ayrı mücadelelerin konusu olduklarını savundunuz. Yoksulların, emekçilerin, işçilerin olağanüstü ağır yaşam koşullarını anlamaktan uzak durdunuz. Yaşam standartlarınız ve bunlara

bağlılığınız sizi bundan uzak tuttu. Bu nedenle, “aile ücreti” eleştirinizde, işçi ücretlerinin, sadece ailelerin değil, tek tek işçilerin bile yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamaya yetmediğini, ne kadın ne erkek işçilerin, ücretlerin daha da törpülenmesine hizmet edecek hiçbir şiarı benimsemeyeceğini anlamadınız. Düzen yıkıcılıktan, devrimden fersah fersah uzak durdunuz. Toplumsal mücadelenin bütün dinamikleri içinde, ulusal kurtuluş için, sınıfsal kurtuluş için, emperyalist bağımlılıktan kurtulmak için ve değişik programlarla silahlı mücadeleye girişme konusunda büyük bir ayrışma yaşanırken, partiyarka gibi devasa bir egemenlik yapısını devirmek için silahlı mücadeleye soyunmadınız. “Erkek egemen” “karma örgütlerden” kopuşunuz, devrimci/yıkıcı bir mücadele hattından kopuşla el ele yürüdü. Silahlı-silahsız, devrimci-reformist ayrışmasında bağımsız ve tarafsız değil, filli veya iradi olarak, silahsız ve reformist hatta kaldınız. Egemen yapıyı yıka- cık bir devrimi erkek işi ve erkek fikri olarak nitelediniz. Son tahlilde (ve zaman zaman ilk tahlilde) “burjuvaziyi erkekler, patriyarkayı kadınlar devirsin” demiş oldunuz. Bu yaklaşım, toplumsal mücadele saflarında bir yandan cins bilincini geliştirdi, ancak diğer yandan mücadele içerisinde var olan “cinsiyetçi işbölümünü” derinleştirdi. Kadın özgürlük mücadelesini sosyalizme erteleyen yaklaşımların eleştirisiyle, kadın kurtuluşu için sosyalizmi kurma görevlerini birbirine karıştırdınız. Erkek egemenliğinin üzerinde yükseldiği burjuva toplumun ege-

menleriyle, devrimci saflardaki, hadi onu da geçelim, mülksüz proletarya içindeki erkekleri, “eşit sömürenler” olarak gördünüz. Mülksüz proletaryanın kadın cins karşısında baskıcı ve sömürücü pozisyonda olduğu gerçeğiyle yetinmeyip, onu düzenin sahibi ilan ettiniz. Ne bekliyordunuz?

“Salt kadın” mücadelesi ne kadar reformistse, “salt işçi” hareketi o kadar reformisttir dedik. Denklemi tersine çevirelim. “Salt işçi” mücadelesi ne kadar reformistse, “salt kadın” hareketi de o kadar reformisttir. Bütün toplumu dönüştürme iddiasındaki hiçbir kuvvet, diğer toplumsal kuvvetlerle ilişkilerini nasıl belirleyeceğine ilişkin kapsamlı bir planı olmadan, toplumu dönüştürmeyi başaramaz. Kadın da bütün toplumsal eşitsizlikleri ortadan kaldırmaya yönelmediği sürece, ancak düzen içinde kendi durumunu şu veya bu şekilde düzeltmeye soyunabilir. Diğer toplumsal çelişkiler bakımından durum biraz daha farklıdır. Örneğin ulusal sorun, burjuva düzen sınırları içinde çözülebilir. Ulusal eşitsizlikler yine de ortadan tümüyle kalkmaz ve ulusların arasındaki ilişkiler yine hakimiyet ilişkileri olarak düzenlenir, ama ulusal sorun, ulusal sorun olarak çözümlenir. Değişik mezheplerin, inanç topluluklarının, ulusal toplulukların, kültürel toplulukların sorunlarının da, şu veya bu tarihsel koşullar altında, burjuva sınırlar içerisinde çözümlü mümkündür. Ancak toplumun cinslere ve sınıflara bölünmüşlüğü sorunu, özel mülkiyetle birlikte başlayan köklü iki sorun olarak, asla burjuva sınırlar içerisinde –bütün bir cins için veya bütün bir sınıf için–

çözülemez. Bu nedenle, bunlar salt kendileri için birer hareket olamazlar. Burjuva düzen içinde çözülmek şöyle dursun, yukarıda tartıştığımız gibi, burjuva eşitliğin sınırlarına varması, tam hak eşitliği, sadece çelişkinin daha açık hale gelmesini sağlar.

Eğer, rastgele toplumsal süreçlerle oluşmuş toplumsal eşitsizliklerin açığa çıkardığı değişik kesimlerden bahsediyor, bunların ezilmesi ve sömürsünün kaynağının, sömürücülerin öznel niyetleri olduğunu öne sürüyor, bu çeşitli ezme ve sömürme

Kadın cinsinin bütünü için bile, özellikle de burjuva toplumun varoluş krizinin kırılğanlaştırıcı koşulları altında, bu çelişkiler ancak kısmen yumuşatılabilir. Bu, marksistlerin şöyle veya böyle davranmasıyla ilgili değil, kapitalizmin sınırlarıyla ilgilidir.

biçimlerinin, belirli iktisadi koşulların birbiriyle ilişkili ve birbirini belirleyen ürünleri olduğunu değil de, bir aritmetik toplam olduğunu düşünüyor olsaydık, kısacası, tarihin şu veya bu nesnel verilerini doğru analiz etmemizden bağımsız, son tahlilde, tarihin idealist bir kavranışına sahip olsaydık, bu toplumsal eşitsizliklerin tamamını, sadece insani/öznel olarak eşdeğer görmekle kalmayıp (yani hepsine büyük bir kin ve öfke duymakla ve ortadan kalkmaları için yanıp tutuşmakla kalmayıp), aynı za-

manda, maddi olarak da, toplumsal üretimi ve toplumsal ilişkileri belirleme kuvveti olarak da eşdeğer görsydik, o zaman, bütün bu ezilen kesimler, ezilen cins ve ezilen sınıf da dahil olmak üzere, birer ezilen kimlik olurdu. Bunların her birinin kendi durumlarıyla ilgili kavgaları, kendi sorunları olurdu. Bu mücadelelerin birbiriyle ilişkisini düzenlemeye, “dayanışmacı” bir düzlem yeterli gelirdi. Güncel feminist akımların baskın eğilimi de budur.

Bu yüzden tıpkı, “salt işçi hareketi” fikri etrafında oluşan marksizm yorumlarına dayalı politikaların ekonomizmle, sendikalizmle malul olarak, burjuvaziyle, “salt işçi”lerin güncel, geçici ve istikrarsız çıkarları uğruna uzlaşma üretmekten kaçınmayışı gibi, “salt kadın hareketi” olarak feminizm, siyasette devrimci hattan yolunu ayırmadan duramaz.

İşçi sınıfı, salt sendikalarla nereye kadar gidebilirse, kadın cinsi de salt kadın hareketiyle oraya kadar gidebilir.

Sosyalizmin Sınırları Aşma Gücü

Kadın ezilmesinin tarihi bakımından ele alınması gereken ilk dönem, anayanlı toplumdur. Özel mülkiyet yoktur. İnsan doğaya bağımlıdır ve soyun üretimi temel sorundur, tüm toplumsal ilişkileri belirler. Üretim ve bütün üretim araçları, soyun üretimine tabidir. İnsan merkezdedir, ancak hayatta kalma mücadelesi içinde ve bu nedenle merkezdedir. Doğayla ilişkisinin tüketici niteliği, doğanın kendisini yeniden üretme yetisini aşmaz. “Doğumla kazanılan”dan fazlasına sahip değildir. Doğurganlık, üretimi ve üretim araçlarını kontrol eder.

İkincisi, sınıflı toplumdur. Birinci durumun yadsınmasıdır. Özel mülkiyet ortaya çıkar, üretim ve üretim araçları sahipliği, soyun üretimine egemen olur. İnsan araçlaşır. Yabancılaşma ortaya çıkar. İhtiyaç fazlası üretimle birlikte, doğayla ilişkisinde tüketici karakter öne çıkar ve giderek ekolojik kriz halini alacak biçimde yıkıcı boyuta ulaşır. “Doğumla kazanılana” yabancılaşır. Doğurganlık üretim ve üretim araçları sahiplerince kontrol edilir.

Üçüncü durum, sınıfların ortadan kaldırıldığı toplumdur. Yadsınmanın yadsınmasıdır. Özel mülkiyet tasfiye edilir. Yabancılaşma kırılır, araçsallaşmışlık bozularak, insan yeniden üretimin merkezi olur. Doğayla üretici tarzda ilişki kurar. Zira artık onunla, tüketecek ve yeniden üretecek düzeyde ilişki kurabilecek yetidedir, emeğin üretkenliği doğa güçlerine yaklaşmıştır. Herkesin geçim araçlarından ihtiyacına göre alabileceği ürün bolluğuna erişilmiştir. Üretimin doğurganlık üzerindeki denetimi kırılır.

Bu, tarihsel bir eğilimdir.

Sosyalizm kadının kurtuluşu için zorunludur, sadece “daha iyi bir düzen” ve “kadının cinsel baskıdan kurtuluşunun tek gerçekçi yolu” olduğu için değil, tarihsel olarak zorunludur. Yani gelişimin bu aşamasında, toplumun bağrında birikmiş çelişkilerin çözümünün başka herhangi bir yolu yoktur.

Kadın özgürlük mücadelesi karşısında, erkek ayrıcalıkları ve konforuyla ya da kadınlar açısından, bu erkeklik tutumuyla uzlaşma içinde, sorumsuz ve ilgisiz, feministleri çok küçümsediği ve bütün katkılarını reddettiği halde alanı tümüyle feministlere bırakmış, bu sorunun ancak sosyalizmde çözülebileceği gerçeğine lafızda sığınarak (işçilerin insanca yaşam koşullarına da ancak sosyalizmde ulaşacağı bir gerçek olduğu halde, ücret zammından iş cinayetlerine birçok gündeme müdahale etmekten geri durmayarak), kadın kitlelerinin özgürlük talepleriyle ilgilenmeyen, erkek egemen apolitizme batmış tutumlar karşısında, sosyalizme ertelemeciliğin eleştirisi, kadın hareketinin bütünü bakımından olduğu kadar ve daha da fazla, komünist öncünün cins sorununda tutarlı ve devrimci bir hattan gelişimi bakımından önemli bir köşetaşı oldu.

Reformizm madalyonunun cins körü, erkek egemen yüzünde sayısız ezber vardır: “Ev emekçileri ücretlendirilirse eve mahkum olur”, “Seks işçiliği denirse fuhuş meşrulaşır”, “Cins mücadelesi sınıf işbirliği üretir”... Ancak bu madalyonun diğer yüzünde de oldukça ciddi ezberler vardır. Bahsettiğimiz eleştiri hattının reformcu türevi, kadın kurtuluşu

bakımından en tehlikeli ezberlerden biridir: kadın kurtuluşu için “sosyalizmi mi bekleyeceğiz?”

Sosyalizme dünya çapında inanç ve güven zayıflamasının bir dışavurumu olarak görülmesi gereken bu görüş açısı, her şeyden önce, sosyalizmi güncel bir sorun olarak değil, uzak bir ütöpik ufuk olarak algılar. Esas ütöpik olansa, özel mülkiyet temeli ataerkinin ayakları altından çekilip alınmadığı koşullarda bir kadın özgürleşmesi hayalidir.

Bu düşünüş tarzını başka toplumsal mücadelelere uyarlasanız, bir sürü reformisti doğrularsınız: İşçiler insanca yaşam için sosyalizmi mi bekleyecek? Kürt halkı özgürlük için Kürdistan’ın kurulmasını mı bekleyecek?...

Kadın özgürlük mücadelesini sosyalizme “havale etmek” başka bir şey, “kanalize etmek” başka bir şeydir. Emekçi sol saflarda, kadın özgürlüğü sorununun sosyalizme havale edildiği eleştirisi, özellikle de kadın hareketinin burjuva reform ufkundan bir milim ilerisini göremez hale geldiği, devrimci mücadelelerin de dünya çapında iyice zayıfladığı koşullarda, pörsümeye ve anlam kaybına uğramaya başladı.

Oysa kadın emeğinin toplumsallaşması, kapitalizmde asla sonuçlarına vardişilamaz. Sonuçlarına vardişilmek bir yana, bugün kapitalizmin cinsel çelişki karşısındaki gericiliği de, çaresizliği de daha belirgin biçimde ortadadır. Kadın cinsi ilgilendiren belli başlı sorunların hiçbiri, sosyalizm olmadan, hiç değilse emekçi sınıflardan kadınlar için, yani kadın kitlelerinin ezici çoğunluğu için, çözülemez. Kadın

cinsinin bütünü için bile, özellikle de burjuva toplumun varoluş krizinin kırılğanlaştırıcı koşulları altında, bu çelişkiler ancak kısmen yumuşatılabilir. Bu, marksistlerin şöyle veya böyle davranmasıyla ilgili değil, kapitalizmin sınırlarıyla ilgilidir. O yüzden, sosyalizmin kadınlar için sadece bir tercih sorunu olduğunu zannedenler fena halde yanılırlar.

Dolayısıyla, bu soru aslında tam tersinden sorulmalıdır: Reformları mı bekleyeceğiz? Sermayenin keyfini mi bekleyeceğiz?

Hayır, kadınlar sosyalizmi beklemeyecek, sosyalizm için savaşacaktır. Sosyalizm olmadan tam kurtuluş olmayacağını savunuyorsanız, o zaman, sosyalizm gelene kadar geçeceği varsayılan uzun sürede bir şeyler

elde etmenin yoluna bakmak yerine, kadın özgürlüğünün öne sürdüğü bütün talepler için süregiden tüm mücadelelerin parçası olup, bu taleplerin tümünü sosyalizm ve kadın devrimi hattına kanalize etmeniz, kadın kitleselerini talepleri ekseninde bu yönde örgütleyip savaştırmanız gerekir.

Üstelik sosyalizm için savaşmak ve onu kazanmak da yetmeyecektir. Asıl o zaman, “bağımsız bir kadın hareketi”, kadının bağımsız iktidar organları, örgütlenme olanakları ve kanallarının gerekliliği, Engels’in öngörüsünden yola çıkarsak, kadın ve erkek arasında hak eşitliğinin son sınırlarına (bir hukuktan bahsetmek mümkün olduğu sürece sağlanabilecek en üst hukuksal eşitliğe) vardırılmasıyla birlikte, zorunlu bir ihtiyaç olarak açığa çıkacaktır.

Cinsel Sömürü Ve Seks Endüstrisi

Onur Ezgi

Seks işçisi, "özgür emekçi" konumundadır. Yani, her ne kadar seks sektöründeki sömürüye çoğunlukla açık zor, şiddet eşlik etse de, esas biçim, işgücünden başka satacak bir şeyi olmadığı (ve pek çok durumda ne başka bir iş bulabildiği ne başka bir işten anladığı) koşullarda, pazarda sermaye sahibiyle karşı karşıya gelmesi ve işgücünü ona kiralamasıdır. "Özgür emekçi", marksizmin ücretli köleliğin gerçekleşmesine dair bir kavramsallaştırmasıdır ve "özgürlük", bütün ücretli köleler bakımından, "gönüllülüğü" değil, "zorundallığı" açıklar.

Doğurganlık Denetimi Ve Kadın Cinselliğinin Sömürüsü

Özel mülkiyetin ve sınıflı, cinsiyetçi toplumların ortaya çıkışıyla birlikte, kadın doğurganlığı ve buna bağlı olarak kadın cinselliği denetim altına alınır. Erkeğin çokeşlilikte serbest olduğu, kadınsa tek eşliliğe mahkum olduğu tek eşli aile ortaya çıkar. Ve buna zorunlu olarak eşlik eden fuhuş kurumu meydana gelir. Doğurganlığın, maddi mallar üretiminin hakimiyeti altına girişi ve ona tabi oluşu üzerinde yükselen kadın cinselliği üzerindeki baskı ve sömürü, günümüzde başlıca birkaç biçimde kendini gösterir.

Biri, evsel kölelik temelindeki sömürüdür. Bu, kadın cinselliği üzerindeki tahakkümün en örtük, en kapalı, genellikle de en görünmez, en adanılmaz alanıdır. Özellikle de, tekeş-

li ailenin gelişiminin bir kesitinde ortaya çıkan, kuşkusuz ki insanlığın duygusal ve düşünsel zenginliği, ileriye doğru bir kazanımı olan bireysel cinsel aşk, burjuva temelde yozlaşarak, bu sömürünün örtüsü haline gelir. Aşk, ancak, sınıflı ve cinsiyetçi toplum koşullarının onu hapsediği maddi çıkar ilişkilerinden özgürleşebildiği oranda kendisini gerçekleştirebilir. Burjuva ideoloji ve burjuva egemenlik aygıtları, bu insanal gelişmeyi kendine göre kurumlaştırır, sevgi/aşk ile evliliği ön kabul olarak birbirine bağlar. Buna göre, her aşk evlilikle sonuçlanmalı ve her evliliğin de aşkla sonuçlandığı varsayılmalıdır. Böylece, kadın cinselliğinin ev içi sömürüsü, hem toplumsal gelenekler ve alışkanlıklarla, hem, pek çok durumda, erkeğin ev içi çiplak zoruyla (ki en ileri

biçimini dayak ve tecavüzde bulur), hem de sevgi-duygular temelinde örtülmüştür. Bir yandan, akşam cinsel ilişkiyi ya da değişik cinsel davranışları kabul etmediğinde ertesi gün markete gidecek para alamayan kadınlar; bir yandan, geleneksel kadınlık duygu ve düşünceleriyle, kendi duygu ve isteklerinden vazgeçerek erkek cinselliğine gönüllü tabi oluş; bir yandan, kadının cinselliği ve cinsel isteklerinin yok sayıldığı bir düşünüş, kadının hem duygularını, hem cinselliğini, hem de yaşadığı

Cinsel zevk, bir kez metalaştıktan sonra, sadece cinsel ilişki biçiminde değil, reklamcılıkta, haberin ve eğlencenin metalaştığı yayıncılık ve basım alanında, eğlence sektörünün hemen hemen bütün alanlarında sermaye üretimine konu olur.

sömürüyü gizler ve kuşatır. Evlilik anlaşması aşkı üretmez, ezici çoğunluğu aşk temelinde yapılmaz ve aşkı da güvencelemez. Pek çok durumda, ulaşılabilecek en ileri düzey, karşılıklı saygının belirli ölçülerde korunmasıdır. Kadının para, geçim kaynakları, yaşamını sürdürme koşulları elde etmek, çocuklarını toplumdan dışlanmamaları ve istikrarlı geçim olanaklarına sahip olmaları için evlilik içinde doğurmak ve büyütme üzere, evliliğe ve onunla birlikte cinsel ilişkiye razı oluşu, pek

çok evliliğin ayrılmaz özelliğidir. Dolayısıyla, cinsel ilişkinin para ve geçim kaynağı karşılığında yapılıyor oluşu, fuhuşla sınırlı değildir. ***Evliliğe mecbur olmada da, fuhuşa mecbur olmada da, öznel tercih, çok sınırlı ve tekil olarak esas etkindir.*** Bu, toplumsal bir durumdur. Sonuçta evlilik, burjuva toplumda, kadınların ezici çoğunluğu için, en istikrarlı geçim kaynağı seçeneğidir. Elbette bu durum, karşılığı olan geleneksel kadın şekillenmesini, duygusunu ve düşünüşünü de üretir. ***Ancak evlilik, bu düşünüşün ürünü değil, düşünüş toplumsal ilişkilerin ürünüdür.***

Kadın cinselliğinin sömürsünün diğer ucunda, fuhuşun sermaye düzeninde seks endüstrisi olarak örgütlenmiş biçimi durur. Bu, kadın cinselliğinin açık, tüm toplumun gözleri önünde süregiden sömürsüdür. Kadının cinselliğinin meta üretimine konu olması, günümüzdeki gerçekleşme biçimiyle, büyük bir yaygınlaşma, çeşitlenme ve kitleleşme içindedir. Cinsel zevk, bir kez metalaştıktan sonra, sadece cinsel ilişki biçiminde değil, reklamcılıkta, haberin ve eğlencenin metalaştığı yayıncılık ve basım alanında, eğlence sektörünün hemen hemen bütün alanlarında sermaye üretimine konu olur.

Ev içindeki cinsel sömürden farklı olarak, seks endüstrisindeki cinsel sömürü, artideğer üretimine hizmet eder. Böylece iki biçimden biri artideğer sömürsü niteliği taşıırken, diğeri taşımaz. Ancak ister ev içinde, ister genelevlerde ve başkaca kapitalist işletmelerde yaşanıyor olsun, kadın cinselliğinin sömürsü, cinsiyetçi sömürü niteliği bakımından

aynıdır. *Kadının cinselliği, iki durumda da, ayrıcalıklı cinsin, egemen cinsin hizmetine sunulmuştur. İkisinde de eşitlik ve karşılıklıktan yoksundur. İkisinde de kadının istekleri ve eğilimleri yok sayılır.*

Marksizmin Temel Yaklaşımı

Marksizmin fuhuşa **temel yaklaşımı** nedir? Marksizm, egemen görüş açısının aksine, fuhuşun, yalnızca toplumsal bir sorun olduğunu ortaya koymakla kalmayıp, aynı zamanda, tek eşli aileye dayalı sınıflı toplum biçimlerinin kaçınılmaz bir bileşeni olduğunu göstermiştir. Fuhuşun (ve günümüzde seks işçiliğinin) toplum dışı olduğu fikri egemenlerin fikridir. Marksizm egemen düşünceyle çatışır. Marksizmin fuhuş üzerine, burjuva ideolojiye karşı söylediği en öncelikli söz budur.

“Ama her iki durumda da, evlilik, eşlerin sınıf durumu üzerine kurulmuştur; bu bakımdan her zaman

kendi dışlarında kararlaştırılan bir evlilik demektir. Gene her iki durumda da, durumun gereklerine göre yapılan bu evlilik, çoğunlukla en pis fuhuş haline dönüşür – bazen her iki tarafın, ama daha çok kadının fuhuş haline; eğer kadın alelade orospudan ayrılıyorsa, bunun tek nedeni, vücudunu, bir ücretli gibi, parça başına kiralamayıp, bir köle gibi, bir seferde tamamen satmasıdır.”¹

“Bu yönergelere uygun olarak, komünist partileri şunlardan yana tavır koymalıdır: (...) B) Proletaryanın halen siyasi iktidarın ele geçirilmesi uğrunda mücadele ettiği tüm ülkelerde: (...) 15) Fuhuşa karşı mücadele amacıyla iktisadi ve toplumsal önlemler için; cinsel hastalıkların yayılmasına karşı sağlık önlemleri için; fahişelerin belli yerlere yerleştirilmesinin, ahlak polisi tarafından denetlenmesinin ve toplumsal olarak horlanmasının kaldırılması

[1] Friedrich Engels, Ailenin, Özel Mülkiyelin ve Devletin Kökeni, çev. Kenan Somer, Sol Yayınları, 1987, s. 76

için; kadın ve erkek için ikili cinsel ahlakın alt edilmesi için.”² (abç)

“Burjuva dünyasının cinsel yaşamının bir yanını evlilik, diğer yanını fu-huş oluşturur. Evlilik madalyonun düz tarafı, fuhuş ters tarafıdır. (...) Yani fuhuş, burjuva toplumu için, aynı polis, düzenli ordu, kilise, işverenler gibi, gerekli bir sosyal kurum haline gelir.”³

Marksizm, temel yaklaşımı itibariyle sadece **fuhuşu toplum dışı saymakla kalmayıp, proletarya dışında da saymaz**. Dahası, sermayenin kadın emeğini sömürsünün kaçınılmaz bir sonucu olarak, işçi sınıfı saflarında yaygınlaşmasına dikkat çeker.

“Öte yandan, bir tiyatro, konser, genelev vb. entrepreneur’ü [girişimci, patron] aktörlerin, müzisyenlerin, fahişelerin vb. **emek-gücünü** geçici olarak kendi emrine **satın alabilir**.”⁴

“Fuhuş işinin genel fuhuşunun **tikel bir dışavurumundan başka bir şey değildir ve fuhuş içine sadece fuhuş yapanın değil ama onu o duruma düşürenin de –bu ikincinin alçaklığı daha da büyüktür– girdiği bir ilişki olduğuna göre, kapitalist vb. bu kategoriye girer.**”⁵ (abç)

“**Fuhuşun en karakteristik yönü, yani proletaryanın burjuvazi tarafından sömürülmesinin en somut, doğrudan bedene yönelen biçimi olan yön, sayfa 253’teki ‘görgü tanıklığı yapan yürek ağrısı’nın yığın, ahlaki dilenci çorbalarıyla iflas**

ettiği ve tutkunun, intikam ateşiyle yanan sınıf kininin başladığı yöndür.”⁶ (abç)

“Fahişelik hakkındaki hiçbir ‘ahlaki öfke’ (yüzde 99’u ikiyüzlüktür), kadınların vücutları üzerindeki bu ticareti engelleyecek hiçbir şey yapamaz; **ücretli kölelik var olduğu sürece, fahişelik de kaçınılmaz olarak sürecektir.**”⁷

Üstelik bu temel yaklaşım, cinsel hazzın bu denli metalaşmadığı, fuhuşun sermayeye bugünkü kadar dolaysız biçimde bağlanmadığı, uluslararası seks ticaretinin ancak sınırlı ölçüde sürdüğü bir dönemde geliştirilmiştir. Kadınların, bırakalım cinselliklerinin herhangi bir biçimde gözetilmesini, oy hakkı dahil temel siyasal haklara ve temel medeni haklara dahi henüz sahip olmadıkları, kadın cinselliğinin tümüyle tabu olduğu koşullarda, **tüm toplumun önünde cesaretle savunulmuştur**.

Seks endüstrisinin bunca dallanıp budaklandığı, seks ticaretine son derece büyük sermaye yatırımlarının gerçekleştiği, seks endüstrisine harcanan paranın 186 milyar doları bulunduğu, öte yandan, kadınların sayısız mücadeleleri sonucunda, kadın cinselliğinin tabu olması durumunun gerilediği, en önemlisi, kadın üzerindeki cinsiyetçi sömürünün ve kadın emeğinin toplumsal konumunun **bütünselliğinin** belirgin biçimde politik ve toplumsal mücadelelerin konusu haline

[2] Marx, Engels, Lenin, Stalin, Komintern Ve Clara Zetkin, Kadın Sorunu Üzerine, III. Enternasyonal’in İkinci Kongresi’nde kabul edilen “Komünist Kadın Hareketi İçin Yönergeler – Taslağı”, İnter Yayınları, s. 273

[3] August Bebel, Kadın Ve Sosyalizm, İnter Yayınları, 1996, s. 201-202

[4] Karl Marx, Artı-Değer Teorileri Birinci Kitap, Sol Yayınları, 1998, s. 155

[5] Karl Marx, 1844 El Yazmaları – Ekonomi Politik Ve Felsefe, Sol Yayınları, 2011, s. 169

[6] Karl Marx – Friedrich Engels, Alman İdeolojisi, Evrensel Basım Yayın, 2013, s. 485

[7] V.I. Lenin, Kadınların Kurtuluşu, Akademi Yayın, 2010, s. 33

geldiği bugünkü koşullarda, bu temel yaklaşımları ileriye götürmek gerekir. Hele ki seks işçileri, halihazırda kendi sömürü koşullarının kolektif bilincini şu veya bu düzeyde edinmekte ve toplumsal mücadelelerde özneleşme eğilimi göstermekteyken, fuhuşu 19. yüzyılın burjuva ahlaki şekillenmesi içerisinde ele almak, büyük bir erkek egemen günahıdır. Kadının beden sorunları, “özel sorunlar” olarak ele alınamaz. Kadınların bugün pantolon da giymelerinin yalnızca biçimsel bir değişiklik olduğunu söylüyorsanız, toplumun kadın giyiminin her değişimine niye ısrarlı direndiğini açıklamak, bu uğurda kaç kadının öldüğünü hesaplamak zorundasınız.

Marksizmden öğrenilmesi gereken ilk şey, egemen görüş açısıyla, toplumsal gelenek ve alışkanlıklarla dövüşme gücüdür. Seks işçilerine yönelik politikanın her şeyden önce buna dayandırılması gerekir.

Seks Endüstrisini Gündem Yapmak Politik Darlaşma Mıdır?

Emekçi sol saflarda yaygın bir görüş açısı şudur: “**Seks işçileri toplumun çok dar bir kesimidir. Kadın özgürlük mücadelesinin, işçi kadınlara, ev emekçilerine yoğunlaşması gerekir.**”

Kuşkusuz gerekir. Ancak, kadın emeği üzerindeki sömürü ve baskının bütünselliğini kavramadan, şu veya bu sömürü alanını görmezden gelerek, kadın cinselliğinin en çıplak sömürü alanlarından birini konu dışı tutarak, kadın özgürlük mücadelesini tutarlı ve bütünlüklü biçimde ele alamazsınız. Bu itiraz, hiç de haklı ve doğru olmadığı gibi, cinselliğin “iki

kişi arasında özel bir sorun olduğu” tezi temelinde burjuva görüş açısına yedeklenmeye mahkumdur. Cinselliğin “özel bir konu olduğu” iddiası, erkek cinselliğini kutsayıp meşrulaştıran, kadın cinselliğini kapalı kapılar ardında baskı altına alan düzenin devamlılığını bu tezle savunan burjuva ideolojisine aittir. Bütün sınıflı toplumlar cinselliğe değişik biçimlerde müdahale etmiş, bütün dinler cinsel ilişkileri düzenlemiş, bütün devletler cinselliği hukukun konusu yapmış, bütün topluluklar töre ve alışkanlık-

Kadınların, bırakalım cinselliklerinin herhangi bir biçimde gözetilmesini, oy hakkı dahil temel siyasal haklara ve temel medeni haklara dahi henüz sahip olmadıkları, kadın cinselliğinin tümüyle tabu olduğu koşullarda, tüm toplumun önünde cesaretle savunulmuştur.

larla cinselliği yönetmiştir. Cinsellik elbette politik bir sorundur, yoksa politikanın bütün araçları (devlet, hukuk, din, yargı vb.) cinselliğe sayısız biçimde müdahale etmezdi.

Kadın özgürlük mücadelesi, kadın emeğinin sömürüldüğü bütün temel eksenleri, bütünlük içinde ele almak zorundadır: ev içinde cinsellik ve emek sömürüsü (evsel kölelik), ev dışında –toplumsal üretimde– emek sömürüsü (ücretli kölelik) ve ev dışında cinsellik üzerindeki sömürü (seks işçiliği).

Seks işçilerinin örgütlenmesinden bahsetmek, seks işçiliği sorununun kadın özgürlük mücadelesinin “baş gündemi” olduğunu iddia etmek değildir. Bu konunun çok fazla tartışılması, genellikle, öğretilmiş kadınlığın, erkek egemen görüş açısının, bu konuda çok büyük bir direniş göstermesi nedeniyle, konunun objektif olarak öne çıkmasından ibarettir.

Öte yandan, seks işçiliği konusu önemsiz ya da tali bir konu değildir. Seks işçiliğinin ele alınışına dair itirazlar da genellikle tutarlı değildir.

Bütün sınıflı toplumlar cinselliğe değişik biçimlerde müdahale etmiş, bütün dinler cinsel ilişkileri düzenlemiş, bütün devletler cinselliği hukukun konusu yapmış, bütün topluluklar töre ve alışkanlıklarla cinselliği yönetmiştir. Cinsellik politik bir sorundur.

Bir yandan, bunun kadına yönelebilecek en azgın sömürü biçimi, tecavüz ve şiddet biçimi olduğu savunulur, bir yandan da, dar bir kesimi ilgilendirdiği için son derece tali olması gerektiği. Bu, tutarlı olmak bir yana, insani bile değildir. Siz, çok dar da olsa bir toplumsal kesimin çok ağır bir sömürüye maruz kaldığını savunursanız, bu soruna gözlerinizi kapayamazsınız. En önemli işlerden sonra en son sıra gelecek bir konu olarak ele alamazsınız. Devrimci vicdan, dar bir kesimi de ilgilendir-

se, ağır bir sömürü biçimini nasıl ele alacağını, soğukkanlı bir şirket yöneticisinin ajandasını düzenlediği gibi, getiri-götürü hesabına bağlanmış bir önem sırasına göre düzenleyemez.

Ayrıca bugün, seks işçilerinin örgütlenmesi karşısında, “örgütlenecek işçi kadın mı yok, gidin bunları örgütleyin”, “örgütlenecek ev emekçisi kadın mı yok, gidin bunları örgütleyin” denilen yerde, işçi kadınları da, ev emekçisi kadınları da örgütleme noktasına çok kolay gelinmediği gözetilmelidir.

Komünist hareket, işçi kadınları örgütleme noktasına gelebilmek için epeyce bir kavga vermiştir. İşçi kadınların sendikalarda da, partilerde de örgütlenmesinin kabul görebilmesi için zaman geçmiştir ve o gün “işçi kadınları örgütlemeye” direnişin gerekçeleri, bugün “seks işçilerinin örgütlenmesi”ne karşı çıkanların gerekçelerinden çok da farklı değildir: “ahlaki yozlaşmaya yol açtığı, fuhuşun önünü açtığı ve meşrulaştırdığı”. O dönemde, kadın emeğinin ayan beyan gözler önünde olan, açıkça kabul gören tek biçimi, fabrikalar ve madenlerde çalışma, ücretli kölelik, yani işçilikti. Ama erkek egemenliği, bu emeğe gözlerini kapamay ve görmeyince yok olacağını ummayı tercih ediyordu.

Kadın işçilerin ve genel olarak da kadınların örgütlenmesi kabul edildikten yıllar sonra, ev emekçisi kadınların evsel emekleri temelinde mücadeleye çağırılması, örgütlenmeleri gündeme geldiğinde, yine büyük itirazlarla karşılaşmıştır. Emekçi sol saflarda, “ev emekçilerinin örgütlenmesinden bir şey çıkmayacağı, top-

lumsal üretime katılmadıkları için, toplumsal mücadelede kendi emekleri ve ezilmeleri temelinde rol oynayamayacakları” iddia edilmiştir. Dün işçi kadınların örgütlenmesine karşı çıkan erkek egemen görüş açısı, bu kez tam tersine “gidin işçi kadınları örgütleyin” sloganıyla, ev emekçisi kadınların örgütlenmesine karşı çıkar.

Ancak kadının cins mücadelesi geliştikçe, ezilmenin ve sömürülmenin toplumsal içeriği, giderek daha fazla biçimiyle mücadele konusu haline gelir. Bu kez de, kadın cinselliğinin metalaşması, kadın emeğinin sömürülmesinin seks endüstrisi alanı hedeftedir. Erkek egemen görüş açısı, kadınların cinsel ve sınıfsal sömürüye maruz kalan bir kesimini daha aynı yaklaşımla ele almakta, cinsellik/cinsel emek sömürüsü kapitalist toplumsallaşmanın vura vura toplumun gözünün içine soktuğu koşullarda örgütlenme konusu ve sahası haline gelirken, bu gerçeğe gözünü kapayarak görünmez olmasını ummaktadır. Dün ev emekçilerinin örgütlenmesine karşı çıkma gerekçeleri (“toplumsal yaşamın içinde olmama”, “talilik” vb.), şimdi seks işçilerini örgütlemeye karşı çıkmak üzere öne sürülmektedir, bu kez de trajik biçimde, “gidin ev emekçilerini örgütleyin” sloganı altında.

Emekçi sol saflarda erkek egemen görüş açısının bu her mevzi için tek tek direnen “bütünsel” karşı koyuş çizgisi bile, kadın özgürlük mücadelesinin bütünselliğine yeterli bir veridir.

Oysa evdeki kadınla genelevdeki kadının düşmanlaşması kötüdür. Sınıflar mücadelesine hiçbir şey kazan-

dırmaz. Kadın, sömürülmesinin kolektif bilincini kazanmalıdır. Bunun için, *sömürülmesinin aldığı bütün toplumsal biçimleri görmeli ve kavramalıdır*. Tutarlı bir cins özgürlük mücadelesi, seks endüstrisi ve seks işçiliği sorununu önemsiz, tali, apolitik bir gündem olarak ele alamaz.

Marjinallik Meselesi: “Kedidir Kedi”

Yukarıdaki soruyu, ikinci boyutuyla ele alalım. Seks işçileri sorununun az sayıda insanı ilgilendiren dar bir

Dün ev emekçilerinin örgütlenmesine karşı çıkma gerekçeleri (“toplumsal yaşamın içinde olmama”, “talilik” vb.), şimdi seks işçilerini örgütlemeye karşı çıkmak üzere öne sürülmektedir, bu kez de trajik biçimde, “gidin ev emekçilerini örgütleyin” sloganı altında.

sorun olduğu, marjinal bir konu olduğu, seks işçilerinin sorunlarına ilgisizliğin gerekçesi olamaz, ama zaten bu iddia doğru da değildir. Ne seks endüstrisi marjinal bir alan, ne de seks işçiliği dar bir kesimi ilgilendiren marjinal bir sorundur.

Bu, kendini avutmaya ve durumunu değiştirmek yerine eylemsizliğini korumaya, “yerinden kalkmamaya” yönelen bir “kedidir kedi” yaklaşımıdır: “Bizi etkilemez”. “Komşunun derdidir”. “Uzaktadır”. Ama hiç de böyle değildir.

Birincisi, hiçbir toplumsal sorunun niteliği, sadece ve dolaysızca bu sorunun muhatabı olanların sayısına bağlı değildir. Böyle olması için, Rusya'da Ekim devrimi gibi bir devrim için, işçi sayısının köylü sayısını nicelik olarak aşmasının beklenmesi gerekirdi. Ya da Gezi Parkı'nda kesilecek üç beş tane ağaç, bütün kentlere yayılan bir isyanı tetikleyemezdi. Ermeni soykırımı, başta Türk işçi ve emekçileri, sonra ezilen Kürt ulusu için, bir toplumsal yüzleşme sorunu değil, birkaç on bini ilgilendiren ve geçmişte kalmış "tarihsel bir haksızlık"a dayalı önemsiz bir mesele olurdu. Toplumsal ve siyasal sorunları, yalnızca *dolaysız biçimde* ilgilendirdiği insan sayısına göre ele alamazsınız. Bu görüş açısından asla devrimci bir fikir ve eylem ortaya çıkmaz. Marksizmde bir toplumsal sorunun salt niceliğe bağlı ele alınmasının en ufak bir kanıtını bulamazsınız. Olsa olsa, ezilen kesim, çoğunluk değil de azınlık olduğunda, marksizmin kötü ve geri bir taklidiyle, toplumun geri eğilimlerine yaslanabilirsiniz.

İkincisi, seks işçileri, öyle bir avuç marjinal değildir. Sayısı çoktur. Bu-

gün üstelik Türkiye özgülünde, büyüyen bir toplumsal sorun olarak, göçmenlik/sığınmacılık sorunuyla iç içe geçmiştir.

Üçüncüsü, komünistler, sosyalistler, asla çağın sorunları karşısında duyarsız kalmaz, kendi mücadele ettiği coğrafyayla sınırlı düşünemez. Emperyalist küreselleşme evresinde, bütün toplumsal felaketlerin, bütün toplumsal hareketlerin, bütün toplumsal mücadele olanaklarının birbirini nasıl anında ve kuvvetle etkiliyor olduğu pek çok örnekte görüldü. Seks endüstrisinin bir uluslararası sektör olarak büyük bir hızla gelişmesi, pek çok ülkenin toplam nüfusunu aşan sayıda, 20 milyonu aşkın kadının ve çocuğun bu sektörde çalışması gerçeğine gözlerinizi kapayıp, "bizi ilgilendirmez, uzaktaki bir sorundur" diyemezsiniz. Dahası, sorun hiç de uzakta değildir. Türkiye, seks endüstrisine para harcamada, 4 milyar dolarla, dünya onuncusudur. Bu rakamla, örneğin Fransa'yi, İngiltere'yi, İtalya'yı geride bırakır.

Dördüncüsü, seks işçisi olmayan kadınlar da sorunun tarafıdır. Hem eşlerinin cinsel zevk satın almasından acı duyan kadınlar olarak, hem bu sömürü ağının potansiyel tehdidi altında bulunanlar olarak, hem de seks işçileri şahsında, cinsinin aşağılanmışlığını paylaşan, bundan küfür, tehdit ve teklif biçiminde payını alanlar olarak. *Emekçi kadınların, sermaye karşısında, burjuva kadınlara karşı saflaşması doğru ve yerindedir, cins mücadelesini geliştirir. Ancak kadınların, erkek uğruna, kadınlara karşı saflaşması son derece tehlikelidir.*

Beşincisi ve seks endüstrisinin gelişimi karşısındaki bu duyarsızlığı, körlüğü, “geri” bir tutum olmaktan çıkarıp, “gerici” bir tutum haline getiren yaklaşım da, seks sömürüsünü, sömürülen kadınlara indirgeyerek, erkeğin durumunun görmezden gelinmesidir. Bu, burjuva toplumun fuhuşa yaklaşımının tam tamına aynısıdır. Erkeklik öyle berbat bir ege-menlik şekillenmesi, öyle kötü bir ayrıcalıklarıyla barışıklık halidir ki, burjuva toplumuna karşı en has mücadele adı altında insanı burjuva ideolojiye bağlayabilir, kendi cinsinin suçlarına ve günahlarına karşı uzlaşma örgütleyebilir. Örneğin, 100 bin kadının seks işçisi olarak çalışıyor olması, kaç milyon erkeği ilgilendiriyor acaba?

Fuhuş sorununu, bu işi yapan birkaç yüz bin, dünyasal ölçekte de birkaç milyon kadının sorunu olarak gören, marksizmi en asgari düzeyde bile kavrayamamış demektir. *Fuhuş, eğer bütün toplumu değilse, seks hizmeti satın alan milyonlarca ve yüz milyonlarca erkeği ilgilendirmektedir. Esas sorun da budur.*

Engels, o günkü koşullar ve toplumsal şekillenme içinde bile, sorunun öncelikle bu yönüne dikkat çeker: *“Fahişelik, kadınları ye hatta fuhuş içinde yuvarlanan bedbahtları bile genellikle zannedildiğinden daha önemsiz bir derecede bozar. Buna karşılık erkek dünyasının karakterini tam olarak alçaltır.”*⁸

“Seks işçileri sorunu dar bir sorundur, birkaç yüz bin kadını ilgilendirir” iddiası, fuhuşun sorumlusunun fahişeler olduğu fikrine dayanır.

Erkek ayrıcalıklarını sürdürmenin düşüncesi ve duygusudur. Buradan devrimci bir politika, devrimci bir vicdan ve ahlak, devrimci bir uygulanış tarzı gelişemez.

Seks Endüstrisinde Sömürünün Niteliği

Emperyalist küreselleşme döneminde devasa bir sektör haline gelen seks endüstrisi, sayısız dallara bölündü, çeşitlendi. Bu koşullarda, örgütlülüğünü, yaygınlığını artırdı, tekelleşme, yeni yasalar ve uluslararasılık

Seks endüstrisinin bir uluslararası sektör olarak büyük bir hızla gelişmesi, pek çok ülkenin toplam nüfusunu aşan sayıda, 20 milyonu aşkın kadının ve çocuğun bu sektörde çalışması gerçeğine gözlerinizi kapayıp, “bizi ilgilendirmez, uzaktaki bir sorundur” diyemezsiniz.

gücü kazandı. Aynı evrenin koşulladığı, sosyal hakların gaspı, kadın ve çocuklar lehine koruyucu hakların tasfiyesi, mutlak yoksulluğun artışı ve kronik kitlesel işsizlik şartları, kadın cinselliğinin cinsel hizmet biçiminde metalaşmasına, çocuğa yönelik cinsel şiddetin tırmanmasına korkunç bir alan açtı. Dünya tekeli burjuvazisi, büyük karlar elde ettiği seks endüstrisi sektöründe daha fazla yayıldı.

Seks endüstrisinde, ücret karşılığında cinsel ilişkiye giren ve yaşa-

[8] K. Marx, F. Engels, V.I. Lenin, Kadın Ve Marksizm, Sorun Yayınları, 2010, s. 68-69

mını bundan elde ettiği gelire sürdüren kadınlar, translar ve erkekler, seks işçisidir.

Seks işçiliğinde meta haline gelen, yani satılan, yaygın düşüncenin aksine, kadın bedeni değil, cinsel zevk/ cinsel hizmettir; tıpkı bir başka sektörde çalışan işçinin, bedenini değil işgücünü meta olarak satması gibi, seks işçisi de bedenini satmaz. Belirli bir zaman dilimi için sattığı, işgücüdür:

“Öte yandan, bir tiyatro, konser, genelev vb. entrepreneur’ü [girişimci, patron] aktörlerin, müzisyenlerin,

Fuhuş sorununu, bu işi yapan birkaç yüz bin, dünyasal ölçekte de birkaç milyon kadının sorunu olarak gören, marksizmi en asgari düzeyde bile kavrayamamış demektir. Fuhuş, eğer bütün toplumu değilse, seks hizmeti satın alan yüz milyonlarca erkeği ilgilendirmektedir.

*fahişelerin vb. emek-gücünü geçici olarak kendi emrine satın alabilir.”*⁹

Seks işçisi, “özgür emekçi” konumdadır. Yani, her ne kadar seks sektöründeki sömürüye çoğunlukla açık zor, şiddet eşlik etse de, esas biçim, işgücünden başka satacak bir şeyi olmadığı (ve pek çok durumda ne başka bir iş bulabildiği ne başka bir işten anladığı) koşullarda, pazarda sermaye sahibiyle karşı karşıya gelmesi ve işgücünü ona kiralamasıdır. *“Özgür emekçi”, marksizmin*

ücretli köleliğin gerçekleşmesine dair bir kavramsallaştırmasıdır ve “özgürlük”, bütün ücretli köleler bakımından, “gönüllülüğü” değil, “zorundallığı” açıklar.

Bir kez, fuhuşun ataerkil düzenin kaçınılmaz bileşeni olduğunu söylüyorsanız, bu noktadan sonra, bunun ne kadar gönüllülükle, ne kadar zorunlulukla yapıldığı, konunun dışında kalır. Kapitalist düzenin ücretli kölelik düzeni olduğunu, proleterin, işgücünden başka satacak bir şeyi olmadığı için, açlık ve ölüm dışındaki tek seçeneğinin kapitalist hesabına çalışmak olduğunu söylüyorsanız, bundan, pek çok işçinin, hiç de büyük bir gönüllülükle çalışmadığı sonucu çıkar. Gerçekte hiçbir işçi, kot taşlamada, taşeron tersane firmalarında, günde 16 saat ayakta durmak zorunda kaldığı restoranlarda, her gün ölüm korkusuyla inilen madenlerde, binlerce insanın suratına bile bakmadan gelip geçeceği denli alçaltıldığı ve bir çiçek saksısı ya da duvar süsünden daha fazla dikkat çekmediği büyük mağazalardaki temizlik işlerinde çalışmak istemez. Ama hepsi, en az seks işçisi kadar “gönüllü biçimde”, bu acıları, cinayeti, aşağılanmayı kabul eder. Gönüllülük ile zorunluluk arasındaki mesafe, açlıktan ölmek yerine çalışma karşılığında ücret almaktan ibarettir. Ücretli köleliğin özü budur.

Seks Kölesi Mi, Seks İşçisi Mi?

Emekçi sol saflarda yaygın bir görüş açısı da şudur: *“Seks endüstrisindeki sömürünün biçimi çok ağır olduğu için, seks işçisi değil, seks kölesi denmesi gerekir”.*

Marksizmde, köle ve işçi kavramları, sömürünün derecesini, ne kadar ağır olduğunu belirtmek üzere kullanılmaz. Sömürünün derecesi de öznel yargılarla ölçülmez. Birinin hamallığı madencilikten daha ağır bulması, bir diğersininse kot taşlamacılığı hepsinden ağır görmesi, ücretli işgücü niteliği değişmediği sürece, tanımda bir farklılığa yol açmaz.

Kaldı ki işçilik, ücretli köleliktir. İşçilik kölelikten, sömürünün düzeyi açısından daha üstün, daha iyi değildir. İşçiliğin kölelik niteliğini önemsiz görmek, aslında Avrupa merkezli işçi aristokrasisinin işçi kavrayışına yakındır. İşçi onurunu yüksekte tutmak, işçinin toplumsal yaşamın bütün gereklerini üretiyor olduğunu bilince çıkarmak son derece önemlidir. Fakat işçi onuru, ancak kendi durumunun bilinci ile yükseltilebilir: işçilerin burjuva toplumda köleden daha yüksek bir yeri ve değeri yoktur. Birinci görüş açısı, işçiyi, ücret yoluyla, burjuva toplumuyla uzlaştırır. İkinci görüş açısı, işçiyi, bütün toplumu ayakta tutanlar olarak, sermayeye karşı saflaştırır.

Seks işçiliğinin, çok ağır bir sömürü biçimi olması nedeniyle, işçilik değil kölelik olduğu düşüncesi, buna karşılık, işçiliğin çok ağır bir sömürü veya köleliğin ücretli biçimi olduğunun görülmemesi, tıpkı “kimlik eksenli” toplum analizleri gibi, materyalist değil idealisttir. Sınıflar, sömürü konusundaki öznel yaklaşımlara göre oluşmazlar. “İrk, cins, ulus, kültür vb. farklılıklar, tıpkı sınıf farklılıkları gibidir, hepsi birer ezilen kimliktir” diyen ve toplumsal mü-

cadeleleri, sınıf mücadelesi olarak değil, farklı “kimlikler”in eylemlerinin aritmetik bir toplamı olarak gören yaklaşımlar da, aynı bu şekilde, kimin daha çok ezildiğine bakarak toplumsal kesimleri tanımlamaya yönelirler.

Seks sömürüsü, kadının bedenini ve benliğini hedef alır, bu doğrudur. Ancak ücretli köleliğin aynı sonuçlara yol açan pek çok alanı vardır. Evlerde servis, açıcılık vb. hizmetler verenler, temizlik işçileri, güvenlikçiler, günde 16-18 saat boyunca ça-

Seks işçiliğinin, çok ağır bir sömürü biçimi olması nedeniyle, işçilik değil kölelik olduğu düşüncesi, buna karşılık, işçiliğin çok ağır bir sömürü veya köleliğin ücretli biçimi olduğunun görülmemesi, tıpkı “kimlik eksenli” toplum analizleri gibi, materyalist değil idealisttir.

lışıp çekmece gibi yataklarda, dolap gibi barakalarda uyuyanlar, sadece bedenlerine değil, benliklerine ve kişiliklerine yönelen bir saldırıya uğramazlar mı? Dönüp dolaşıp, işçiliğin kölelik içeriğini gizleyen, ücret yoluyla, bu köleliği “adil ticarete” dönüştüren burjuva ideolojisine açılmıyor mu bu kapı?

Seks işçileri seks kölesi değildir, ancak seks köleleri de vardır. Seks köleleri, zora ve tehdide dayalı olarak çalıştırılırlar. Zorla bir ülkeden bir ülkeye götürülerek pasaportları-

na el konulanlar, dışarıdan kilitlenen odalara kapatılanlar ve ömürleri boyunca buradan çıkamayanlar, “cinsel hizmet”in biçimi ve içeriği konusunda hiçbir karar veremeyenler, kazanılan paradan hiçbir pay alamayan ve üzerinde hiçbir tasarrufta bulunamayanlardır. Hatta, özellikle de savaş ve ağır yoksulluk koşullarında, çoğunluğu çocuk yaşlarda köleleştirilen bu kadınlar, seks endüstrisi için bir tür “ilksel birikim” oluştururlar. Burada seks sömürsünün sürdürülmesinde belirleyici olan, açık fiziki

Bu iki durum arasında kesin bir ayrım yapmak gerekir. Seks işçilerinin durumları, seks kölelerinin durumuna benzemez ve öznel bir yargılamayla ikisini aynılaştırmanın bilimsel bir yanı olmadığı gibi, bu politik olarak da doğru sonuçlar üretmez.

şiddettir. İşgüçlerini bir patronu terk edip diğerine sunma koşullarına sahip değildirler. Bir patrondan diğerine, işgüçleri değil, bedenleriyle birlikte satılırlar.

Bu iki durum arasında kesin bir ayrım yapmak gerekir. Seks işçilerinin durumları, seks kölelerinin durumuna benzemez ve öznel bir yargılamayla ikisini aynılaştırmanın bilimsel bir yanı olmadığı gibi, bu politik olarak da doğru sonuçlar üretmez.

Seks İşçisi Ne Üretir?

Yaygın görüş açıları şunlardır:

“Seks işçisi kadın, bedenini satar. Böylece, ürettiği bir şey de yoktur.”
“Bir işçi somut şeyler üretir. Örneğin ekmek, ayakkabı, çelik... Cinsel haz hem soyut bir şeydir, hem onun nesnesiyle bağlıdır, yani kadın bedeniyle. Bu durumda işçi olamaz.”
“Cinsel hizmet, toplumsal olarak yararlı bir şey değildir. Aksine topluma zarar verir. İşçi, toplum için yararlı bir şey üreten kişidir.”

Aslında bu görüş açılarının marksist olması bir yana, Marx’ın bizzat kendisi, emeğin ve üretken emeğin ele alınışında bu yaklaşımlarla, zaman zaman fahişelik örneğini de vererek, mücadele yürütür.

“Ama, bu ‘üretken-olmayan emekçiler’in sayısı ne kadar büyük ya da küçük olursa olsun, şu her durumda apaçık ortadadır ki, emeği, ‘üretken’ ya da ‘üretken-olmayan’ emek yapan şey, ne o emeğin özel türü ne de ürünün dış görünümüdür – zaten ‘yerine getirildikleri anda genelde ortadan kalkan hizmetler’ ifadesindeki sınırlama da bunun itirafıdır. Aynı emek, ben onu bir kapitalist, bir üretici olarak daha fazla değer üretmek üzere satın alıyorsam üretken olabiliyor, onu bir tüketici olarak, bir gelir harçyıcı olarak, onun kullanım-değerini tüketmek üzere satın alırsam üretken olmuyor; emek-gücünün hizmeti görmesiyle birlikte, bu kullanım-değerinin ortadan kalkıp kalkmadığı ya da kendini bir nesnenin içinde tespit edip etmediği ve somutlaştırıp somutlaştırmadığı dikkate alınmıyor.”¹⁰ (abç)

[10] Karl Marx, Artı-Değer Teorileri Birinci Kitap, s. 154

Marx, aynı kapsamda, hizmetin karşılığını “gelirden ödeyen” tüketici ile “sermayeden ödeyen” üretici/kapitalist arasındaki iktisadi ayrımı ortaya koyuyor. Bu durum, ev hizmetleri veren bir bireysel emekçiyi, diyelim ki bir temizlikçiyi çalıştıran ev sahibi ile, evlerde temizliğe göndermek üzere, çok sayıda temizlikçiyi işe alan bir temizlik firması sahibi arasındaki ayrımı da tanımlar. Ya da, evde servis yapan bir hizmetçi ile lokantada servis yapan bir garson arasındaki durum örneklenebilir. Durum, seks işçiliği bakımından, cinsel hizmet satın alan erkek (seks “müşterisi”) ile seks işçisi çalıştıran bir pezevenk ya da genelev patronu arasındaki ayrıma benzerdir.

Sadece somut nesnelere değil, soyut şeyler de metalaşabilirler: cinsel zevk, müzik zevki (konser), müziğin kendisi (müzik parçası patenti), temizlik, sağlık, eğitim... Bir nesne üreten, örneğin bir madenci, örneğin bir tekstil işçisi dışında, soyut şeyler biçimindeki metaları üretenler de işçi olabilir:

“Öte yandan, bir tiyatro, konser, genelev vb. girişimcisi, aktörlerin, müzisyenlerin, fahişelerin vb. emek-gücünü geçici olarak kendi emrine satın alabilir – bu gerçekte, dolaylı bir biçimde yalnızca ekonomik bir çıkar ilişkisidir; sonucu bakımından süreç aynıdır; girişimci, ‘hizmetleri görüldüğü anda sona eriveren’ ve kendini ‘herhangi bir sürekli’ ‘süjude ya da satılabilir bir meta-da’ (kuşkusuz kendilerinden başka bir metada) sabitleştirip gerçekle-

tirmeyenlerin şu ‘üretken-olmayan emek’ denen emeklerini satın alır. Bunların kamuya satılması, ona ücret ve kar kazandırır. Ve girişimcinin böylece satın aldığı hizmetler, onların emek-gücünü yeniden satın almasını sağlar; başka deyişle, onlar, kendilerine ödeme yapılan fonları yenilerler.”¹¹ (abç)

Bütün bu kalemler için Marx özetle şunları söyler:

“Demek oluyor ki, şu üretken-olmayan emek denen bir kısım emek, bir yandan kendini, aynı zamanda

E **vd**e servis yapan bir hizmetçi ile lokantada servis yapan bir garson arasındaki durum örneklenebilir. Durum, seks işçiliği bakımından, cinsel hizmet satın alan erkek (seks “müşterisi”) ile seks işçisi çalıştıran bir pezevenk ya da genelev patronu arasındaki ayrıma benzerdir.

pekala meta da olabilecek satılabilir mallar maddi kullanım-değerlerinde somutlaştırırsa, bir yandan da bu hizmetlerin, dar anlamda herhangi bir nesnel biçim almayan –yani hizmetleri görenlerden ayrı şeyler olarak bir varlık kazanmayan ve bir metaya, onun değerinin parçası olarak girmeyen– bir başka kısmı (emeği doğrudan satın alan tarafından) sermaye karşılığı satın alınabilir; böylece kendi ücretini çıkarır ve girişim-

[11] Karl Marx, Artı-Değer Teorileri Birinci Kitap, s. 155 (çeviri notlarını sadeleştirdik)

ciye de bir kar bırakır. Kısacası bu hizmetlerin üretimi kısmen sermayenin kapsamı içine alınabilir; kendini yararlı şeylerde somutlaştıran bir kısmı ise doğrudan gelir tarafından satın alınır ve kapitalist üretim kapsamı içine sokulmaz.”¹²

Böylece, “hizmetleri görüldüğü anda sona eriveren” ve “kendini herhangi bir sürekli süjede”, yani emek gücü sahibinin kendisinden başka bir süjede cisimleştirmeyen emek biçimlerinin, pekala sermaye üretiminin konusu olabileceği savunuluyor. Burada ölçü, toplumsal yararlılık, geçicilik, kalıcılık, cisim olarak var olma değil, sermayedarın sermayesini büyütmedir.

Zaten “toplumsal yararlılık” esas olsaydı, pek çok işçiyi sınıftan saymamak gerekirdi. İşçilerin – “normal işçilerin”(!)– oldukça önemli bir kısmı, toplum için zararlı şeyler üretmektedir. Şiddeti, tecavüzü, soy-

kırımları, emperyalist savaşları kutlayan filmlerin, örneğin teknik kurulumasını yapanlar, ya da bunların gösterildiği sinemalarda çalışanlar, ya da bunların CD’lerinin üretimini yapanlar, topluma yararı olan ne üretmektedir? Savaş sanayisinde savaş uçakları, füze savunma sistemleri, fosfor bombaları üreten işçiler topluma yararı olan ne üretmektedir? Küçük yaştaki işçi çocukları barakadan fabrikaya, en ağır sömürüye maruz kalmak üzere taşıyan fabrika şoförleri ne üretmektedir? İşçilerin hiçbir kesimine uygulanmayan bu “toplumsal yararlılık” ölçüsünün fahişelere uyarlanmaya çalışılması, sadece burjuva toplumu, sermayedarı, onun değer yargılarını yüceltebilir.

Seks Sömürüsü Cinsiyetçi Sömürüdü

Seks sömürüsü, ister toplumsal ölçekte, ister evsel zeminde yaşansın,

[12] Karl Marx, Artı-Değer Teorileri Birinci Kitap, s. 156 (çeviri notlarını sadeleştirdik)

cinsiyetçi bir sömürüdür. Bu nedenle, seks endüstrisindeki sömürüyle mücadele, salt bir işçi mücadelesi olarak ele alınamaz. Aynı zamanda cins mücadelesidir. Seks endüstrisinde çalışan kadın, hem patronun cinsiyetçi sömürüsüne ve artıdeğer sömürüsüne, hem de cinsel hizmeti tüketenin cinsiyetçi sömürüsüne maruz kalır.

Dolayısıyla, seks endüstrisinin bir sermaye yatırım alanı olarak analizi, seks işçisi kadının sermaye karşısındaki, kapitalist ilişkiler karşısındaki durumunu aydınlatır, ancak erkek cinsi karşısındaki konumunu tümüyle aydınlatmaz. Seks işçisinin burjuva sınıf karşısındaki konumunu, kapitalist sistem içerisindeki yerini ele alan bir analiz, yeterli politik sonuçlar üretmez. *Seks endüstrisindeki sömürüye karşı mücadele, sadece sermayenin sektördeki varlığını değil, sektörün kendisini de hedef almalıdır.*

Seks endüstrisinde sömürülenlerin cinsiyeti ile ilgili konular da aynı temelde ele alınmalıdır. Sektörde çalışanlar, kadınlar, translar ve erkeklerdir.

Trans seks işçilerinin durumu, daha özel bir durumdur. Konuyu, salt kadın cinselliği sömürüsü temelinde tartışmak yetersiz kalacaktır. Translar, kadınlardan farklı olarak, çoğunlukla, seks işçileri olarak toplumdan dışlanmazlar, trans olarak dışlanırlar, çalışabilecekleri ve üretebilecekleri hiçbir alan bulamazlar ve hemen hemen tek geçim kaynağı olarak seks işçiliğine yönelirler. Bu, seks endüstrisinin cinsiyetçi niteliğinin çok daha çarpıcı bir görünümüdür.

Seks ticareti, cinsiyetçi topluma ait bir kurum olduğu için, cinsiyet

ve cinsel kimliklerin sektördeki varlığı eşit değildir. Translar, toplumda cinsel kimliği nedeniyle en dışlanan kesim olarak, hemen hemen bütün gövdesiyle sektörde yer alır. Kadınlar, seks işçilerinin ana gövdesini oluşturur. Erkeklerse sınırlı düzeyde yer alır.

Kapitalizm “cinsel zevki” meta haline getirir, ama bir meta ancak kullanım değerince taşınabilir ve değişim değerini gerçekleştirebilir. Bunun için, “cinsel zevk”in kullanım değerine sahip olması ve bu kullanım

Translar, kadınlardan farklı olarak, çoğunlukla, seks işçileri olarak toplumdan dışlanmazlar, trans olarak dışlanırlar, çalışabilecekleri ve üretebilecekleri hiçbir alan bulamazlar ve hemen hemen tek geçim kaynağı olarak seks işçiliğine yönelirler.

nesnesini satın almak isteyen de, onun değişim değerini karşılayacak paraya sahip olması gerekir. Bu sürecin sonuçları, cinsler arasında da, sınıflar arasında da eşit dağılmaz. Erkek cinselliği belirgin biçimde önce burjuva alıcılar için metalaşır. Seks endüstrisinde de sermayenin yoğunlaşması ve merkezileşmesi sürdükçe, kaçınılmaz olarak erkek seks işçileri sayısı yükselecek, cinsel hizmet metası ucuzlayacak, pazarı da daha alt sınıflara doğru genişleyecektir. Ama sınıflar ve cinsler var oldukça, yani

pazar var oldukça, pazar asla eşitlenmeyecektir. Kısacası, erkek seks işçilerinin erkekler içindeki oranı, trans seks işçilerinin translar içindeki ve kadın seks işçilerinin kadınlar içindeki oranına biraz olsun yaklaştığı zaman, sorunu kaba ve saçma sapan bir eşitlik varsayımıyla tartışabiliriz. Yani işçiler burjuvalarla aynı miktarda zengin olduğu zaman! Seks endüstrisindeki sömürüye karşı mücadele, erkek seks işçilerinin sömürülmesini de konu edinir, ancak erkek seks işçilerinin sektörde-

Seks endüstrisindeki sömürüye karşı mücadele, erkek seks işçilerinin sömürülmesini de konu edinir, ancak erkek seks işçilerinin sektördeki varlığından yola çıkılarak, bunun cinsiyetçi bir sömürü olmadığı, salt artideğer sömürüsü olduğu sonucuna varılamaz.

ki varlığından yola çıkılarak, bunun cinsiyetçi bir sömürü olmadığı, salt artideğer sömürüsü olduğu sonucuna varılamaz.

Seks Ticareti Tecavüz Müdür?

Yine, yaygın bir yaklaşım, seks ticaretini tecavüz olarak nitelemektir. Buna göre, erkek *“parasını vererek kadına tecavüz eder”*.

Fuhuş, genel olarak kadının bedenine toplumsal tecavüzün bir görünümüdür. Ancak tikel olarak, tecavüz, somut bir durumdur. Ka-

dın, trans ya da erkek, şiddet, tehdit ve baskı ve zorun diğer biçimleri olmaksızın, seks yapmayı, ister zevk, ister aşk, isterse maddi bir çıkar (örneğin para, iş olanağı ya da ev) karşılığında olsun, kabul etmişse, bu, onur kırıcı olabilir, ancak tecavüz değildir. (Kadınlar onur kırıcı pek çok cinsel deneyim yaşarlar, evlilikte, sevgililikte, seks ticaretinde. Erkekler bu konularda çok az şey bilir, görür, kabul eder ve anlarlar. Neyin ne kadar onur kırıcı olduğuna karar vermeyi kadınlara bırakmak ve bu konularda, eğer kendi cinsine karşı mücadele etmek için değilse, çenesini tümenden kapamak, erkeklerin yapabileceği en iyi şeydir.)

Eğer seks işçiliğini, para ve geçim kaynakları karşılığında yapıldığı için tecavüz olarak göreceksak, tamamen, geçimini ve yaşamını sürdürececek bir dayanak bulmak, çocuklar doğurup bunları güven içinde büyütmek amacıyla gerçekleşen ya da başlangıçta böyle olmasa da, aşk bittikten sonra aynı nedenlerle sürdürülen evliliklerde, yani açıkçası, hemen hemen bütün evliliklerde, sadece ev içi tecavüzün (kadının reddetmesine rağmen fiziki, psikolojik ve her türden şiddet ve zor yoluyla cinsel ilişkiye girme) değil, bütün cinsel ilişkilerin de böyle değerlendirilmesi gerekir.

Aslında buradan bakılınca, cinsel birlikliklerin ezici çoğunluğunun veya toplamının, erkeğin kadına bir toplu tecavüz hali olduğunu söylemekten başka yol kalmaz. **Son tahlilde** böyledir de. Çünkü burjuva toplum düzeninde, ilişkileri her türlü geçim aracı ve para ilişkisinin dışında yaşamının imkanları son de-

rece sınırlıdır. Kadın cinselliği erkek cinselliğine tabidir. Kadının, hiçbir karşılık beklemezsizin girdiği ilişkilere, toplum tarafından yüceltilmez, aksine aşağılanır, baskılanır ve dışlanır. Bu durum, erkeklerin kadınlara bir toplu tecavüz halini, toplumsal ölçekte üretir. Bunun en üst soyutlamada böyle olması, tek tek bütün bu ilişkilerin tecavüz olarak nitelenmesini getirmez.

Daha önemlisi, seks işçilerinin bu konuda ne söyledikleridir. Seks işçiliğinde erkek, cinsel birliktelik için para öder. Kadın bu alışverişi kabul eder. Kabul etmemiş olduğu bir ilişkiye zorlanma, seks işçisinin gözünde, tecavüzdür.

Peki ya seks işçiliğinin zaten bir tecavüz biçimi olduğu fikri toplumda ne örgütlüyor? Seks işçilerine, çoğunlukla da şiddet yoluyla olmak üzere tecavüz edilebileceği fikrini. Bunun her zaman yaptığı işten farklı olmadığı fikrini. Seks işçileriyle, kendi isteği ne olursa olsun, her biçimde cinsel ilişkiye girilebileceği, kabul etmediğinde buna zorlanabileceği fikrini. Zaten yaptığı iş bu olduğu için, tecavüze uğramasının da normal olduğu gerekçesiyle, tecavüzcünün burjuva mahkemelerde aklanmasının doğal bir durum olduğu fikrini.

Seks işçisi diyor ki, “hayır ben, adına ne dersiniz deyin, kabul ettiğim bir ilişki ile kabul etmediğim bir ilişki arasında fark görüyorum”.

Toplum diyor ki, “hayır senin kabul ettiğin bir ilişki ile kabul etmediğin bir ilişki arasında hiçbir fark yok”.

Bu durumda görüş açısı ne olmuş oluyor? Sen bir hiçsin. Kendi maruz

kaldığın baskı ve sömürü hakkında ne düşündüğünün bir değeri yok. Biz sadece, maruz kaldığın sömürünün toplumsal niteliğini ya da bundan kurtuluşunun yolunu sana göstermeye çalışmakla yetinmeyiz, söylediğin hiçbir sözü de dikkate almayız.

Seks işçileri (ve daha belirgin biçimde seks köleleri), evet, çok ağır bir sömürü biçimine maruz kalırlar. Üstelik, onurları ve kişiliklerini tamamen kırmak, ağır bir çaresizlik, yenilgi ve teslimiyet duygusu örgütlemek için, patronları, pezevenkleri

Kadın cinselliği erkek cinselliğine tabidir. Kadının, hiçbir karşılık beklemezsizin girdiği ilişkilere, toplum tarafından yüceltilmez, aksine aşağılanır, baskılanır ve dışlanır. Bu durum, erkeklerin kadınlara bir toplu tecavüz halini, toplumsal ölçekte üretir.

–ve özelde seks köleleri açısından, satıcıları– tarafından defalarca kez tecavüze, şiddete uğrarlar. Uyuşturucu bağımlısı haline getirilmeleri yaygındır.

Peki bu durum böyle diye, devrimci politika, onurlarını kazanma, “bir hiç olmadıkları”nı bilme ve ilan etme, özneleşme yönelimleri karşısında barikat mı olmalıdır? Bu sömürüden sorumlu olanlara karşı harekete geçmeye, kendilerini bu denli ağır saldırılara maruz bırakan pezevenkleri ve patronları karşısında, birlikte

bir güç olabilmeye yöneldiklerinde, devrimci politika onları engellemeli midir? Toplumdan tecrit biçimde yaşamak zorunda olmadıkları, şiddet gördüklerinde hukuki dayanaklar sağlayabildikleri, cinsel hastalıkların yayılmasından “atın ölümü arpadan olsun” diyen erkekler sorumluyken, sağlık muayenesi adı altında işkenceye uğramadıkları koşullar için örgütlendiklerinde, mücadele ettiklerinde, kendi durumlarını, tıpkı teoriye uygun olarak “toplumun bir parçası” olarak tanımlamaya ve ta-

Seks işçisi diyor ki, “hayır ben, adına ne dersiniz deyin, kabul ettiğim bir ilişki ile kabul etmediğim bir ilişki arasında fark görüyorum”. Toplum diyor ki, “hayır senin kabul ettiğin bir ilişki ile kabul etmediğin bir ilişki arasında hiçbir fark yok”.

nımlatmaya giriştiklerinde, devrimci politika onlara ne yanıt vermelidir? “Hayır, siz onuru kırılmış, onursuz kişilersiniz ve onursuz kalmaya devam etmelisiniz” mi demelidir? “Hayır, toplumsal yaşamın kıyısında-sınız ve kıyısında kalmaya devam etmelisiniz” mi demelidir? “Hayır, siz gerçekten de birer hiçsiniz, o yüzden kendi sorunlarınız hakkında bile karar veremezsiniz, kendi taleplerinizi bile yükseltemezsiniz, sizin için bunu biz yapacağız, o zamana kadar birer hiç olmayı sürdürün” mü

demelidir? “Hayır, sizin bugün için yapabileceğiniz tek şey, bu meslekten kurtulmanın yoluna bakmanızdır, en iyisi, başka koşullarda sömürülebileceğiniz birer iş veya başka koşullarda sömürüleceğiniz birer evlilik bulun, ama biz hepimize birden ne iş ne de koca bulabiliriz, sadece en bilinçlileriniz önden gelsin” mi demelidir?

Hayır, devrimci vicdan da, devrimci politika da bunu yapamaz. Devrimci politika, mutlaka, “*evet, bütün bu onur kırıcı davranışlar, bütün bu, sömürüyü gerçekleştirenlere onurunu kaybettiren, sömürülenlerinse onurunu kıran koşullar karşısında, kendinizi toplum dışı unsurlar olarak görmemeniz, kaderinizi işçi sınıfının kaderine bağlamanız, örgütlenmeniz iyidir*” demelidir. “*Evet, kendi durumunuzu, kaderin bir cilvesi, kötü bir kocaya ya da kötü bir babaya düşmüşlüğünüzün sonucu, yoksulluğun kaçınılmaz sonu, bazı kötü kişilerin rastgele suçları, zamanında birini sevip de toplumdan dışlanmayı göze almanızın bedeli, evdeki şiddetten kaçıp başka bir yaşam kurmayı denemenizin karşılığı olarak görmeyin*” demelidir. “*Evet, örgütlenmek ve sömürüye karşı çıkmak size onur ve cesaret kazandırır*”, “*evet, örgütlenerek, sizin gibi ama başka yerlerde ve alanlarda sömürülen kızkardeşlerinizle birlikte, bir hiç olmaktan bir özne olmaya, toplumu değiştirmeye başlayabilirsiniz*” demelidir.

Peki Ya Tecavüzcüler?

Seks ticaretini tecavüz saymanın en kötü, en fazla egemen görüş açısı

sını yansıtan yönü, erkeğe yaklaşımdır. Çünkü, fahişeye yaklaşımın onu hiçleştirilen ve toplumun dışına iten niteliği, “durumuna acıma, onun için üzülme” duygusunun ve düşüncesinin altına gizlenebilir. **Peki ya bir tecavüz söz konusuysa, “tecavüzcüye yönelik tutum” nasıl izah edilebilir? Bu tecavüz denklemi içerisinde, tecavüzcülerin yeri nedir?**

“Tecavüz edilenler” toplum dışı unsurlar olarak yaşıyorlar. Burjuvaziye göre ahlaksız ve ayaktakımı, işçiye göre de onursuz ve deklasedir. Tecavüzcüler ise, toplum içi unsurlar, diyelim ki işçiler, doktorlar, mühendisler, banka memurları olarak yaşıyor. Bir yandan, seks ticareti tecavüzdür derken, bir yandan bu gerçeğe nasıl uzlaşılabilir?

Yaygın bakış açısına bakalım: Buna göre, fuhuş büyük bir yozlaşmadır ve elbette sadece kadını değil, (Marx ve Engels öyle dediğine göre) erkeği de alçaltır, üstelik erkeği daha da fazla alçaltır vb. Bunlar genel kabul görüyor. Peki ne yapacağız? Erkekleri (tecavüzcüleri), toplum içi konumları her neyse orada örgütleyip bilinçlendireceğiz, onlar toplum içi bireyler olarak, diyelim ki sendikalarda ve demokratik kitle örgütlerinde örgütlenecekler ve bu yozlaşma işinin üstesinden “eğitimle”, “bilinçlendirme” ile gelmeye çalışacağız. Kadınları ise ne yapacağız? Dışlayacağız. Bu ne rezil bir uzlaşma? Bu, burjuva toplumun ikiye bölünmüşlüğüne çaresizce teslim olmak, bu ikiye bölünmüşlüğü, sözde ezilenler cephesinden yükseltilecek sözlerle sürdürmek ve yeniden üretmekten başka nedir?

Ha elbette, bir erkeğin seks işçisi kiraladığı biliniyorsa, ortamlarımızdan uzak tutarız. Pek güzel. Ortamlarımız neler? Hadi dar kadro yapılarından uzak tutunuz. Yasakladınız ve denetlediniz. Bu başarılabilir ve devrimci saflarda çoğunlukla başarılan bir şeydir. Peki sendikalardan? Peki demokratik kitle örgütlerinden? Hadi uzak tutacak kararlar aldınız. Nasıl denetlediniz?

Devrimci politika bu denli ikiye bölünmüş davranabilir mi? Suçun en büyüğünü işleyeni, bütün örgütlenme ve müca-

Seks ticaretini tecavüz saymanın en kötü, en fazla egemen görüş açısını yansıtan yönü, erkeğe yaklaşımdır. Çünkü, fahişeye yaklaşımın onu hiçleştirilen ve toplumun dışına iten niteliği, “durumuna acıma, onun için üzülme” duygusunun ve düşüncesinin altına gizlenebilir.

dele alanlarından dışlayamayacağını kabul ederek eğitim ve mücadeleyle değiştirmeye çalışıp, sömürüye maruz kalanı örgütlenme ve mücadele alanlarından kovalayabilir mi?

Bu durum, burjuva toplumun varoluşu itibarıyla zaten böyledir. Siz, **başka bir şey yapmalısınız.** Ve bu nedenle bir kez daha aynı noktaya varırız: seks sömürsü konusuyla ilişkileniştir, sömürülenlere karşı mücadeleyi öne geçiren her yaklaşım, gerçekten mide bulandırıcı sonuçlara ulaşır.

Toplumsal Çürüme Ve Toplumsal Yüzleşme

Seks işçiliğinin “yozlaşma” olduğu fikri, bütün bir burjuva toplumun, üretici güçlerin gelişiminin önünde engel haline gelen kapitalist üretim tarzının yozlaşmasına paralel bir yozlaşma halinde olduğu fikriyle bağlı olarak ele alınırsa, bir anlam taşıyabilir. Tıpkı, spekülative sermayenin, “yozlaşma” göstergesi olması gibi. Tıpkı, üretici güçlerin teknik gelişiminin en ileri sonuçlarının, toplumu yıkıcı üretim alanlarına,

**Öyle ki, “yozlaşma”
üst başlığı altında,
hırsızlık, uyuşturucu
bağımlılığı ve seks ticareti
aynılaştırılır ve buradan
“madem ki fahişelere
seks işçileri deniyor,
hırsızlara ve uyuşturucu
bağımlılarına da işçi
demek gerekmez mi?”
noktasına kadar vardırılır.**

örneğin silah üretimine kaymış olmasının, kapitalizmin “asalak ve çürüten” niteliğinin, “yozlaşmasının” görünümü olması gibi.

Ancak “yozlaşma” kavramı seks işçiliği bakımından sadece, “seks endüstrisinin bugünkü düzende toplumsal üretimin bir kolu” değil de bir “yan ürünü” gibi gösterilmesini, seks işçilerinin toplumsal dışlanmışlık ve horlanmışlıklarının sürdürülmesini koşullar. Ayrıca fuhuş, tek eşli aileye dayalı bütün toplumlarda

var olmuştur. Bunu burjuva toplumun bir yan ürünü, bir ideolojik-kültürel saldırısı gibi ele almak, özel mülkiyetle ortaya çıkan ezilen cins gerçeğini ve cinsel çelişkiyi hiç anlayamamaktır. “Yozlaşma kavramı” genelde, toplumun değil, fahişeleşenlerin “yozlaşma”sını anlatır ve bir kez daha, fuhuşun değil fahişelerin yargılanmasına açılır. Zaman zaman seks işçiliği, tutarsızca, bir yandan “en ağır sömürü”, “şiddet ve tecavüz” olarak nitelenirken, bir yandan “kolay para” arayışı olarak mahkum edilir. En azından, emekçi solun bugüne kadarki politikaları, kavramı bu yönde şekillendirmiş ve erkek egemen günahlarla yıpratmıştır.

Seks endüstrisinin bugünkü yaygınlaşması, yoksulluk, güvencesizlik vb. koşulları altında, toplumun ve özelde işçi sınıfının bir kesiminin, toplumsal üretimden koparak yozlaşması değil, aksine, fuhuşun toplumsal üretime sıkıca bağlanması, sermaye yatırım alanı olması, devletçe vergilendirilmesi söz konusudur.

Genç erkek kuşaklar ezici çoğunlukla, şiddet ve tecavüz pornografisi eşliğinde ergenleşmektedir. Yoksul kesimlerde geneleve gitmek bir dinlenme ve eğlenme biçimidir. Bu, toplumun belirli bir kesiminin yozlaşması değil, burjuva toplumunun bir çürüme halidir. Bu çürüme, varlığını fahişelere borçlu değildir, aksine, varlığını fahişeleri daha fazla ve daha fazla sömürerek sürdürmektedir.

Yozlaşmaya karşı mücadelenin araç ve biçimleri farklıdır, toplumsal çürümeye karşı farklı. Toplumsal çürüme bu toplumun son bulmasıyla aşılr, ancak bugün bu mücadeleyi

büyütmek için, her şeyden önce bir toplumsal yüzleşme örgütlenmelidir. Seks işçilerini, üstelik de ikiyüzlü bir acınma ve “çok ağır sömürüye” yakılan ağıtlar eşliğinde, toplumun (özellikle de kutsal ailenin) gözünün önünden uzak tutmak, yalnızca erkek egemenliğini derinleştirebilir.

Erkek, kendi egemenliğinin, ayrıcalıklarının sürdürüşünün ürünü olan ve ister ev içinde, ister ev dışında, ayrıcalıklarına sıkı sıkıya her sarılışında büyüyen, **kendi cinsinin toplumsal suçuyla yüzleşmeye** çağrılmalıdır. Bir avuç “yozlaşmış” fahişeye ve onların “yozlaşmış” patronlarına, pezevenklerine indirgenmiş bir “yozlaşma karşıtı” mücadele değil, erkeğin alçalması şahsında, toplumsal çürümeye karşı toplumsal yüzleşme hattı büyütülmeli, seks işçilerinin varlığı ve mücadelesi toplumun gözlerinin önüne serilmelidir.

Toplumun geri eğilimleriyle buluşmak, birleşmek her zaman kolay olandır. Fuhuş konusunda toplumun en geri eğilimi, ailenin ölçüsüzce yüceltilmesi ve buradaki sömürünün tümünden görünmez hale gelmesi, fahişelerinse alabildiğine küçültülmesi ve toplumun gözünün önünden uzak tutulmasıdır. “Yozlaşma” karşıtlığı temelinde bir fuhuş mücadelesi, ancak bu geri eğilimleri fahişelere karşı seferber edebilir.

Öyle ki, “yozlaşma” üst başlığı altında, hırsızlık, uyuşturucu bağımlılığı ve seks ticareti aynılaştırılır ve buradan “madem ki fahişelere seks işçileri deniyor, hırsızlara ve uyuşturucu bağımlılarına da işçi demek gerekmez mi?” noktasına kadar vardırırlar.

Bu türden sözler ve yargılar, seks endüstrisinin geldiği bugünkü aşamada, kadın üzerindeki baskı ve sömürünün bu denli çıplak bir alanında sömürülen kadınlara yönelik bağışlanamaz bir erkek egemen suçtur.

Uyuşturucu bağımlıları, sermaye ile hangi bağlamda “emeği sömürülen” olarak ilişkiye giriyor? Eğer böyle bir ilişkiye bir dayanak gösterilebilecekse, evet, işçi sınıfına dahil edilebilirler. Ama durum böyle olmadığı için, hayır edilemezler. Uyuşturucu bağımlısı, uyuşturucu bağımlısı olduğu için işçi olmaz. Ancak işçilerin bazıları uyuşturucu bağımlısıdır. Uyuşturucu bağımlısı, sermaye ile ilişkisinde üretken değildir. Onun yaptığı, kapitalistin sermayesini büyütmez. Ona artideğer katmaz. Yaptığı, bir metayı tüketmekten ibarettir. Üstelik uyuşturucu bağımlılarının toplumdışına düşüşü, toplumun onu hem tepe tepe sömürüp hem de utanmadan dışlamasıyla değil, yaptığı eylemin kendisini uyuşturup yeteneklerini kötürümleştirecek, toplum-

sal yaşama katılamaz hale getirmesi ve soyutlamasıyla gerçekleşir. Şüphesiz, eğer seks işçisi uyuşturucu kullanıyorsa, ki bu az yaygın değildir, o da aynı yazgıyı yaşar.

Hırsızlara gelince. Evet, “bir emek biçimi olarak” hırsızlık işi, bir kapitalist hesabına sermayesini büyütmesine hizmet ederek, işçiliğin konusu olabilir ve *oluyor*. Sermaye, epeyce geniş bir hırsızlar kitlesini, sermayesini büyütme için *çalıştırıyor* zaten. Acaba borsanın ve bankaların ne işe yaradığı sanılıyor? Hırsızla-

Kadınlar, bugünkü toplumda “erkek milletine” cinsel hizmet sunmuyor da ne yapıyor? Bunu ev içinde “ücretsiz” sunması kadının onurunu yüceltiyor mu? Erkeğe cinsel “hizmet”, alınıp satılır olsa da olmasa da, kadın için onur kırıcıdır.

rın, emekçi semtlerde yaşayan ufak kapkaççılardan oluştuğunu varsaymak ve sermayenin spekülasyon alana kaymasının büyümesiyle büyüyen yüksek prestijli hırsızlığın başlı başına bir meslek olduğunu görmemek, kapitalizme ne büyük bir övgü! Evet, sermaye düzeninde, hırsızın da sınıfsal konumunu sermaye ile ilişkisi belirler. Bu konu üzerinde daha fazla söz tüketmeye gerek yok, ancak amaç kestirmeden bir aynılaştırma

değil, *bu* konuyu açıklamaksa, böyle yüzeysel kıyaslamalarla uğraşmak yerine, sermaye, kar ve rant ilişkileri üzerine derinleşmek gerekir.

Ve elbette bu soru, “serseriler” üzerine bir yanıtı da hak ediyor, ancak Marx ve Engels’in, İngiltere’nin meşhur serserilik karşıtı kanlı yasalarıyla ilgili yazdıklarını hatırlatıp geçelim.¹³

Açık ki, seks endüstrisinde üretilenin “cinsel hizmet” olarak kavramlaştırılması, duygusal bir tepkiye yol açıyor. Ancak bu duygusal tepki neye hizmet ediyor? Meselenin iktisadi yönünü bir tarafa bırakalım. Kadınlar, bugünkü toplumda bütün alanlarda “erkek milletine” cinsel hizmet sunmuyor da ne yapıyor? Bunu ev içinde “ücretsiz” sunması kadının onurunu yüceltiyor mu? Erkeğe cinsel “hizmet”, alınıp satılır olsa da olmasa da, kadın için onur kırıcıdır. Kadın cinselliğinin yok sayılması onur kırıcıdır. Eşit ilişkiler kuramamak onur kırıcıdır.

Marksizmin ahlak yaklaşımını, darkafalı burjuva ahlakçılıkla karıştırmamak gerekir. Bir toplumun “ahlakı”, hak ettiği ve ürettiği kadardır. Fuhuş, sömürünün tüm biçimleri gibi, sömürenleri alçaltır. Fuhuşu iktisadi temelleriyle birlikte ortadan kaldıramıyorsanız, yok sayarak ya da tecrit ederek “ahlaklanamazsınız”. Önce bu “yüce ahlak” koşullarına ulaşacak, sonra ahlaktan toplum olarak nasibinizi alacaksınız. Kuşkusuz ki politik özneler –örgütler ve bireyler– daha yüksek bir ahlak anlayışını ortaya çıkarabilir, bunun için ve buna göre yaşayabilirler. Bilinç, duyguyu,

[13] Friedrich Engels, İngiltere’de Emekçi Sınıfın Durumu, Sol Yayınları, 1997, s. 345-346, 364-378; Karl Marx, Kapital Birinci Cilt, Sol Yayınları, 2011, s. 698-705

düşünüşü, eylemi yönetebilir. Orada bile, ahlaksızlığın tarafları konusunda şaşarlarsa, kendilerini ahlaksızlığın ahlak olarak kutsandığı tarafta bulabilirler. Devrimci ahlak, eşitlik ve özgürlük ahlakıdır, “iffet” ahlakı değil. Seks işçilerini hor görmek, devrimci değerler içerisinde kendine ahlaki temel bulamaz.

Seks İşçisi Demek Fuhuşu Meşrulaştırır Mı?

Bugünkü toplumda, fuhuşu meşrulaştırmak diye bir sorun yoktur. Çünkü bugünkü toplumda fuhuş meşrudur. Meşru olmayan, fahişelerdir. Bugünkü toplumda, seks işçileri kavramı sadece fahişeleri meşrulaştırır ki yapılmak istenen de budur.

Erkek egemen burjuva düzen fuhuşu sürekli ürettiğine, hem de emperyalist küreselleşme koşullarında bunu alabildiğine hızlandırıp yaygınlaştırdığına göre, politik tutum, öznel yönelimler üzerinde nasıl bir sonuç yaratacağı kaygısıyla inşa edilemez.

Sadece burjuvalar değil, işçiler ve yoksullar da genelevleri normal görürler. Genelev anılarını birbirleriyle paylaşırlar. Birbirlerine “iyilik” olsun diye, paraları olduğunda “genelev sefası” ismarlarlar. Evlenecek genç erkekler törenle geneleve götürülür. Toplum bunu normal sayar.

Kadın cinselliğinin görece kabul edilir hale geldiği, bekaretin tabu olmaktan çıktığı, özellikle küçük burjuva ortamlarda, “alelade genelevler” küçümsenir, ancak seks ticaretinin daha ince, daha özel zevklere hitap eden biçimleri kabul görür.

Sadece, kadının sömürülmesini reddeden devrimci ortamlarda gene-

leve gitmek ve parayla cinsel ilişkiye girmek meşru görülmez. Buralarda bile, genelev meşru görülmezken, sadece geçimini sağlamak için evlenmeye yönelen bir kadınla evlenmenin kabul edilebilir görülmesi hiç de az değildir. “Parayla cinsel ilişki”nin onur kırıcılığı üzerine söylenen sözler, bu durumun kabul edilebilir bulunduğu oranda, inandırıcılığını kaybeder.

Bunun dışında da, toplumda, erkeğin geneleve gitmesini, cinsel hizmet satın almasını, maddi koşulları nede-

Sadece burjuvalar değil, işçiler ve yoksullar da genelevleri normal görürler. Genelev anılarını birbirleriyle paylaşırlar. Birbirlerine “iyilik” olsun diye, paraları olduğunda “genelev sefası” ismarlarlar. Evlenecek genç erkekler törenle geneleve götürülür.

niyle mecbur kalan birini eş almasını normal saymayan bir kesim yoktur.

O yüzden, “fuhuşun meşrulaşması” kaygısı tamamen haksızdır ve altındaki fikir, en nihayetinde, “fuhuşun sorumlusu kimdir” sorusuna açılır. Peki, fuhuşun sorumlusu eğer fahişeler değilse, neden bütün bu sektörün dışlanana onlardır?

Seks İşçilerine Politik Yaklaşım Ne Olmalıdır?

Sorunları kapitalizmin sonucu olan herhangi bir toplumsal kesime

ne söylenebilir? Seçenekler sınırlıdır: a) Kendinizi bireysel olarak bu çarktan kurtarın. b) Sorunlarınız çözülünceye kadar bekleyin. c) Devrim için örgütlenin.

Emekçi sol saflarda seks işçilerine somut yaklaşım, genellikle, dışlama ve bireysel çözüm önerileri sunmakla sınırlı kalmıştır. Ev emekçileri için de, seks işçileri için de, burjuva toplum düzeni sürerken, “toplumsal üretime katılma”, “bir iş bulup çalışma” önerisi, boş ve karşılıksız bir öneri olduğu gibi, reformist bir öne-

Devrimci politikanın, somut bir toplumsal sorun etrafındaki politikasını, mutlaka, o toplumsal sorunun muhataplarını özneleştirme etrafında kurması gerekir. Zaten özneleşmeye başlamış bir kesimi görmezden gelmesi ise tümüyle kabul edilemezdir.

ridir de. Kadının kapitalizm sınırları içerisinde evsel kölelikten kurtulamayacağını, seks ticaretinin de son bulmayacağını, çünkü bunların kapitalist düzenin olmazsa olmazları olduğunu söylüyorsanız, zaten böyle bir yoldan ilerlemelerinin mümkün olmayacağını söylüyorsunuz demektir. Böyle söylüyorsanız, hiç değilse onları, bu talepler için (örneğin “iş”) örgütlemeniz ve mücadeleye seferber etmeniz gerekir. Tekil bireyler olarak iş bulmaları değil, toplumsal özne olarak “iş” talep ederek, kapi-

talizmin sınırlarını ve imkansızlıklarını teşhir etmeleri ve mücadeleyi büyütmeledir önemli olan.

Devrimci program, hiç kimseye sistemden tek tek kurtulabileceklerini öğretmez ve güncel mücadelesini de bunun üzerine kurmaz. Evet, sömürü koşulları çok daha ağır işlerde çalışan bir insana, dost, yoldaş olarak, biraz daha iyi yaşama olanakları bulması için yardım etmeye, örneğin başka bir iş bulmaya çalışırsınız. İşsiz ve yoksul bir dosta yardım eder, ekmeğinizi paylaşırsınız. Bunlar insani niteliklerinizi geliştirir ve devrimci ortamları güçlendirir. Ancak bir toplumsal tabakaya, sömürüden kendilerini bireyler olarak kurtarmalarını öğretmezsiniz. Aksine, bunun olamayacağını anlatırsınız. Eğer bir toplumsal eşitsizlik karşısında, sorunun muhatabını özneleştirmeye yönelmezseniz, bütün yaptığınız, onun iradesizleşmesini desteklemek ve tek tek yardımlar aramaktan daha ileri bir ufuk gösterememek olur.

Seks işçilerine “gidip bir işte çalışın” ya da “evlenin” demek, programatik olarak, nasıl bir nitelik taşır? Bu basitçe, sivil toplumcu bir programatik yaklaşımdır. Sivil toplumcu yaklaşım, kapitalizmin sonuçları karşısında, toplumun şu veya bu şekilde sosyal dayanışması ve yardımlaşmasını geliştirme, kapitalistlerin “yardımseverliğini” artırma yoluyla, tek tek ya da grup grup bireylerin durumunu düzeltmeye yönelir.

Peki devrimci program, sorunları kapitalizmin sonucu olan herhangi bir toplumsal kesime ne söylemelidir? Örgütlenin ve sorunlarınız etrafında mücadele etmeye başlayın.

Ancak biz sizi, devrimci bir hattan her koptuğunuzda, bu şekilde bir çözümlerin imkansızlığı konusunda uyaracak ve mücadelenizi kapitalizmin yıkılması hedefine bağlamanızda ısrar edeceğiz. Sömürülmenizin şu veya bu değil, bütün zeminini ortadan kaldırmak için mücadele etmeye çağıracağız. Kısmi talepler için mücadelenizi destekleyip omuz vereceğiz, ancak bu düzenin yıkılabileceğini, hiç de bu düzen sınırları içinde ne yapabileceğinizi düşünmekle yetinmek zorunda olmadığınızı göstereceğiz. Tutarlı bir devrimci politika, ancak bu hattan ilerleyebilir.

Üstelik seks işçilerinin örgütlenmesi sorunu, *ortaya çıkmış bulunan* bir sorundur. Seks işçileri varlar ve örgütleniyorlar. Bu örgütlenmeyi koşullayanlar, seks endüstrisini devasa bir sektör haline getiren kapitalistlerdir. Seks endüstrisi bu denli büyüdükçe, seks işçilerinin toplumsal yaşamın *içine doğru* genişlemesi ve zamanla sınıf mücadelesi ile ilişki kurması kaçınılmazdır. Olan bundan ibarettir. Devrimci politikanın, somut bir toplumsal sorun etrafındaki politikasını, mutlaka, o toplumsal sorunun muhataplarını özneleştirme etrafında kurması gerekir. Zaten özneleşmeye başlamış bir kesimi görmezden gelmesi ise tümüyle kabul edilemezdir.

Seks işçilerinin, “işçi” kavramı temelinde, toplumsal mücadelenin parçası olmasının, kendisini işçi sınıfıyla özdeşleştirmesinin, seks endüstrisine karşı mücadeleyi zayıflatacağını, seks endüstrisini güçlendireceğini düşünmek, seks işçilerinin ağır bir sömürüye maruz

kaldıkları halde, bu sömürüye karşı duramayacaklarını, aksine onu büyüteceklerini varsaymak, fuhuşun varlığından fahişeleri sorumlu tutmaktan başka nedir? *Seks işçileri, seks endüstrisine karşı mücadelenin konusu değil öznesidir. Seks işçiliği kavramını kabul edip etmemenin politik olarak en önemli yönü de budur.*

Seks Endüstrisinin Tasfiyesi

Seks sömürüsü, var olduğu her durumda, sadece artıdeğer sömü-

Seks sömürüsü, var olduğu her durumda, sadece artıdeğer sömürüsü değil, aynı zamanda cinsiyetçi sömürüdür. Başka bir deyişle, “bir cinsin diğer cinse cinsel hizmeti”, eğer cinsel çelişki olmasaydı var olmazdı, dolayısıyla, metalaşacak bir şey de kalmazdı.

rüsü değil, aynı zamanda cinsiyetçi sömürüdür. Başka bir deyişle, “bir cinsin diğer cinse cinsel hizmeti”, eğer cinsel çelişki olmasaydı var olmazdı, dolayısıyla, metalaşacak bir şey de kalmazdı. Bu nedenle, seks sömürüsünde, artıdeğer sömürüsünün ortadan kalkmasıyla sömürü bütünüyle sona ermez. Artıdeğer sömürüsü kalkar, cinsiyetçi sömürü kalır. Seks endüstrisi, tümüyle tasfiye edilmeli, kadın doğurganlığı ve cinselliği üzerindeki denetim sona ermeli, “cinsel hizmet” meta olarak

da, metalaşmamış bir hizmet olarak da ortadan kalkmalı, yerini eşit ilişkilere bırakmalıdır.

Özellikle de seks endüstrisini bir realite olarak kabul eden, ancak burjuva düzenin ötesini göremeyen bakış açısından, şu sorular yaygın olarak sorulur: “*Neden seks endüstrisinin tasfiyesi hedeflenmelidir? Seks işçilerinin taleplerinin kabul edilmesi ve seks işçiliğinin toplum tarafından kabul edilen normal bir meslek haline gelmesi, seks sömürüsünün ortadan kalkması anlamı-*

Kapitalizmin seks sömürüsünün önünü açması, seks endüstrisini güçlendirmesi, kadın cinselliğinin her türlü sömürsünü geliştirmesi, giderek daha fazla sayıda kadının seks endüstrisine akmasını sağlayacak politikaları, mücadele konusu olmalıdır.

na gelmez mi?” Nitekim seks işçilerinin kendi örgütlülükleri de genelde bu yönde talepler dile getirmektedir.

Peki seks endüstrisi, varlık hakkını hangi işleve dayanarak sürdürmelidir? Hangi nedenle (kapitaliste değil, erkeğe de değil, tüm topluma) gereklidir? Toplumun kadınların ya da transların erkeklere cinsel hizmet vermesine ihtiyacı yoktur. Toplumun, kadınların erkeklere ne cinsellik, ne de ev işleri biçiminde evsel hizmet vermesine de ihtiyacı olmadığı gibi. Toplumun kadınların erkek-

lere hizmet etmesine ihtiyacı yoktur zaten. Kadınların ve erkeklerin ve trans, gay ve lezbiyenlerin ayrı ayrı cinsel ihtiyaçları vardır ama bunun “hizmet” şeklini almasına ihtiyaç hiç de yoktur. Ama toplumun, insanların arabalara koşularak birilerini taşımasına da ihtiyacı yoktur. Yine de bu işi yapan işçiler var. Toplumun fabrika bekçilerine, mağaza güvenlikçilerine, bar fedailiği yapan güvenlikçilere de ihtiyacı yoktur, ama yine de bu işi yapan işçiler var. Seks işçiliği, toplumsal yararlılığı temelinde tartışılmaz. Ama bir sömürü düzeninde (ister sermaye sömürsünden, ister ataerkil cinsiyetçi sömürüden söz ediyor olalım), toplumsal yararlılık kıstası diye bir şey de yoktur.

Öyleyse, cinsiyetçi ve sınıftlı toplumun tasfiyesine yönelik bir devrim sadece “artıdeğer sömürsünü” ortadan kaldırmakla yetinemez, aynı zamanda, emeğin örgütlenişinin tümüyle sermaye üretimine tabi, tümüyle azami kar hırsıyla bağlanmış mevcut biçimine de saldırmak zorundadır.

Seks işçiliği cinsiyetçi toplumun bir ürünüyse, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin, erkek egemenliğinin ve heteroseksizmin tasfiye edilmesi için, seks sömürüsünün bütün biçimleriyle ortadan kalkışı, seks endüstrisinin tasfiyesini de içermek zorundadır. Cinsiyetçi sömürünün belirli bir biçiminin ortadan kalkışı, tüm diğer biçimlerinin de ortadan kalkışıyla ilişkilidir.

Seks İşçilerinin Güncel Talepleri

Seks endüstrisinde sömürülenlerin, “işçilik” statüsü ve hakları için

güncel siyasal talepleri, mücadeleleri, “seks işçiliği” kavramı da dahil olmak üzere sahiplenilmeli, seks işçilerinin toplumun dışına itilmesine karşı durulmalıdır.

Bu, seks sömürsünün kapitalist niteliğini de, cinsiyetçi içeriğini de teşhir etmemek demek değildir. Örneğin, kapitalizmin seks sömürsünün önünü açması, seks endüstrisini güçlendirmesi, kadın cinselliğinin her türlü sömürsünü geliştirmesi, giderek daha fazla sayıda kadının seks endüstrisine akmasını sağlayacak politikaları, mücadele konusu olmalıdır. Seks işçilerinin meşru taleplerinin emperyalist küreselleşme politikalarına yedeklenmesine karşı durulmalıdır. Örneğin, iş ve işçi bulma kurumlarının, işsizlere genelevde çalışma önermesine ya da burjuva medya, eğlence ve kültür aygıtlarının tümüyle erkek cinselliğinin sınırsızca yüceltildiği ve kadın cinselliğinin sınırsızca sömürüldüğü bir toplumsal şekillenmeyi beslemesine karşı durulmalıdır.

Peki bu, seks işçilerinin taleplerini sahiplenmenin önünde engel midir? Ya da tersinden, seks işçilerinin sendikal tipteki örgütlerinin talepleri, komünistlerin de mücadele ufkunu belirlemeli midir?

Seks işçileri, bu toplumun bir parçası olduklarının kabul edilmesini, durumlarını ve yaşam koşullarını düzelterek kimi yasal düzenlemeler yapılmasını, diğer işçilerinkine benzer hakların kendilerine de tanınmasını, sağlık kontrolü adı altındaki fişleme ve işkence yöntemlerinin son bulmasını, şiddetin ve cinayetlerin önlenmesini, yaşam haklarının

güvencelenmesini istiyorlar. Bunlar tümüyle meşru taleplerdir. Seks işçileri örgütlerinin ufkunu, seks işçiliğinin “normal meslek” haline gelmesi. Erkek egemenliği, bu durum karşısında kıyameti koparıyor. Bunun böyle olmasından daha doğal olan ne var? Hangi işçi mücadelesi, hangi sendika, hangi inanç örgütlenmesi, kadın örgütlenmesi, meslek odası vb. kendiliğinden biçimde, burjuva ufkun ötesine geçebiliyor?

Komünistlerin hiçbir toplumsal kesimin mücadelesine, hiçbir sendikal

Şu anda ortaya çıkmamış bir devrimci durum ve bir devrim iktidarı altında, somut olarak hangi politikanın izleneceğine karar vermek, saçmalaktan ibarettir. Seks sömürsünün tasfiyesi için gerekli iktisadi temelse, kadının toplumsal üretime katılımının sağlanmasıdır.

mücadeleye ve sendikaya yaklaşımı sendikalist zeminde olmaz. Bu seks işçilerinin bir sendikası veya derneği için de geçerlidir, falanca üniversite-deki fen-edebiyat fakültesinin folklor kulübü için de. İnşaat işçilerinin bir sendikası için de geçerlidir, falanca semtteki işçi ve emekçi kadınların bir kooperatifi için de. Komünistler, bu talepleri ve mücadeleleri, devrim fikri ve programı etrafında buluşturmaya, politikleştirmeye yönelirler. Sendika kuyrukçuluğundan ve işçi kuyrukçuluğundan, bütün işkolların-

da uzak dururlar. Hal buyken, komünistlerin seks işçilerinin sendikal tip-teki örgütlenmelerine yaklaşımının, bir kuyrukçuluk ve sürüklenme ilişkisi olabileceğini düşünmek, sadece seks işçileri ve seks sömürüsü sorunundan değil, sendikalar meselesine komünist yaklaşımdan da bihaber ve uzak olmaktır. Erkek bir refleks ve sendikalizmdir.

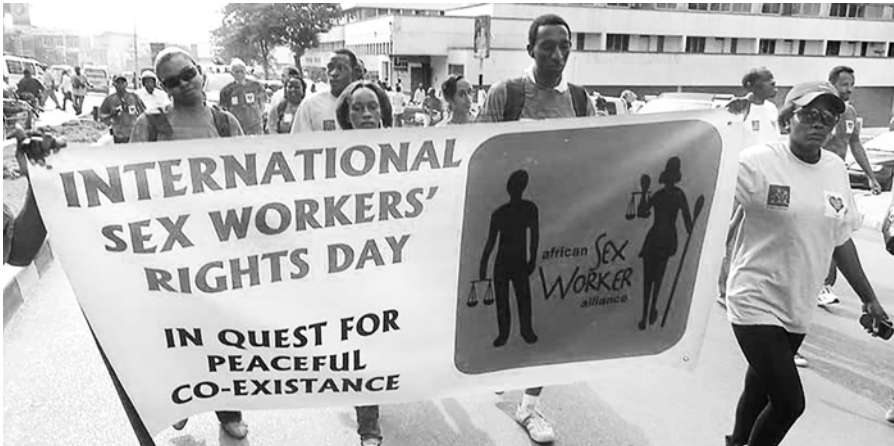
Demokratik Devrimde Seks Endüstrisi

Komünistler, seks endüstrisinin dönüştürülmesini değil, tümenden tasfiyesini hedefler. Ne yazık ki, seks endüstrisinin tasfiyesi, tek hamlede başarılamayacak kadar köklü bir sorundur.

Seks endüstrisini, seks işçilerini hedef alarak, seks işçiliğini yasaklayarak ortadan kaldıramazsınız. Bunu, öncelikle ve temel olarak, kadın emeğinin toplumsallaşması adımları atıp, bunları genişleterek, iş alanlarına dağılımda kadınlara pozitif ayrımcılık ve kota, pozitif ayrımcı ücret ve teşvik yöntemleriyle güçlendirerek, erkek egemen toplumsal şekillenmeyle kararlı bir mücadele

yürüterek başarabilirsiniz. Diğer her şey buna tabidir.

Öte yandan, şu anda ortaya çıkmamış bir devrimci durum ve bir devrim iktidarı altında, somut olarak hangi politikanın izleneceğine karar vermek, saçmalaktan ibarettir. Seks sömürüsünün tasfiyesi için gerekli iktisadi temel, kadının toplumsal üretime katılımının sağlanmasıdır. Herhangi bir başka sorunda, “iktisadi temeller meselesinin” ne kadar önemli olduğunu rahatlıkla kabul edip de bu sorunda yasaklama aracına yüksek anlam biçmek, yersiz ve tutarsızdır. Yalnızca büyük mülkiyetin tasfiye edildiği, orta burjuvaların, karşıdevrimci bir rol oynamadıkları ölçüde, mülksüzleştirilmediği demokratik devrim koşulları altında ise, seks işçiliğinin maddi koşulları görece geniştir. ***Esas konu, seks endüstrisini tasfiye işini kimin üstleneceğidir. İçinde seks işçilerinin de temsil edildiği, kadının eşit ve bağımsız iktidar organları olan kadın meclisleri mi, yoksa başka bir mekanizma mı? Elbette, seks endüstrisinin tasfiyesi sorunu, kadın iradesine teslim edilmelidir.***

Erkek egemen yaklaşım herhalde, fuhuşun kadınları ne büyük bir işkence ve tecavüze maruz bıraktığını hiddetle savunduktan sonra, en azından, kadının seks endüstrisini sürdürmekte ısrarlı olacağını, seks endüstrisinin tasfiyesini yönetmekte kararsız kalacağını söylemeyecektir. Erkekler parayla kadına tecavüz ediyor diyeceksiniz, sonra da bu işle mücadele konusundaki tüm yetkilerin kadın meclislerine devredilmesinde beis göreceksiniz. Onların gerekli tedbirleri alabileceğine ve bu yolda kararlılıkla yürüyebileceğine güvenemeyip, hayır, daha genel bir irade, onlara bizzat yasaklama talimatını da vermelidir diyeceksiniz. Bu yine, fuhuş konusuna yaklaşımda sayısız tutarsızlıktan biridir.

Kadın meclisleri, kadın cinselliği üzerindeki bu baskı ve sömürü biçiminin tasfiyesini, hangi somut alanda, hangi araçlarla hayata geçireceğini, somut koşullara göre belirler. Bu, seks işçisi çalıştıran bütün kurumların kapatılmasını, kadınları seks ticaretine zorlayan bütün patronların kovuşturulmasını ve böylece seks işçilerinin toplumsal üretime katılışının bu sömürücülerce engellenmesinin önüne geçilmesini içerebilir. Bir başka somut koşulda, öncelikle toplumsal üretim alanlarının genişletilmesini, pozitif ayrımcılığa dayalı temelde seks işçilerinin seks endüstrisinden koparılmasını bu alanlara aktarılmasını içerebilir. Belirli bir somut anda, hatta somut bir ilde veya ilçede, seks sömürüsünün nesnel zeminini ortadan kaldırma olanaklarınız o kadar dardır, ekonomik gelişimi örgütlemeye henüz o kadar

az yol kat etmişsinizdir ki, bütün ısrarınıza rağmen, seks ticaretinin kadınlar için bir geçim kaynağı olmasının önüne geçemeyebilirsiniz. Bu durumda genelev kapatmak, ancak evdeki ve fabrikadaki kadınla fahişeyi birbirine düşman edebilir, erkek egemen linç girişimlerine zemin olabilir. Bu durumda, seks işçiliği yapan kadınların asgari yaşam koşullarını güvencelemek zorundasınız. Çünkü seks endüstrisinin toplumsal olarak tasfiyesinin sorumluluğunu üzerinize almışsınız, ancak geçimini bu şekilde sağlayan kadına, toplum olarak, ne gerekli iş olanaklarını, ne de gerekli ücret güvencesini sağlayabiliyorsunuz. Hem de pozitif ayrımcı uygulamalarınıza rağmen. Genelevlerin ele alınışındaki bütün nüans bundan ibarettir ve egemen cins, bu konuda susma ve kadın meclislerinin sorunu en uygun araçlarla ve en iyi şekilde çözme iradesi göstereceğine birazcık güven sergileme nezaketinde olmalıdır. Bunu işçi erkeklere öğretemeyecek, gösteremeyecek, hiçbirini yapamadığımız koşullarda, kadın meclis, yargı ve milis örgütlenmesinin önünü açamayacak, işçi sınıfının demokratik bilinci üzerine laf salatası yapmamızın hiçbir anlamı kalmaz.

Kadın eğer genelevleri ilk elden yasaklamıyorsa, bu ancak erkek cinsine olan, tarihsel nedenlerini epeyce biriktirdiği güvensizliğindedir. Nasıl bir devrim kadın üzerindeki sömürünün bu biçimine razı olabilir? Yanıtlamak çok kolay. Erkek egemenliğinin birdenbire ortadan kalkmasını sağlayamayan bir devrim. Yani bütün devrimler. Kadın emeği-

nin toplumsallaşması konusunda 200 yıl adım adım direndikten sonra bir anda direnişini bırakacak mı erkekler? Toplum, belirli toplumsal fonların ayrılıp kadın öncelikli alanlara yatırılmasına bir ağızdan razı olacak mı? Sorular çoğaltılabilir.

O yüzden esas sorun, komünist kadınların, seks endüstrisini tasfiye diye bir görev belirleyerek sorumluluğunu alıp almamalarıdır. Bundan sonra erkeğe düşen, kadın meclislerine köstek olmayı bırakıp, herhangi bir katkıda bulunacaksa, işçi erkeği bu rezillikten alıkoyma konusunda eğitmeye yönelmektir.

Seks endüstrisinin tasfiyesi hedefi belirlendikten sonra, toplumsal üretimin çeşitli alanlarının seks işçilerine açılması mı, genelevlerin kapatılması mı, seks işçisi çalıştıranların cezalandırılması mı, cezai tedbirlere başvurmayıp, eğitim kampanyaları-

nın düzenlenmesi mi, hasılı, hangi somut anda hangi somut önlemlerle ilerleneceğinin kadın meclislerinin tasarrufuna bırakılması, kadın devrimiyle birleşen bir toplumsal devrim için en doğru gelişim kanalıdır.

Komünistler kadın üzerindeki cinsiyetçi sömürüyü ortadan kaldırmayı hedefler ve seks sömürüsü, açık ki cinsiyetçi bir sömürüdür. Komünist kadınlar demokratik devrimde ve sosyalizmde, seks endüstrisinin tasfiyesi için, kadının cinselliğini özgürce ve maddi karşılık istemek zorunda kalmaksızın yaşaması için, seksin meta olmaktan çıkması için çalışacaklardır. Bu kesin ve nettir ve zamanı geldiğinde, kadınların siyasi örgütlenmelerinin, kadın meclislerinin bu sorunla başa çıkacak kuvvette olacaklarına inanmalıyız. Kitlelerin eseri olacak bir devrime inanmak da bunu gerektirir.

Grev Hakkı Ve 8 Mart İçin Mülkiyet Mücadelesi

Bahar Özmez

Eğer cinsel sömürü, bir cinsin diğer cinsi sömürüsü değil de, sadece ve sadece, sermayenin kadını sömürüsü ise, o zaman burada, kadınla erkek işi arasındaki basit bir ayrım, basit bir toplumsal işbölümünden öte, "erkil" olan ne? Sermaye kendi çıkarları için kadını şöyle, erkeği de böyle sömürüyorsa, durum niye sadece sermaye-erkil değil de ayrıca ataerkil? Bütün çelişki sermaye ile kadın arasındaysa, pekala, "kadının ikincil konumu, bir toplumsal ilişki biçimi değildir, erkeğin sömürülmesi ile arasındaki fark biyolojik farklılıklardan ibarettir" diyebilirsiniz.

Teori Ve Eylem dergisinin Şubat 2019 sayısında, Fulya Ali Koç ve Sevda Karaca imzalı ve "8 Mart Kadın Grevine Esastan İtirazlar" başlıklı, "8 Mart için patent hakkı mücadelesini" esefle okuduk. Patent hakkı mücadelesi, sosyalizm adına verildiği için, sosyalistler olarak bu durumu daha da bir zul addettik.

Yazı, dünya çapındaki 8 Mart kadın grevini, Türkiye ve Kürdistan'daki grev girişimi ayağı başta olmak üzere, eleştiri konusu yapıyor ve durumu, "8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Gününün 'uluslararası kadın grevi/feminist grev günü' olarak yeniden ilanı ve ilhaki" olarak tanımlıyor.

Esef duyduk, çünkü ilhak mücadelesinin muhatabının, greve 2017, 2018 ve 2019 yıllarında katılım sağlayan, İspanya'daki 5, ABD'de 3, Arjantin'de 1 milyon ve dünyanın

dört bir yanında yüzbinlerce emekçi kadın olduğunu düşünüyoruz.

8 Mart, kuşkusuz ki, komünist kadınların kadın özgürlük mücadelesine kazandırdığı bir mücadele günü. Türkiye ve Kürdistan özgülünde 8 Mart'ı salonlardan çıkarıp sokaklara taşıma öncülüğü de feministlere ait değil. İlerleyen dönemde ise, feministlerin harekette en etkili siyasal özne durumuna geldikleri ve kendileri dışındakilerin geçmiş ve güncel pratiklerini hiç de "dayanışmacı" olmayan bir hoyratlıkla yok saydıkları da bir gerçek. Olabilir, başka bir tartışma. Bundan çok daha sorunlu pek çok şey var. Örneğin 1 Mayıs'ların reformist sendikalar öncülüğünde örgütlenmesi. Teori ve Eylem bu durumla pek de kavgalı değil mesela. Sonuçta, politik özneleri kimler olursa olsun, "kadın grevi" şiarının

yükseltildiği sonucusu da dahil, 8 Mart'lara damga vuran, emekçi kadınların, öğrenci kadınların, ezilen kadınların özgürlük talepleri. Ve komünistler bu günü emekçi kadınlar adına kazanmadılarsa ne adına kazanmışlar anlamak mümkün değil.

8 Mart, herhangi bir komünist örgütün kuruluş yıldönümünden değil de, kadın işçilerin bir grevinden köken alır. Keza 8 Mart'ı "Uluslararası Kadın Günü" adıyla emekçi kadınların mücadele günü ilan eden Sosyalist Kadın Enternasyonalisi de kendisini emekçi kadınların temsilcisi olarak görür. Velhasıl 8 Mart, bizzat kadın enternasyonalisi tarafından dahi, ne komünistlerin, ne de herhangi başka bir siyasal öznenin günü ilan edilmiştir. 8 Mart, emekçi kadınların mücadelesini büyütmek için ortaya çıkmıştır. Bize göre bu onu, emekçi kadınlara ait, onlar tarafından tarihin herhangi bir zamanında sahiplenilebilir ve canları hangi eylem biçimiyle kadın özgürlüğü şiarlarını yükseltmek istiyorsa o eylem biçimiyle doldurulabilir kılar.

8 Mart, emekçi kadınların mücadele günü olduğu için, biz de İspanya'da 5 milyon burjuva kadın olduğunu pek zannetmediğimiz için, ayrıca aynı gün çok sayıda fabrikada iş bırakıldığı verisinden hareket ettiriyoruz ve fabrikada çalışanların "genellikle" patron değil işçi olduğunu varsaydığımız için, üstelik daha önce, emekçi ve işçi kadınlar işinde gücündeyken 5 milyon burjuvanın kadın hakları için sokağa çıktığına da tanık olmadığımız için, ister fabrika işçisi, ister ev emekçisi, ister öğretmen, doktor veya seks işçisi olsun, söz konusu 5 milyon kadının, ezici çoğunluğunun emekçi kadınlar olduğunu farz ediyoruz. Bildiğimiz kadarıyla, 8 Mart, Dünya Bir İşte Çalışan İşçi Kadınlar Günü olmadığı gibi, Dünya İşçi Kadınlar Günü dahi değil. Dünya Sanayi İşçisi Kadınlar Günü ise hiç değil. Öyleyse, tornacı, garson, tekstil işçisi, hemşire, baytar, öğrenci ve tiyatro oyuncusu kadınlar gibi, işsiz kadınların da; yarı zamanlı işçi, ev eksenli çalışan işçi

kadınlar gibi, ev emekçisi kadınların da günü olduğunu varsaymamız tü-müyle olanaklı. Biz örneğin, Hillary Clinton'un saçlarını süpürge edesiye ev emekçiliği yaptığını, Paris Hilton'unsa karun kadar zengin Hilton ailesindeki yaşlılara ve hastalara baktığını pek sanmadığımız için, ev emekçisi kadından anladığımız şey de, burjuva kadınlar değil.

Böylece, İspanya'daki 5 milyon kadının, emekçi kadınlar olduklarına göre, emekçi kadınlar gününü kutlamalarında, eylem yapmalarında, grev yapmalarında, gösteri yapmalarında ya da o gün başka her ne mücadele aracı kullandırsa onu kullanmalarında herhangi bir sorun görmüyoruz. Hatta küçük burjuva kesimlerden emekçi kadınların, örneğin küçük burjuva köylülerin veya aydınların da bu greve katılmalarını hem pek münasip, hem de çok güzel bulmamızın yanı sıra, burjuva saf-lardan greve destek vermiş birileri varsa, bunun da grevi bulandırdığını düşünmemiz mümkün değil. Biz zaten grev silahının, “yanlış” emek biçimleri ve “yanlış” iş alanlarından sinyal bozucu parazitlerin işe karışıp da hatlarını bozacağı, bulandıracacağı, cılız, kuvvetsiz bir eylem biçimi olduğunu da pek sanmıyoruz. Üstelik bir üretim grevine konu olacak üretken bir emek biçimi yoksa nasıl grev yapılacağını, bırakılacak bir iş yoksa nasıl iş bırakılacağını anlamak da mümkün değil. Bundan yola çıkarak, 1 saatliğine ya da 1 günlüğüne, bir yerlerde bir üretim durmuşsa, söz konusu emek biçiminin grev aracına uygun olduğunu, yapılanın da grev olduğunu öne sürebiliriz. Zaten grev

aracının, üzerinde “katıksız kullanınız” yazan bir kullanım kılavuzu da yok. Hiç kimseden fabrika çalışan kimliği talep etmeksizin grev çağrısı yükseltmişliği vardır komünistlerin. Genel grev çağrılarını yanıtlayanların, sokak eylemlerine katılımdan hesaplandığı çoktur. Hatta grevin kuvvetini, greve niceliksel katılımdan çok daha fazla, sokak gösterileri başta olmak üzere değişik tipte eylemlerin belirlediği durumlar hiç az değildir. Bu durumun grev olayını bulandırdığı ise görülmemiştir. İşçi-

Biz örneğin, Hillary Clinton'un saçlarını süpürge edesiye ev emekçiliği yaptığını, Paris Hilton'unsa karun kadar zengin Hilton ailesindeki yaşlılara ve hastalara baktığını pek sanmadığımız için, ev emekçisi kadından anladığımız şey de, burjuva kadınlar değil.

ler de “Bu işyerinde grev var. Lütfen grev şiarıyla başka eylem yapmayınız” yazılı bir pankart asmaz grev alanlarına. Bir grev, sokak eylemleriyle, boykotlarla ve başkaca araçlarla birleştiğinde, bu işin toplamını grev olarak adlandırmamak gerektiği biçiminde bir kural da yoktur. Bazı işçiler için geçerli olanın, kadın işçiler için de geçerli olmasının önünde bir engel görmüyoruz. Sonuç olarak, eğer bu 5 milyon kadın “yanlış grev” yapmışsa, yine de İspanyalı işçilerin, grevin ne olduğu konusun-

da kafalarının karıştığını sanmayız. İşçiler şalterin ne ve nerede olduğunu bilir. Biz işçilere güveniyoruz.

Yani İspanyalı 5 milyon emekçi kadının, ABD’de, burjuva kadınlara, “bu iş size yazmaz, biz % 99’uz” çeken 3 milyonu aşkın kadının ve başka başka ülkelerden milyonlarca emekçi kadının, zaten kendilerine ait olan bu günü, ilhak etmeleri için bir neden olmadığını düşünmekle birlikte, eğer mutlaka isterlerse ilhak da edebileceklerini düşünüyoruz. Çünkü emekçi kadınlar o gün

Bazı işçiler için geçerli olanın, kadın işçiler için de geçerli olmasının önündeyse bir engel görmüyoruz. Sonuç olarak, eğer bu 5 milyon kadın “yanlış grev” yapmışsa, yine de İspanyalı işçilerin, grevin ne olduğu konusunda kafalarının karıştığını sanmayız.

eylem yapmayacaksa, 8 Mart’ın ne işe yarayacağını pek kavrayamıyoruz. Vazoya koyacak değiliz. Turşu kuracak değiliz. Çeyiz sandığımızda saklayacak hiç değiliz. Feminizmin bu kadın hareketi üzerindeki ideolojik etkisinin, komünizmin, sosyalizmin ideolojik etkisinden misliyle yüksek olmasının nedenleri ayrı bir tartışma konusu ve bu yazıda girmeyeceğiz. Ama ABD’deki “%99 İçin Feminizm” ayrışmasıyla, sokağı tutan milyonlarca kadının Hillary Clinton’da sembolleşen liberal bur-

juva feminizme reddiye çekmesini de, onunla birlikte hareket etmesinden daha hayırlı bir gelişme olarak gördüğümüz kesin. Hatta işi daha da ileri götürüp, emperyalist küreselleşme döneminde yeni bir dönemde olan kadın hareketi içerisindeki kaçınılmaz sınıfsal programatik bir ayrışmanın ilk ve çok önemli bir verisi olarak da görüyoruz bunu.

Ayrıca, düpedüz burjuva liberal, üstelik de erkek egemen sendika patronlarının başına çöreklenmiş bulunduğu bir dizi sendikanın düzenlediği pek çok işçi grevine övgüler yağdırıp da, böylesi görkemli bir 8 Mart grevini, feministlerin güç sınamak amaçlı bir “hazıra konma” eylemi, işçi sınıfına yönelik bir ilhak hareketi olarak görmeyi bir yere koyabildiğimiz de yok.

O yüzden, şu sözleri (ve yazıda yer alan bir dizi benzer tartışmayı) tam bir mülkiyet kavgası olarak görüyoruz:

“Dolayısıyla ‘tabana ait feminizmi, işçi kadınlar, aileleri ve tüm dünyadaki destekçileriyle dayanışma içindeki antikapitalist bir feminizmi kurmak için’ ya da esas mücadelesini patriyarkaya karşı mücadele, rolünü de kadın kitlelerini feminist bilince ulaştırmak olarak ortaya koyanların güç sınamak için grev çağrılarını bugüne ‘denk getirmesi’ni açık bir ‘hazıra konma’ olarak görüyoruz.”

Bu kadar büyük bir eylem ve mücadele dalgası, bir takım feministlerin “güç sınamak” için düzenlediği, üstelik de hazıra konucu bir tezgahtan mı ibaret yani! Emperyalist küreselleşmeye, ırkçı baskılara, ücret eşitsizliğine, kürtaj hakkının gaspına, eğitim ve sağlığa ulaşımında

eşitsizliğe, zenginlerle yoksullar arasındaki uçuruma ve sizin de yazıda olumlayarak sıraladığımız değişik konulara dair kadın talepleri etrafında sokağa çıkan kadınların sözünün, eyleminin, talebinin hiç mi değeri yok? Feministler 30-40 yıldır hiç mi eylem çağrısı yapmadılar? Bunların hiçbiri böyle bir kitleselliğe ve etki gücüne ulaşmamışken, bu “tezgahın”, işçi sınıfından grevi, sosyalist kadınlardan 8 Mart’ı aşırıldıkları için mi tuttuğunu düşünüyorsunuz? Gerçekten pes.

Komünistlerin önderlik etmediği işçi grevleri iyi, komünistlerin önderlik etmedikleri ulusal demokratik mücadeleler hiç değilse kabul edilebilir. Ama komünistlerin önderlik etmediği bir kadın mücadelesi, kötünün kötüsüdür, öyle mi?

Harekete öncülük eden, hatta grevin çağrısını yapan bir kısım feministin, teorik görüşlerini eleştirmek, yaptıkları somut bir politik çağrıyla mahkum etmekle aynı şey mi? Hatta onların politik çağrısını da, politik niteliklerinden bazıları ya da hepsi nedeniyle eleştirmek ya da mahkum etmek, bu çağrıya yanıt verip eyleme katılan kadınların, somut bir dizi talep etrafındaki somut mücadelesine yüz çevirmekle aynı şey mi?

Teori Ve Eylem’in kadın grevi eleştirisi, teorik bakımdan, aşağıda bir kısmını tartışacağımız, şurasını paylaştığımız burasını paylaşmadığımız, **toplamını erkek egemen görüş açısıyla malul bulduğumuz bir yaklaşım**. Ama bunlardan önce, politik bakımdan sorunlu. Teori Ve Eylem’in bir eylem biçimini, “grevi” ele alış tarzındaki fetişizm, kaba

ilkesellik, 8 Mart’la ilişkilenişteki mülkiyetçilik ve “teorik-politik ayrımlar” vesilesiyle kitlelerden de, politikadan da kopma hali karşısında dehşete düştük.

Kısacası, biz bu patent hakkı davasının tarafıyız ama karşı tarafıyız.

Grevin Öncülüğü

Teori Ve Eylem, feminist “yeniden üretim teorisi” ve “iki sistemli teoriler” çerçevesinde, kadın ezilmesinin niteliğini ele alıyor ve sonuçta, bir “kadın grevi”nin mümkün olup

Teori Ve Eylem’in kadın grevi eleştirisi, teorik bakımdan, aşağıda bir kısmını tartışacağımız, şurasını paylaştığımız burasını paylaşmadığımız, toplamını erkek egemen görüş açısıyla malul bulduğumuz bir yaklaşım. **Ama bunlardan önce, politik bakımdan sorunlu.**

olmadığını, olursa kapsam ve içeriğinin ne olması gerektiğini tartışıyor.

Yeniden üretim teorisi kapsamındaki çalışmaların, özelde de, %99 İçin Feminizm Manifestosu’nun, “*ataerki ve kapitalizmi birbiriyle çatışabilen veya çakışabilen iki ayrı üretim sistemi, üretimi ve yeniden üretimi de bu iki sistemin alanları olarak tanımlayan ikili sistem feminizmiyle ‘hesaplaştığı’ oranda Marksizme yakınsadığı yerler*” içerdiğini belirterek, “*Bunlar, detaylı bir analize girildiğinde farklılaşacak*

olsak da ortak bir mücadele hattında birleşmeye yetecek kadar benzer düşündüğümüz noktalar” diyor. Belirtmeliyiz ki, Teori Ve Eylem’in, feminist manifestocuların marksizme “yakınsadıklarını” düşündükleri noktalar, oldukça özsel konulara dair ve bunların sayısı da çok. Ancak üretim ve yeniden üretimin tarihsel analizinde maddi koşullardan uzaklaştığını, bu nedenle ikili sistem teorilerinden kopmadığını söylüyor. Buna, 5. tezi örnek gösteriyor: “Kadınların ezilmesini kapitalizm

Grev “kavramıyla” ilgili bir tartışma değil, grevin kendisi var. Kadın işçiler iş bırakıyor. Ev emekçileri ev işlerini durduruyor. Çağrıcıların, kadın grevini sadece evsel kölelik merkezli tutmak ya da sadece tüketim boykotuyla sınırlamak gibi bir dertleri yok.

icat etmedi, o önceki tüm sınıflı toplumlarda vardı. Ama kapitalizm, yeni kurumsal yapılarla payandalanmış, yeni ve kendine özgü cinsiyetçilik türleri meydana getirdi. Asıl yeniliği ‘insan üretimi’ni kar üretiminden ayırmak ve insan üretimi işine kadınları tayin etmek ve insan üretimini kar üretimine tabi kılmaktır... toplumsal yeniden üretim cinsiyetlidir; kadınlara atfedilmiş ya da onlarla ilişkilendirilmiştir. Örgütlenmesi toplumsal cinsiyet rollerine dayanır. Bu yüzden de femi-

nist bir meseledir.” (vurgu Teori Ve Eylem’e ait)

Teori Ve Eylem’in buna yönelttiği iki eleştiriden biri, sorunu “feminist bir mesele” olarak görmesi. Doğrusu bu abes bir eleştiri. Birileri adını Feminist Manifesto koydukları bir şey yazarlarsa, haliyle meseleyi de feminist görürler. Eleştirecekseniz adından başlamanızda fayda var.

İkinci eleştiri ise daha çetrefilli. “Yeniden üretim”in insan üretimi temelinde tariflendiğini, bunun ev içi emeğe indirgenmiş olduğunu, ama diğer yandan da kapitalizmdeki hizmet üretimi alanlarını kapsayarak aşırı genişletildiğini söylüyor. Teori Ve Eylem’in değerlendirmesi, “yeniden üretim”in, insan üretimine indirgenemeyeceği bağlamında doğru, ama gerek üretimin, gerekse haliyle yeniden üretimin, insan üretimi açısından da, maddi malların üretimi açısından da, yukarıda sıralanan alanlara genişlemiş olduğunu reddetmesi, emperyalist küreselleşme döneminin güncel gerçeklerinden kopuk.

Yeniden üretimin “insan üretimi”ne indirgenmesi, feministlerin ekonomik sistem analizlerinde başkөşe-ye oturan yanlış kavrayışlardan biri olageldi. Marksist yazında yeniden üretim adına söylenen her şeyi de buradan kavradılar. Feminist manifesto yazarları, Teori Ve Eylem’in eleştirisinde iyi temellendirilmemiş olsa da, bu yanlışlığı değişik biçimlerde sürdürüyor. Teori Ve Eylem, buradan yola çıkarak, feminist manifestocuların, işçi sınıfının kapsamını aşırı genişleterek muğlaklaştırdıklarını, bunun sonucunda da, sınıfı bir tabakalaşma, değişik tipte eşitsizlik-

lerden biri gibi kavrayarak, neoliberalizmin “kimlikler” politikasından kopamadıklarını söylüyor. Kaynağı “işçi sınıfının aşırı genişletiliyor olması” olmasa da, manifestocuların kimlikler politikasından kopmadıkları ve sınıflar mücadelesinin temel diyalektiğini kavrayamadıkları, esas itibariyle doğru. Bu, burjuva düzen ile yıkıcı bir kutuplaşma içerisine girmelerini engelliyor ve onları reformist bir kuvvet yapıyor.

Öte yandan biz, olayları kendi gerçek zemininde değerlendirmeyi daha doğru buluyoruz. Feminist manifestocuların, kadın özgürlük mücadelesinin diğer toplumsal mücadelelerle güçlü bağlar kurması zorunluluğuna işaret eden çıkışını, dünya kadın hareketinin seyri içinde, oldukça ileri bir politik çıkış olarak görüyoruz.

Ancak Teori Ve Eylem, politikayla teoriyi birbirinin yerine ikame ettiği için, bu eleştirilerden yola çıkarak, oldukça yanlış bir noktaya savruluyor: “Kadın grevi feminizmini teorik, politik ve pratik bir çerçeveye oturtmaya çalışan ‘feminist manifesto’ yazarları ‘emek denilen şeyi’ (örneğin, karşılıksız emek türlerini de içine alacak şekilde) yeniden tanımlayarak ‘grevi demokratikleştirdiklerini’ iddia ediyorlar. Burada ‘emek denilen şey’in hangi soyutlama düzleminde tartışıldığı tayin edicidir; üretici ve yaratıcı bir faaliyet olarak emek mi, sermaye ile ilişkisi dahilinde (ücretli ve ücretsiz) emek mi... Hepsinin soyutlama düzlemi farklılaşır. Ancak tartışmamız ‘grev’ ise zeminimizin ücretli emek ile sermaye arasındaki, kapitalist ile proleter arasındaki uzlaşmaz ç-

lişkinin (sınıf mücadelesi) belirli bir toplumda, belirli bir zamanda ortaya çıkan görünümü olduğu apaçıktır. Bu görünümün ya da momentin nasıl örgütlendiğine ilişkin daha somut ve pratik sorunlar, ‘burjuvazi ve proletarya arasındaki çelişkinin kendini dışa vurduğu bir moment olarak **grev**’ kavramını değiştirmeye yetmez, çünkü o daha yüksek bir soyutlamanın parçasıdır. Aksi yıpratıcı politik sonuçları olan bir yanılısama-ya düşmek olur.” (a.b.ç.)

Arkadaşlar, olay **kavramlar dünyasında değil, eylemler dünyasında** geçiyor!

Grev “kavramıyla” ilgili bir tartışma değil, **grevin kendisi** var. Kadın işçiler iş bırakıyor. Ev emekçileri ev işlerini durduruyor. Çağrıcıların, kadın grevini sadece evsel kölelik merkezli tutmak ya da sadece tüketim boykotuyla sınırlamak gibi bir dertleri yok. Olmadığına göre, hiç de paylaşmadığımız bu görüş açınıza rağmen, grevi toptan mahkum etmekten ve katılmamaktan ne murat ettiğinizi anlamak mümkün değil. Ev içi eksenli bir grevin olamayacağını söylüyorsunuz. Güzel, o zaman etkili olmaz biter gider. O zaman fabrika, atölye, okul, hastane merkezli işçi kadın grevleri öne çıkar. Feministlerin diğer girişimlerini mahkum etmeye devam edersiniz, siz kadın grevini işçi kadınların grevlerini büyütme yönünde itersiniz. Ama yok eğer, ev işlerini bırakma eylemleri de yaygınca gerçekleşmişse, o zaman görüşlerinizi gözden geçirirsiniz. Her durumda, “soyutlama düzlemi” diye takılıp kaldığınız yerden, biraz da “somutlama düzlemine” inseniz, ka-

dın grev dalgasının sunduğu olanakları kavrama gücü gösterebilirsiniz.

“Ancak, bunlar grevin ‘üretimden gelen bir güç’ olduğu gerçeğini değiştirir mi? Kesinlikle hayır! Örneğin, boykot pratiğinde olduğu gibi ‘tüketim üzerindeki güç denemesi’ diye tarif edebileceğimiz pratikleri grev tanımına sokmak ‘grevin repertuarını geliştirmek’ değil, işçi sınıfının en güçlü silahlarından birini amorflaştırmak anlamına gelir. (...) Odysseus’un atını Truva kapılarında mor kurdelayla karşılamak anlamına gelecek bir ‘feminizm grevi yeniden icat ediyor’ iddiası, en iyimser yorumla, ‘grevi yeni keşfetme’nin acemilikleriyle açıklanabilir.”

Öyle açıklayalım o zaman. Önünde ne engel var? Neden durumu grevi yeniden keşfetmenin acemilikleriyle açıklamıyorsunuz da, “Odysseus’un atını Truva kapılarında mor kurdelayla karşılamak” gibi tuntuşaklı cümlelerle, bu kadar sınıf tabanlı, bu kadar emekçilere ve yoksullara dayalı, üstelik de bu kadar, burjuvazinin belli başlı kadın temsilcileriyle kavgaya tutuşmuş bir hareketi, işçi sınıfının bağrına saplanmış hain bir bıçak gibi reddediyorsunuz? Üstelik ya cahilliğinizden, ya ilgisizliğinizden ya da çarpıtma isteğinizden, yanlış bilgiler sunuyorsunuz. Mağaza kapatma, boykot gibi pratiklerin grevin özüne yerleştirildiği yanlış, gerçek durum hiç de böyle değil. Ama bunu bir kenara koyalım. Çağrıcıların teorik görüşleri yanlış diye bir eylemi reddetmek nasıl bir mezhepçiliktir öyle! Pek çok işçi eyleminin çağrıcılarının, teorik görüşleri yanlış, po-

litik görüşleri de yapıyanlış! Bunları reddediyor musunuz?

Flormar grevinin çağrıcıları marksist leninist mi? Novamed grevi komünistlerin önderlik ettiği bir grev miydi? Küreselleşme karşıtı hareketlerin, emperyalist zirvelere karşı gösterilerin, Irak ve Afganistan eylemlerine karşı mücadelelerin çağrıcıları marksist leninist miydi? Sarı Yelekliler’in, Öfkeliiler’in, Zincirsizler’in çağrıcılarının, Arap ülkelerindeki isyanların içindeki etkili politik öznelerin tamamının görüşü de marksizmden fersah fersah uzaktı. Bu eylemleri mahkum mu etmeli? “Olmasaydı daha iyiydi” mi demeli?

Sizin, %99 İçin Feminizm Manifestosu yazarları ile bulduğunuz sayısız görüş açısı ortaklığı var; bunların, üstelik pek çok konuda, düne oranla “marksizme yakınsadığımı” tespit ediyorsunuz. Fakat bizce, işçi sınıfı ve emekçi tabakalardan, ezilen halklardan, siyahilerden, göçmenlerden oluşan geniş bir kadın kitlesine

dayanan, emperyalist küreselleşmenin sonuçlarına karşı, antikapitalist şiarların ağır bastığı, somut bir kadın hareketine *pratik olarak önderlik ediyor olmaları, marksizme ne kadar yakınsadıklarından daha önemli*. Bize göre, marksizme yakınsamış olmalarından daha önemli olan, duyguda, düşüncede ve pratikte emekçi sınıflara yakınsamış olmaları. Marksizme çok daha “yakınsamış” olup emekçi sınıfların yaşamlarına ve özelemlerine fena halde uzaksayan pek çok sendikacıdan daha üstün bir tutum bu. Ama marksizme yakınlık sizin için bir ölçüyse, diğerlerine gösterdiğiniz tahammülü bu eylemlere gösterememenizi nereye koymalı?

Nedeni belli. Çünkü grev aracı işçilere aittir ve buna el uzattılar.

Kadınların Üretimden Gelen Bir Gücü Var mı?

Grev, “üretimden gelen gücün” kullanılmasıdır diyorsunuz.

Kadın grevinin bütün sorusu ve konusu şu: Kadınlar üretiyor mu, üretmiyor mu? Kadınlar toplumsal yaşamın sürmesine katkıda bulunuyor mu, bulunmuyor mu? Kadınlar varlar mı, yoklar mı? Kadınların üretimi, toplumsal yaşamdaki varlığı, yok sayılıyor mu, sayılmıyor mu?

Evet, grev üretimden gelen gücün kullanılmasıdır ve tıpkı, “salt işçi”lerin üretimi durdurmasının, “burjuvazi ve proletarya arasındaki çelişkinin kendini dışa vurduğu bir moment olarak grev” olması gibi, kadınların üretimi durdurmasının, “kadınlar ile sermaye ve erkekler arasındaki çelişkinin kendini dışa vurduğu bir moment olması” pekala

mümkün olabilir. Kadın grevi, kadın emeği ile sermaye arasındaki çelişkileri de, cinsler arası çelişkileri de açığa vurabilir.

Evet, bize göre, kadınların üretimden çekilmesi, birincisi, kadınların toplumsal üretime katılım düzeyini ortaya çıkarır, ikincisi kadınların üretimi durdurmasının öncelikli olarak etkilediği, eğitim, sağlık, temizlik, tekstil gibi alanlara bakarak, bu toplumsal üretime katılımın ne derece cinsiyetçi işbölümü temelinde gerçekleştiğini ve toplumun ihtiyaç

Çağrıcıların teorik görüşleri yanlış diye bir eylemi reddetmek nasıl bir mezhepçiliktir öyle! Pek çok işçi eyleminin çağrıcılarının, teorik görüşleri yanlış, politik görüşleri de yanyanış! Bunları reddediyor musunuz? Flormar grevinin çağrıcıları marksist leninist mi?

duyduğu pek çok gereksinimin kadın emeği üzerinde yükseldiğini ortaya çıkarır, üçüncüsü, evdeki üretimi ni ortaya çıkarır. Bu nedenle, kadın grevi herhangi bir grev değildir ve erkeklerin katılımını talep etmez.

Toplamda, sayısız değişik tipte sokak eyleminin yanı sıra, tüketim boykotunu da içeren bir kadın grevi, “vardık, varız, varolacağız”ı ortaya çıkarır.

Kadın grevinin, tüketim boykotunun çeşitli biçimleriyle birleşmesini eleştiriyorsunuz, ama kadınlara dair

yazdığınız tüm bildirimlerde, kapitalizmin kadınları nasıl da belli özelliklere zorlayarak geniş bir kozmetik sektörü için pazar haline getirdiğini, nasıl da temizlik ve ev içi işler için sayısız ürünün başlıca tüketicisi olduklarını, gıda alışverişini kadınların yaptığını, beslenme işini kadınların örgütlediğini ve bu nedenle yoksulluğun kadınları nasıl da vurduğunu, kadın bedeninin bütün ürünlerin pazarlanmasında bir reklam aracı haline gelerek nasıl da metalaştığını anlata anlata bitiremi-

İkili sistem teorilerine hakim olan, kadınların üretimde kapitalist, yeniden üretimde ataerkil olma üzere çifte sömürüye uğradıkları görüşü gerçekten de yanlıştır ve yukarıda da ele aldığımız gibi, “yeniden üretim” konusunu kavrayışları baştan aşağı sorunludur.

yorsunuz. Bir tüketim boykotunun, kadınların toplumsal konumunun bu sonuçlarına dikkat çekmesinin nesini bu kadar yargılıyorsunuz?

Çünkü en başta, cins çelişkinin doğasını marksist tarzda kavrayamıyorsunuz. Çünkü cins çelişkinin, haliyle, cinsler arasında olacağını kabul etmiyorsunuz. Cins çelişkisi cinsler arasında değilse, yok demektir.

Sermaye Ve Cins Çelişkisi

Teori Ve Eylem, iki sistemli teorilerin, grev hareketi üzerindeki etki-

sinden yola çıkarak, ev içi emek sorununu temelinde, sermaye-patriyarka ilişkisine, kendi ifadesiyle, “*Marksizmle feminizm arasındaki mutad tartışmaya; kadınların ezilmişliğinin toplumsal-maddi temelinin ne olduğuna*” dair analizler yapıyor.

Patriyarkayı, kadınların ev içi karşılıksız emeğinin sömürülmesi maddi zemini üzerinde duran bir sistem ve kapitalizmi de ücretli emeğini sömüren başka bir sistem olarak ele alan, bu iki sistem arasındaki bağı birbirinden farklı biçimlerde tartışan ikili sistem teorilerinin “yeniden üretim” konusundaki görüşleri etrafında bir teorik tartışmaya giriş olarak, ikili sistem teorileri, “*kadınların hem kapitalist hem de ataerkil sömürüye, yani aynı anda hem üretimde hem de yeniden üretimde ‘çifte sömürüye’ tabi kaldığını savunur*” diyor Teori Ve Eylem.

İkili sistem teorilerine hakim olan, kadınların üretimde kapitalist, yeniden üretimde ataerkil olmak üzere çifte sömürüye uğradıkları görüşü gerçekten de yanlıştır ve yukarıda da ele aldığımız gibi, “yeniden üretim” konusunu kavrayışları baştan aşağı sorunludur. Öte yandan, kadınlar hem maddi malların üretimi ve yeniden üretimi süreçlerinde ataerkil ve kapitalist, hem de işgücünün üretimi ve yeniden üretimi süreçlerinde ataerkil ve kapitalist sömürüye uğrarlar. Teori Ve Eylem, haklı olarak, “*Kadınların kapitalizm koşulları altında ezilmişliğinin toplumsal-maddi temeli hanenin sermayenin yeniden üretimi ile olan yapısal ilişkisiyle alakalıdır*” sonucuna varıyor, cinsel sömürünün sermaye ile ilişkisini

temellendiriyor, ancak, bu “yapısal ilişkiyi” açıklamada, cinsel sömürünün niteliği konusunda çuvallıyor. Teori Ve Eylem, ataerkil baskı ve sömürünün tarafının, tümüyle sermaye olduğunu ve evdeki erkeklerin –bütün evlerdeki erkeklerin, bununla birlikte elbette işçi evindeki erkeklerin, cins olarak erkeklerin– bu sömürünün tarafı olmadığını kanıtlamaya girişiyor. Feminist analizlerin “sınıflarüstü” niteliği karşısında “cinslerüstü” bir kılıçla dövüşmek, bir tür körler dövüşüne yol açıyor.

“Kadınların kapitalizm koşulları altında ezilmişliğinin toplumsal-maddi temeli hanenin sermayenin yeniden üretimi ile olan yapısal ilişkisiyle alakalıdır: Sermaye ve devlet kadınların gelecekteki emekçi kuşakları üretme kapasitelerini düzenleyebilmeye ihtiyaç duyar, sömürülmeye uygun emek gücü böyle elde edilir. (...) kapitalizmde ataerkil toplumsal ilişkilerin varlığı basitçe önceki üretim biçimlerinden aktarılmış örtük bir kalıntı ya da ayrı bir biçimde ilerleyen ayrı bir üretim biçimi değildir. Aksine bu ilişkiler ‘kapitalizmin sönmeyen ateşinin benzinini’ yani emek gücünü yeniden üretmek için mutlak surette gereklidir. Ataerkil ilişkileri yeniden üreten şey egemen üretim biçimidir ve bu üretim biçiminin kendisi kaçınılmaz olarak ataerkilidir. Yani ataerki, üretim biçiminin dışarıdan etkilediği bir olgu değildir. Emek gücünün toplumsal yeniden üretiminin ataerkil karakteri kadınların ezilen cinsiyet olması sorununu sınıfsal bir mesele haline getirir, tam da bu nedenle kadının özgürleşmesi sınıf mücadelesinin alanına girer.”

Bütün bunlar güzel ve kuşkusuz ataerkil toplumsal ilişkilerin varlığı basitçe önceki üretim biçimlerinden aktarılmış örtük bir kalıntı değil, ama bütün temellendirmeleriniz içinde erkek cins kadın cinsi bir türlü sömürmeyince, bu denkleme **ataerki hangi maddi bağlamdan giriyor?**

“Kadınlar erkeklerin kadınları sömürdüğü tarih üstü bir ataerkil üretim biçimi tarafından sömürülmez ya da ezilmezler.”

Bunun doğru olması, ataerkinin tarih üstü bir olgu olmaması için, erkek

Kuşkusuz ataerkil toplumsal ilişkilerin varlığı basitçe önceki üretim biçimlerinden aktarılmış örtük bir kalıntı değil, ama bütün temellendirmeleriniz içinde erkek cins kadın cinsi bir türlü sömürmeyince, bu denkleme ataerki hangi maddi bağlamdan giriyor?

cinsin kadın cinsi sömürmeye **devam ediyor** olması gerekmez mi? Üstelik sermaye tarihinin sınırlarını aşan bir toplum analizi, “tarih üstü” olmak zorunda değildir ki. Sınıflı toplumların tarihi, sermayenin tarihinden uzundur ve bu tarih içerisinde ortaya çıkan ataerkinin sermayeyi etkilemesi, pe-kala sermayenin ataerkinin etkilemesi kadar olasıdır. Ve tarihin bir aşamasında erkek cins, kadınları sömürme işini sermayeye devretmişse, ataerkinin yerini tümüyle sermaye iktidarına bıraktığını söylemek gerekmez mi?

Sermaye düzeninde ataerkil ilişkilerin üretiliş biçimine dair bütün bu analizlerin doğru olması için, ya ataerkinin, sadece, hukukun, kültürün ve toplumsal üstyapının diğer öğelerinin değişmesi zaman aldığı için, tarihten devralınmış bir takım kalıntılar olması gereklidir, ya da erkek cinsin kadın cinsi sömürmeye devam ettiğini kabul etmeniz gerekir. Bir üçüncü seçenek daha var ki, Teori Ve Eylem bunu yapıyor; erkek cinsi, sömürücü cins olarak nitelemekten o denli köşe bucak kaçıyor ki, bu kadar “maddi temel” analizine ve materyalizmden sapmama kaygısına rağmen, son derece idealist biçimde, onun tarifinde sermaye, *ataerkini önceki toplumdan almış ve sonra öznel niyetlerine göre tepe tepe kullanmış bir süper-iradeye dönüşüyor*.

Tarihsellikten, içine doğduğu gerçek koşullardan soyutlandığında, saf ve soyut olarak sermaye, cins çelişkisi dışında işleyebilir ve açıklanabilir. Denklemden erkek cinsi çıkardığınızda yaptığımız da budur ve şu tuhaf ve tutarsız sonuçlara ulaşırsınız: ataerkini sermaye, kendi çıkarları olduğu için üretiyor ve ataerki, tümüyle, sermayenin çıkarlarına hizmet ettiği için var oluyor. Cins sorunu bu nedenle sınıfsal bir sorun. Öte yandan buna göre, sermayenin, kadın veya erkek, ücretli köleyi sömürme biçimiyle, hane içinde kadını sömürme biçimi aynı değil (bu bir artıdeğer sömürüsü değil). Fakat size göre, üstelik de sermaye ile kadın arasındaki bu ilişki, bir şeylerin kalıntısı, tali bir durum değil de “mutlak surette gerekli” olmasına rağmen, kadınlar başka bir sınıf da değil. Kadınları bir

cins değil, sadece ve sadece bir sınıf sömürüyor, ama bu sınıfın sömürdüğü, bir sınıf değil. *Çelişki cinsel, ama sömüren, bir cins değil*. Erkek egemenliği, erkek cinsin egemenliğini ifade etmiyor, sermayenin kadını sömürme biçimini ifade ediyorsa, adına erkek egemenliği demeye neden devam ediyorsunuz? Eğer cinsel sömürü, bir cinsin diğer cinsi sömürüsü değil de, sadece ve sadece, sermayenin kadını sömürüsü ise, o zaman burada, kadınla erkek işi arasındaki basit bir ayırım, basit bir toplumsal işbölümünden öte, “erkil” olan ne? Sermaye kendi çıkarları için kadını şöyle, erkeği de böyle sömürüyorsa, durum niye sadece sermaye-erkil değil de ayrıca ataerkil? *Bütün çelişki sermaye ile kadın arasındaysa, pekala, “kadının ikincil konumu, bir toplumsal ilişki biçimi değildir, erkeğin sömürülmesi ile arasındaki fark biyolojik farklılıklardan ibaret tir” diyebilirsiniz. Sınıfsal sömürüden ayrı bir kategori olarak, cinsel sömürü nedir?*

Kısacası, ya sermayenin kadını ev içi emek ve doğurganlık konularındaki sömürüsü, artıdeğer üretimiyle sonuçlanmalıdır ve bu da ev emekçilerini işçi yapar, ya sermaye, kadınları, ücretli köleleri sömürdüğünden başka türlü sömürür ve bu da kadınları başka bir sınıf yapar, ya da cinsel çelişki, cinsler arasındadır ve bu erkeği, ezen ve sömüren bir cins yapar. Eğer bunlar değilse, o zaman siz ne diyorsunuz?

Nedenin sonuç, sonucun neden haline geldiği bu tuhaf totoloji, elbette çok tanıdık ve nedeni de belli: Çünkü erkek cinsini, kadın cinsin ezeni, sö-

müreni olarak nitelenmekten ısrarlı biçimde kaçınıyorsunuz. Nasıl söylerseniz söyleyin, cinsel sömürünün, bir cinsin diğer cins üzerindeki sömürüsü olduğunu, burada sömürmenin de, sömürülmenin de, sınıflar arasında, eşit olmayan biçimde dağıldığını kabul etmek zorundasınız. Kadın ezilmesinden, erkeklerin, bütün erkeklerin, maddi çıkarı olduğu gerçeğine tümüyle sırtını dönerek, sermaye üretiminin ve yeniden üretiminin, sadece kendi iç yasalarından ve özelliklerinden dolayı, neden mutlaka ataerkil olması gerektiğini açıklayamazsınız. Zaten açıklayamamışsınız da.

Marksizm, Ev İçi Emek Ve Teori Ve Eylem

Peki bu yaklaşım, marksizmin cins sorunuyla ilişkisi bakımından neyi anlatır?

“Marksizmin tam da bu noktada birçok akım tarafından ekonomik determinist ya da sınıf indirgemeci olmakla temelsizce suçlanması, esasen, söz konusu akımların ekonomiyi indirgemesiyle maluldür.” Marksizme yöneltilen bu suçlama haksız, ama sizin marksizminiz baştan ayağa kaba materyalist ve ekonomik indirgemeci. Bu nedenle suçlamaları üzerimize alınmıyoruz, ama üzerinize alınmanızı öneriyoruz.

“Marksizm ise kapitalizmde salt ekonomik **görünen** her ilişkinin toplumsal karakterini, ekonomiden yalıtık salt sosyal, politik, kültürel **görünen** her ilişkinin ekonomik temelini bütünlüklü ele alır.”

Peki analizlerinizdeki bütünlük nerede? Sizin analizlerinizde üretim var, insan yok. İlişki var, ilişkinin ta-

rafları yok. Cinsel çelişki var, cinsler yok. Ataerkillik var, erk yok. Ataerkil sömürü var, sömüren ata yok.

Örneğin, şu yaklaşımınıza, ataerkini, “eklektik olmayan” bir biçimde eklemenin bir yolu var mı? “*Kapitalist üretim biçiminde, salt ekonomik gibi görünen meta üretimi ile ataerkil normların etkide bulunduğu emek gücünün (yeniden) üretimi süreci sermayenin (‘sermaye ilişkisinin’) üretimi ve yeniden üretimi sürecinin birbiri üzerinde etkide bulunan ve birbirinden ayrı düşünü-*

Eğer cinsel sömürü, bir cinsin diğer cinsi sömürüsü değil de, sadece ve sadece, sermayenin kadını sömürüsü ise, o zaman burada, kadınlara erkek işi arasındaki basit bir ayırım, basit bir toplumsal işbölümünden öte, “erkil” olan ne?

lemez momentleridir.” Meta, emek gücü, sermaye üretimi vb., bunlar tamam. Bunlar sermaye üretiminin kendi özelliklerine dair. Peki, emek gücüne etkide bulunan “ataerkil normlar” nereden çıktı? Ataerkilliğin işin içine, norm olmaktan önce maddi ilişki olarak girmesi gerekmez miydi? Normu normlaştıran maddi koşulların, sermayenin üretiminin özelliklerinden kaynaklanan açıklanması nerede? Sizce aslında tümüyle sermaye üretiminin kendi özelliklerinin bir ürünü olan ataerki, tam da

sermaye üretiminin “bütünsel ilişkilerini” açıklarken, “emek gücüne etki eden” bir takım “normlar” olarak, sisteme dışarıdan ekleniyor.

Evsel köleliğin temellerine dair, cinsler arası ilişkiyi hiçbir şekilde aydınlatmayan bu cins körü açıklamalar, sonuçta, kadın grevinin mahkum edilmesine bağlıyor:

“Çağrısı yapılan feminist kadın grevinin kadınların mücadelesi bakımından içeriğini **‘ev işlerini yapmamak, çocuk, hasta, yaşlı bakımı yapmamak, seks yapmamak, ücret-**

Kadın ezilmesinden, Erkeklerin maddi çıkarı olduğu gerçeğine tümüyle sırtını dönerek, sermaye üretiminin ve yeniden üretiminin, sadece kendi iç yasalarından ve özelliklerinden dolayı, neden mutlaka ataerkil olması gerektiğini açıklayamazsınız.

li çalışılan alanlarda iş bırakmak’ olarak ifade eden feminist yaklaşım; esasında kadınların ana mücadele alanını kadınların ‘politik bir özneye dönüştürmeleri’ yoluyla patriyarkaya ve onun cisimleşmiş haline (erkeğe) karşı mücadele olarak tarif ediyor, temel mücadele alanını da özel alan yani ev/aile olarak ifade ediyor. Onlara göre bu mücadelenin temelinde kadınların nesnel gerçeklikleri yani ‘erkekler tarafından baskılanmaları ve sömürülmelerinden kaynaklanan ihtiyaçları’ yattığı için bu

mücadelede, nesnel olarak ezen özne konumunda bulunan erkeklerin yer alamayacağını söylüyorlar. (...) Feminist ‘kadın grevi’ tartışması, kadınların ev içi emeğini sermaye bakımından hayati rolünden soyutlayarak yalnızca aile içindeki erkeklerin el koyduğu bir emek haline getiriyor; ‘hane’yi, ‘erkeği’, toplumsallıktan soyundurulmuş ‘kadın-erkek ilişkilerini’ yeniden kadınların ezilmişliğinin ve sömürünün maddi zemini ve başat öznesi haline getiriyor.”

İşte bu gerçekten çok saçma! Ev içi emeğin, sermaye bakımından önemine dair sayfalar yazacaksınız. Bunun kapitalist düzende nasıl “kaçınılmaz”, gayet ehemmiyetli bir olay olduğunu öne sürecek, hatta ev içi emek sömürüsünün evdeki erkeğin değil, sadece sermayenin çıkarına olduğunu tartışacaksınız. Üstelik muhataplarınızı, ev içi emek alanının sermayeyle bağını kurmakla eleştireceksiniz. Yani size göre, kadının ev içindeki durumu, toplumsal bir durum, muhataplarınıza göre ise, “toplumsallıktan soyundurulmuş”. Ondan sonra da, onlar, kadın grevinin sadece kadın işçilerin fabrika ve başkaca kapitalist işletmelerdeki grevlerden ibaret olmaması gerektiğini savunacaklar, sizse, hayır, grev aracı sadece fabrika ve kapitalist işletmelerde kullanılabilir diyeceksiniz. **O zaman ev içi emeği toplumsallıktan soyunduran siz mi oluyorsunuz, onlar mı? Ev içi emeğin sermayeyle ve ücretli işgücü sömürüsüyle bağını kuramayan siz mi oluyorsunuz, onlar mı?**

Kadınları erkeklerin değil de sadece sermayenin ev içine hapsettiği

görüş açısından, ev işlerini yapmayı durdurmanın, sermayeyi etkilemesi gerektiği sonucu çıkar. Buna göre, siz, kadınların evsel köleliğinden erkeklerin de çıkar sağladığını öne süren, diyelim ki bizden veya başkalarından çok daha fazla, ev içi emek grevi ile fabrika grevi arasında bağ kuruyor, sermayenin bundan etkileneceğini öngörüyor olmalısınız. Ama görüş açınız böyle sonuçlanmıyor. O zaman kadının ev içi üretimini, üretimden saymıyor, emeğini emekten saymıyor olmalısınız.

“Ev içi emek” sorunundan başlanarak, feminist manifesto yazarları, “neyin emek sayılacağını” yeniden tanımlama iddiasında. Kuşkusuz ki, bu tanımlı yapmaya giriştiklerinde, pek çok farklılığımız ortaya çıkıyor. Bu başka bir tartışma konusu. Ama Teori Ve Eylem, bu “yeniden tanımlama”nın somut içeriğine dahi gelmeden önce, “neyin emek sayılacağını yeniden tanımlama girişimi” karşısında dehşete düşüyor! “Neyin emek sayılacağını yeniden tanımlamaya” kalkışmak neden caiz değil?

Komünistler, “neyin emek sayılacağını” yeniden tanımlama iddiasında değil mi? Sosyalizmde “neyin emek sayılacağı” baştan aşağı yeniden tanımlanmayacak mı? Bütün bir Kapital, kapitalizmde neyin niye emek sayıldığıнын ve sınıfsız toplumda neyin emek sayılacağını tarifinden başka ne yapıyor ki? Kapitalizm, üretimin amacının azami kar olduğu bir düzen olarak, neyin emek sayılacağı hakkında doğru düzgün bir çerçeve mi sunuyor? Kadının ev içi emeğinin emek, iş sayılmadığı doğru değil mi? Amacı insan olan

bir toplumsal düzenin, bu emeği, ne biçimde örgütlerse örgütlesin, emek sayacağı, iş sayacağı açık değil mi? Bu durumda, ev işlerini toplumsal bir ihtiyaç olarak gören ve toplumsal ölçekte örgütlemeye yönelerek “yeniden tarifleyen” sosyalizmin (somut olarak Sovyet örneğinin) görüşü açısına, sizin yaklaşımınız mı daha yakın, yoksa adı geçen feministlerinki mi?

Ayrıca belirtmek zorundayız ki, çağrıcıların, “temel mücadele alanını da özel alan yani ev/aile olarak ifade” ettiği yanlış. Çağrının kapsamına

Ondan sonra da, onlar, kadın grevinin sadece kadın işçilerin fabrika ve başkaca kapitalist işletmelerdeki grevlerden ibaret olmaması gerektiğini savunacaklar, sizse, hayır, grev aracı sadece fabrika ve kapitalist işletmelerde kullanılabilir diyeceksiniz.

kısaca göz atmak bile bunun düpedüz çarpıtma olduğunu anlamak için yeterli. Çağrıda, birden fazla biçimde formüle edilen, bu kapsamdaki analizin özeti şu: “(Çağrıcılar – b.n.) İşyerinin ve sosyal yaşamın birliğini ifşa ederek, mücadelesini bu alanlardan sadece biriyle sınırlamayı reddediyor. Neyin ‘çalışma’ sayılacağını ve kimin ‘işçi’ sayılacağını yeniden tanımlayarak, kapitalizmin kadınların hem ücretli hem de ücretsiz emeğini yapısal olarak değersizleştirmesini reddediyor.”

Bu tespitleri eleştirebilirsiniz, ama önce söylenenleri yerli yerine oturtmak gerek. Çağrı, “temel mücadele alanı ev/ailedir” demiyor, “ev/aile bir mücadele alanıdır” diyor. Çağrı, kadın emeğinin bütünsel olduğunu, kadın ezilmesinin olduğu gibi, kadın emeğinin de, kadının ücretli işçi olarak sömürüldüğü alanlardan ibaret görülemeyeceğini, kadının ev içi emeğinin toplum için gerekli ve değerli olduğunu, dolayısıyla grevin, fabrika-atölye-işletmeyle sınırlandırılmayacağını söylüyor. Biz bu

Ev içi emek alanını bir mücadele alanı olarak önemsizleştirmek başkadır, bu cephedeki dönüşümlerin, reformlar yoluyla değil, ancak özel mülkiyeti tasfiye edecek devrimci bir iktidarın toplumsallaşma hamleleriyle gerçekleştirilebileceğini söylemek başka.

görüş açısına tamamen katılıyoruz. Esas alan olarak aile/ev içine dayalı bir mücadeleyi savunmakla, işyerinden ibaret bir mücadeleyi reddetmek arasında fark var. Bu ikisini ayırtmak, eğer kasıtlı çarpıtma değilse, Teori Ve Eylem’in ev içi emek sömürsündeki çarpık kavrayışının ürünü.

Erkeğin Cins Çelişkisindeki Konumu

Çağrıcıların görüş açısını tümüyle paylaşmıyoruz. Özellikle de, kadın cins açısından toplumsal üretimde

yer alıp yer almamanın sisteme karşı mücadeledeki hayati önemini görememeleri, çağrıcıların büyük zaafı ve teorik olarak parçalı ve tutarsız bir sistem analizine, politik olarak reformizme açılıyor. Bu başka bir şey. Teori Ve Eylem bu durumu eleştirmiyor. Teori Ve Eylem, aslında, ev içi alanı, bir mücadele alanı olarak reddediyor veya son derece önemsizleştiriyor. Bu nedenle, ev içi emeğin bir mücadele alanı olmasına yapılan her vurguyu bir sapma olarak niteliyor. Bu, saf ve katıksız bir marksist görüş olmak şöyle dursun, ev işlerinin toplumsallaştırılmasını temellendirirken, Lenin’in söyledikleriyle çeliştiği gibi, Zetkin’in bütün bir yaşam ve mücadele pratiğiyle, Sosyalist Kadın Enternasyonalı’nın en temel önermeleriyle, Kollontai’in bütün görüşüyle çelişiyor.

Ev içi emek alanını bir mücadele alanı olarak önemsizleştirmek başkadır, bu cephedeki dönüşümlerin, reformlar yoluyla değil, ancak özel mülkiyeti tasfiye edecek devrimci bir iktidarın toplumsallaşma hamleleriyle gerçekleştirilebileceğini söylemek başka. Teori Ve Eylem birincisini yapıyor, çünkü şu erkek egemen görüş açısından mustarip: erkek cins kadını sömürmez, sermaye kadını sömürür.

Manifesto yazarları için, “*Feminist grev iddiasını ‘aile ve erkek kadının ücretsiz emeğine el koyarak kendi varlığının devamlılığını sağlamakta bir yandan da kapitalizm için işçi sınıfının yeniden üretilmesi de teminat altına alınmaktadır, böylece erkekler ve sermaye el ele kadınları sömürmektedir’ tezine dayandırırken, mücadelenin taraflarının bizzat kadınlar*

ve erkekler olduğunu söylüyor. Dolayısıyla temizlik, yemek, yaşlı bakımı ve en önemlisi çocuk bakımı gibi 'kadın işleri'nin yapılmasından erkeklerin maddi çıkarı olduğunu söyleyerek, aile içinde 'emeği sömüren' erkeğe karşı 'kuralları tıpkı toplu sözleşme gibi düzenlenmiş' bir ilişki talebinde bulunuyor" diyor Teori Ve Eylem ve aynı eksende devam ediyor.

Bu sözlerde ve devamında, haki- katen, ciddi ciddi, temizlik, yemek, yaşlı bakımı ve çocuk bakımı gibi kadın işlerinin yapılmasından, "erkeklerin maddi çıkarı olduğunun" iddia edilmesini eleştiriyor. Pekala, demek ki, erkeklerin, hele ki proleter erkeklerin, ev emekçisi durumundaki kadının yemek yapmasından en ufak bir maddi çıkarı yok. O zaman bu kadın cinayetleri, burjuvazinin talimatlarıyla mı gerçekleşiyor? Erkeklerin hiçbir maddi çıkarı yok da, pilavın fazla tuzlu oluşu, sermayeyi öfkelenirdiği için mi evde kavga çıkıyor? Erkeklerin hiçbir maddi çıkarı yok da, kadın cinselliğinin ev içi sömürüsü, patronların haftalık çocuk üretim çizelgesine göre mi gerçekleşiyor?

Kadınların evsel köleliğinden, evdeki erkeğin hiçbir maddi çıkarının olmadığı görüşü, gerçekten sefil bir görüş. Herhangi bir işçi, kapitalizmin ne olduğunu kavramaz, kendi sefil yaşam koşullarının toplumsal düzenin ürünü olduğunu fark etmez, devletin tarafsız bir koruyucu olduğuna inanabilir, bu düzenin böyle olduğunu ve bazılarının zengin, bazılarının yoksul olduğunu kabullenebilir ama, patronun kendisini sömürdüğünü bilir. Bunu bilmek için işçi olmak yeterlidir. Herhangi bir kadın, evsel köleliğinin, sermayenin bütünsel çıkarlarına hizmet ettiğini anlamaz, yargının, polislin, devletin kendisinin ezilmesindeki payını kavramaz, bu düzenin böyle olduğunu ve bazılarının erkek, bazılarının kadın doğduğunu kabullenebilir ama, kocasının kendisini ezdiğini bilir. Bunu bilmek için kadın olmak yeterlidir. Bu gerçeği bilmemek, kadın ezilmesine, ergen yaşlardaki bir kız çocuğunun, babasının kendisini baskı altında tutmasına, abisinin keyif çatıp onu işe koşmasına duyduğu kadar bile isyan duymamak için, gerçeklere gözlerini sımsıkı kapatmak gerekir.

Sadece sermayenin değil, erkeklerin de kadını sömürdüğüne iddia edilmesinden o kadar rahatsız ki Teori Ve Eylem, soyutlamanın soyutlamasına vararak, eğer kadını sömürenin sadece sermaye değil, aynı zamanda erkekler de olduğu söylenirse, üstelik kadınların cinsel sömürüye karşı mücadelesinde, işçi sınıfının malı olan grev fabrika dışına taşırılmaya, aşırılmaya çalışılırsa, o zaman kadınların sınıf olduğu iddia ediliyor demektir sonucunu çıkarıyor ve diyor ki: “*Bu bağlamda işçilerin*

**Bu gerçeği bilmemek, kadın ezilmesine, er-
gen yaşlardaki bir kız
çocuğunun, babasının
kendisini baskı altında
tutmasına, abisinin keyif
çatıp onu işe koşmasına
duyduğu kadar bile isyan
duymamak için, ger-
çeklere gözlerini simsiki
kapatmak gerekir.**

sermayeye karşı elindeki en önemli silahlardan olan grev, bugün adeta sınıfsal bir konum haline getirilen kadınların ('kadın sınıfının') elinde 'sömürücü erkek sınıfına', mücadeleden edilen 'baş düşmana' karşı bir silah, tehdit olarak ele alınıyor.”

Tövbe ki manifestoda, “sömürücü erkek sınıfı” diye bir kavramlaştırma yok. Ama esas sorun bu değil. Teori Ve Eylem, toplumsal cinsiyet bölünmesini, sınıfsal bölünmeden o kadar aşağı, o kadar önemsiz, o kadar sığ görüyor ki, sanki erkek cinsin kadın

cins üzerinde egemen olduğu iddia edildiğinde, mutlaka bunların sınıf da olduğunu söylemek gerekir. Yani bir ezilme ve sömürü ilişkisinin, mühim bir mesele olması için, tarafların mutlaka sınıflar olması gerekir.

Bütün yazı boyunca, marksizmo-metre gibi, feminist manifestocuların yolun hangi aşamasında marksizme kaç santim “yakınsayıp” kaç santim “uzaksadıgımı” ölçüp biçtiniz. Ama siz, yukarıda eleştirip durduğumuz marksizmin kaba ve dogmatik bir türevini bir yana bırakalım, bu son yaklaşımınızla marksizmden kilometrelerce uzaklara savrulduğunuz en hakiki marksizm sayıyorsunuz! Engels’in cins çelişkisi, toplumsal cinsiyet bölünmesi hakkında söyledikleri nerede kaldı?

Engels, cinsler arasındaki bölünmeyi ve “bir cinsin öbürü tarafından uyruk altına alınması”nı, “erkeklerle kadın arasındaki uzlaşmaz karşıtlığı”, “tarihte kendini gösteren ilk sınıf çatışması” olarak niteler: “*Öyleyse, karı-koca evliliği tarihe asla erkeklerle kadının karşılıklı uzlaşması olarak girmez ve hele en yüksek evlenme biçimi olarak asla kabul edilemez. Tersine: bir cinsin öbürü tarafından uyruk altına alınması olarak bütün tarih-öncesinin o zamana kadar bilmediği, iki cins arasındaki bir çatışmanın açığa vurulması olarak ortaya çıkar. 1846'da, Marx ve benim tarafımdan meydana getirilmiş, yayımlanmamış eski bir el yazmasında şu satırları buluyorum: 'İlk işbölümü, erkeklerle kadın arasında, döl verme bakımından yapılan iş bölümüdür. Ve şimdi ekleyebilirim: Tarihte kendini gösteren ilk sınıf çatışması, erkeklerle*

kadın arasındaki uzlaşmaz karşıtlığın karı-koca evliliği içindeki gelişmesiyle; ve ilk sınıf baskısı da dışı cinsin erkek cins tarafından baskı altına alınmasıyla düşümdedir. Karı-koca evliliği, büyük bir tarihsel ilerlemedir; ama aynı zamanda, kölelik ve özel mülkiyetin yanısıra, günümüze kadar uzanan ve bazılarının gönenç ve gelişmesi, bazılarının da acı ve gerilemesiyle elde edildiğine göre, o her ilerlemenin aynı zamanda görece bir gerileme olduğu çağı açar. Karı-koca evliliği, uygarlaşmış toplumun hücre-biçimidir; biz, bu biçim üzerinde, doludizgin gelişen uzlaşmaz karşıtlık ve çelişkilerin iç yüzünü inceleyebiliriz.”(a.b.ç.)*

Ama Engels'in bu sözlerinin ardından bir buçuk asrı aşkın süre geçmişken, erkeklerin kadınları sömürdüğüünün söylenmesini marksizm adına mahkum edebiliyorsunuz. Dikkat edin, marksizmi ihlal sınırını öyle bir aşıyorsunuz ki, sizinki kadar ayarı bozuk olmayan bir marksizmetrenin, ibresi camını patlatabilir!

Kadınların Grev Hakkı

Teori Ve Eylem, feminizmle politik özne konusunda kısa bir tartışmaya girdikten sonra, kadınların ortak mücadelesinin çeşitli zeminlerinin var olduğunu belirtiyor ve devam ediyor: “Üstelik görünen kadarıyla **‘kadın grevi’** çağrıcılarının da dile getirdiği talepler ve bu taleplerin ortaya çıktığı neoliberal sürece ilişkin analizleri ortaklaşılabilir özellikler taşıyor.”

Pekala beklersiniz ki, bir politik savaşım söz konusu olduğunda, eğer

taleplerde ortaklaşıyorsa, ortak bir mücadele yürütülebilir. Taleplerin ortaya çıkış koşullarına dair analizleriniz de ortaklaşıyorsa, o zaman bu daha da fazla eylem ortaklığı zemini yaratır. Ama anlaşılan, sorun, bu eylemlerin ve taleplerinin isim ve mülkiyet haklarıyla ilgili. Şöyle devam ediliyor:

“İş, bu ortak talepler etrafında ortak bir mücadelenin yönteminin adının kadın grevi/feminist grev olarak konulmasına gelince, değişiyor. Çünkü aslında kadın grevi çağrıcı-

Teori Ve Eylem, toplumsal cinsiyet bölünmesini, sınıfsal bölünmeden o kadar aşağı, o kadar önemsiz, o kadar sığ görüyor ki, sanki erkek cinsin kadın cins üzerinde egemen olduğu iddia edildiğinde, mutlaka bunların sınıf da olduğunu söylemek gerekir.

ları bu ortak hareket zeminimizin, ortak mücadelemizin üzerine fikri hegemonik bir örtü serme çabasıyla, ideolojik politik çıkarımlarını hareketin bütününe mal ederek kabul ettirmeye çalışıyorlar.”

Çünkü Teori Ve Eylem yazarlarına göre, birincisi, kadın grevi diye bir şey olmaz, grev hakkı işçilere aittir, ikincisi, feminist grev olmaz. “Kadın grevi olamayacağı” fikrini zaten hiçbir biçimde desteklemiy-

*Friedrich Engels, Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni, çev. Kenan Somer, Sol Yayınları, 1987, s. 70

ruz. Feminist grev olup olmamasına gelince, isteğimizden bağımsız, birkaç yıldır feminist grev **oluyor!** Kadın grev dalgasının pek çok yerde “feminist grev” olarak anılması, bir **hegemonya dayatması değil**, kurulu bulunan bir **hegemonyanın sonucudur**. Biz marksistler dünya kadın hareketi içerisinde ideolojik öncülüğü ve hegemonya gücünü yitirdik ve henüz geri kazanmış değiliz. Feministler dünya kadın hareketi içinde hegemon durumda. Siz bunu daha önce fark etmediniz miydi? Ne zamandır mı böyle? Sizin gibi kötü marksistler, Engels’in çözümlmelerine sırtını dönüp, ataerkini cinsler üstü ilan edip, kadın özgürlük mücadelesi hattında parmağını oynatmayı bıraktıklarından beri. Bu durum sizin gibilerin cins özgürlüğü sorunu karşısındaki solumsuzluğunun, toplumun geri eğitimlerine, hakim olan erkek egemen şekillenmeye ve hakim cinse yaslanmayı tercih eden oportünist günahlarının bedeli. O yüzden, kadın grevi üzerine tahlillerinizi, erkeğin ataerkillikteki masumiyetini kanıtlamaya adanmaktan vazgeçip, erkeklerle kadın özgürlüğü için gerçek bir mücadeleye tutuşmaya şimdiden başlasanız iyi olur. Yoksa, bu mücadelenin epeyce kıyısında kalmaya devam edeceksiniz.

Ve kadın grevi çağrısı, “*ortak hareket zemininin, ortak mücadelenin üzerine fikri hegemonik örtü serme çabası*” imiş! Arkadaşlar, olay zihinlerde değil, sokaklarda, meydanlarda geçiyor! Ve hatta evlerde ve ofislerde, fabrikalarda ve okullarda geçiyor! Olay yerini sürekli karıştı-

rıp duruyorsunuz, olayları kavrayamayışınız bununla ilgili olsa gerek.

“Olayların” kaçırdığınız kısımlarını özetlemek gerekirse: şu anda dünya çapında bir “olay” var. Adına kadın grevi deniyor. Bazı yerlerde ise feminist grev. Hasılı, grevin **çağrısı değil, kendisi** var ortada. Birkaç yıldır sürüyor. Milyonlar katılıyor. Ev işleri zemininde olduğu gibi, fabrika ve atölyelerde de “grev” şiarı yükseldi. Yükselmekle kalmadı, grevler de yapıldı – bildiğimiz kadarıyla bir işletmede işçiler işi bırakınca ona grev deniyor. Bize göre üretimin sürdüğü herhangi bir zeminde üretim durunca adına grev denebilir. Bu grevler, boykot, gösteri, yürüyüş ve başkaca mücadele araçlarıyla destekleniyor. Toplamına birden grev deniyor. Çünkü mesele, kadının, ister evsel köle, ister işçi ve emekçi olarak, toplumsal yaşamda bir yerinin ve üretiminin olduğunu ilan etmek ve bundan kaynaklanan bütün toplumsal haklarını talep etmek. Kadın cinayetlerine karşı, “hayatımın bir değeri yoksa ben-siz üretin” diyor kadınlar. “Kadınsız bir gün” şiarıyla, nerede ne üretiyor, nerede toplumsal yaşama hangi biçimde katılıyorlarsa, oralardan çekilip sokaklara, eyleme akıyorlar. Harekete ağırlıklı olarak feministler önderlik ediyor. Genel çağrılarını onlar yapıyor. Eylemlerse pek çok yerde tabandan örgütleniyor. Hareketin sınıfsal tabanını, kesin biçimde işçi sınıfı ve emekçi tabakalardan kadınlar oluşturuyor. Bildiğimiz kadarıyla, herhangi bir feminist örgütün de bu çapta bir örgütlü tabanı yok.

Bu arada, pek çok önemli “olay” daha oldu. Mesela ABD’de, bir kı-

sım kadın, “beyaz, orta ve üst sınıf feminizme karşı” çıktı. Bu işe de feministler önderlik ediyor.

Şimdi... Eğer bir maharetiniz varsa, teoride yükselttiğiniz kadın kurtuluş söylemlerinin bir gücü varsa, marksizmin bir kuvveti olduğuna inanıyorsanız, buyrun kollarınızı sıvayın. Hareket üzerinde kendi ideolojik hegemonyanızı kurmaya girişin. Harekete geçen proleter kadınları örgütleyin, diğer kesimlerden kadınları, kaderlerini, kapitalizmi yıkacak bir devrim için, mülksüz proletarya ile birleştirmeye ikna edin. Yalıtık bir kadın mücadelesiyle, erkek egemen yapıların alt edilemeyeceği gerçeğini gösterin, birleşik bir devrim stratejisi içerisinde, birleşik bir program etrafında, bağımsız bir kadın eylem hattını ve örgütlenmesini güvencelemelerini sağlayın. Yalnız sizi uyarmalıyız, bunu yaparken, muhtemeldir ki, kadın kitleleri sizleri “meydanda görmek”, onların talep ve özlemlerini ne kadar sahiplenip kavgasını yükselttiğinizi sınamak isteyeceklerdir. O nedenle, hareketi yönlendiren teorik görüşlere yönelik eleştirilerinize dayalı olarak, hareketin dışında kalmanızın pek ikna edici olacağını sanmıyoruz. Mesela, onların talep ve özlemlerini sahiplenmeyen, cinsine yabancılaşmış, orta ve üst sınıf kadınları, Hillary Clinton şahsında, red ve mahkum ettiler. Ha bu arada, feministlerin hegemonyasını geriletmeye çalışırken, erkeklerin kadınları ezmediği konusundaki fikirlerinizi çok kuvvetli biçimde dile getirmemenizi öneririz, çünkü, harekete katılan, bırakalım “sınıf dışı” kesimleri, sanayi işçisi kadınlar bile, herhangi bir ne-

denle suratlarına bir tane yumruk geçiren, istemedikleri halde cinsel ilişkiye zorlayan ya da ev işlerine elini sürmeksizin yemeğin sofrada, çocuğun kucakta, gömleklerin ütülenmiş şekilde dolapta olmasını bekleyen kocalarının, onları ezdiği biçiminde tuhaf bir fikre sahipler. O nedenle, sizi de “cinsine yabancılaşmış” olarak görmeleri an meselesidir. Laf aramızda, biz sizi öyle görüyoruz.

“Çünkü ortak eylemimizin adını grev koyma ısrarı, aynı zamanda üretim ve yeniden üretim süreçleri

Feminist grev olup olmamasına gelince, isteğimizden bağımsız, birkaç yıldır feminist grev oluyor! Kadın grev dalgasının pek çok yerde “feminist grev” olarak anılması, bir hegemonya dayatması değil, kurulu bulunan bir hegemonyanın sonucudur.

bakımından analizlerimizdeki farklılıkları, kadınların sömürüsü bakımından teorik zeminlerimizin farklılıklarını feminizm lehine yok etme çabası anlamına geliyor. (...) Bu nokta, aynı zamanda Marksizm ve feminizmi uzlaşmaz bir şekilde karşı karşıya koyan ikiliğe de işaret ediyor. ‘Kadınlar arası sınıf dayanışması’ mı yoksa ‘sınıflar arası kadın dayanışması’ mı? Marksistler açısından ‘sınıflar arası kadın dayanışmasının’ aslında ‘sınıflar üstü feminist bir hareket’ olduğu apaçiktir.”

Hangi marksistler açısından, ne şekilde “apaçık”mış? Marksizmo-metre gene çalışıyor. Ama ibresi hala bozuk. Bu ikilemi kim icat etmiş ve ne zaman tescillenmiş? “İttifaklar” meselesi, böyle soyut ve ilkesel bir mesele mi? Taktik sorunlarda mı, stratejik sorunlarda mı tartışıyoruz dayanışmanın kapsamını? Üstelik bahsettiğiniz “dayanışma” eylemi için “olay yeri” neresi? Türkiye ve Kürdistan’da mı tartışıyoruz, yoksa Endonezya veya Kenya’da mı? Çünkü devrimci strateji somutluk ister

Eylemlerse pek çok yerde tabandan örgütleniyor. Hareketin sınıfsal tabanını, kesin biçimde işçi sınıfı ve emekçi tabakalardan kadınlar oluşturuyor. Bildiğimiz kadarıyla, herhangi bir feminist örgütün de bu çapta bir örgütlü tabanı yok.

ya, biz de “kiminle ne zaman hangi sorunda ittifak” konusunu, somut maddi bir zeminde tartışmak isteriz. Eğer tabii, devrim çok somut bir mesele olmasına rağmen, kadın özgürlüğü tamamen soyut zihinsel bir mesele değilse. Örneğin Kürdistan’da ulusal sorun nedeniyle orta burjuvazinin bir ittifak kuvveti olabileceğine inandığımız için, orta burjuva kadınların, kadın özgürlük sorunu ile devrimci bir ilişki kurabileceğini varsayarız. Bu somut bir meseledir. Üstelik kadın özgürlük sorunundaki ittifaklar

meselesi, sınıfların bu diziliminden bağımsız da yürüyebilir. Mesela Suudi Arabistan’da, başka hiçbir toplumsal sorun etrafında olmasa bile, kadın özgürlük mücadelesi kapsamında, bir araya gelebilecek sınıfsal yelpazenin, ABD’deki kadın özgürlük mücadelesi kapsamında bir araya gelebilecek sınıfsal yelpazeden daha geniş olduğunu varsayıyoruz, çünkü birincisinde, kadın özgürlüğü bazında asgari burjuva yasal hak eşitliği bile henüz sağlanmamıştır. Kadınları ilgilendiren en asgari burjuva demokratik tedbirler, çözülmemiş sorunlar olarak hala ortadadır. Orada kadın kurtuluşu için devrimci bir stratejinin bu gerçeği mutlaka gözetmesi gerekir. Tıpkı, ABD’de kadın kurtuluşu için mücadelelenin, sadece Hillary Clinton şahsında büyük burjuvaziyi ve siyasal temsilcilerini değil, orta sınıf beyaz kadınları da dışladığı ya da hiç değilse yalıtıldığı gibi.

Ama tartıştığımız bu değil herhalde. *Tartıştığımız konu, eninde sonunda, nereden yürürsek yürürelim vardığımız nokta, “kadın kurtuluşunun” öznesi kimdir sorunu. Biz buna, kadınlardır yanıtını veriyoruz.* Elbette, ancak ve ancak, özel mülkiyetin tasfiyesinin yolunu açacak devrim yoluyla. Elbette, bütün kadınlar değil. Elbette, ancak emekçi sınıflardan, ezilen kesimlerden kadınlar. Ve elbette, özel mülkiyetle ilişkisi olmadığı için, özel mülkiyeti tasfiye etme yolunda tutarlı bir mücadele verme gücüne sahip, evsel kölelik sınırlarında hapsolmadığı ve toplumsal üretime katıldığı için, örgütlenme ve mücadele koşulları daha geniş olan proleter kadınların

öncülüğünün özsel bir sorun olduğu görüşü açılsıyla. Ama sonuçta, kadın kurtuluşunun öznesi, genel olarak proletarya değil, kadınlardır. Konusu ise bütün kadın cinsidir.

“Kadınlar arası sınıf dayanışması” mı yoksa “sınıflar arası kadın dayanışması” mı sorusuna dönelim ve “somutluk” sorununu boş verelim. Soyut seçenekler de sadece iki mi peki? Başka seçenek yok mu? Bir kere bize göre, şu veya bu düzleminde “dayanışma” değil. “Dayanışma”, sizin “cinsler üstü” bir tuhaf kadın kurtuluş anlayışınızı en iyi biçimde ifade edebilir. Bize göre, kadın kurtuluş mücadelesi içerisinde, kadınlar arasındaki ilişki biçimlerinden sadece biridir. Kadınlar arası “dayanışmayı” değil, “birliği” savunuyoruz biz. Dolayısıyla dayattığımız ikili seçenek, cinsel çelişki karşısındaki ufkunuzun solukluğu dışında bir şey anlatmıyor bize.

“Dolayısıyla kadın grevi/feminist greve ‘esastan’ itirazımızın kaynağı; katılım olur mu olmaz mı tartışmasına, bu türden bir grevin hangi yöntemle örgütlenip örgütlenemeyeceğine ilişkin değil; kadınların ezilmişliği sorunu ve sorunun çözümü noktasındaki ideolojik, politik farklılıklarımıza ilişkin.”

Yani biz diyoruz bugün ne yesek, siz diyorsunuz tavuk bir hayvan çeşididir. “Esastan” itirazınızın “kaynağı” katılım olur mu olmaz mı tartışmasına değil, ama itirazın kendisi katılıma. İtirazın “kaynağı” grevin hangi yöntemle örgütleneceğine ilişkin değil, ama itirazın kendisi örgütlenmesine. Hasılı, greve katılım olsa bile siz katılmazsınız, grev

hangi yöntemle örgütlenirse örgütlenin, yine siz katılmazsınız. Bunun nedeni de ideolojik ve politik farklılıklar. “Greve evet ama, bulanıklaşmasına hayır”, “taleplere evet ama, teorik temellendirilmesine hayır”, “ortak noktalara evet ama, ortaklığa hayır”, “kadın grevine evet ama, kadınların yapmasına hayır”, “greve evet ama, ismine hayır”, “eyleme evet ama, gününe hayır” diye devam eden teorik duruşunun pratik karşılığı, özet olarak, “hayır”, “hayır” ve bir de “hayır” oluyor. Ya-

Hareketi yönlendiren teorik görüşlere yönelik eleştirilerinize dayalı olarak, hareketin dışında kalmanızın pek ikna edici olacağını sanmıyoruz. Mesela, onların talep ve özlemlerini sahiplenmeyen, cinsine yabancılaşmış, orta ve üst sınıf kadınları red ve mahkum ettiler.

ni sonuç olarak, bir şey yemeyelim. Tavuğun besinsel niteliklerini de bir seminerde anlatırsınız.

“Kendini feminist olarak ifade etmeyen, hatta sosyalist, Marksist olarak ifade eden kimi örgütlerin ise kadın grevi/feminist grev tartışmalarına bu ideolojik/politik arka planı görmekten uzak bir biçimde, sırf işçi sınıfı kavramları kullanılıyor diye heyecan duyan, bu yüzden de ‘kadın grevinde’ ısrarcı olan tutumlarını ise kendi çelişkileriyle açıklamaktan başka çaremiz yok.”

Teori Ve Eylem, okur kitlesi eğer varlığımızın farkında değilse, hiç haberdar edip de dikkatlerini üzerimize yöneltmemek için adımızı kullanmıyor olabilir, ama burada bahsi geçen, çelişki sahibi “kimi örgütler”den kastedilenin, biz komünist kadınlar olduğunu elbette anlayabildik. Aslında, tutumumuzun nedenlerini kendi dilimizden açıkladık ama, bu sözlere bir yanıt daha vermek istiyoruz. Bir kez daha hatırlatalım, “olay yeri” kavramlar dünyası değil, eylemler dünyası. Biz, “işçi sınıfı **kavramları kullanılıyor** diye heyecan” duymuyoruz. Biz, işçi kadınlar **eylemde olduğu** için heyecan duyuyoruz. Eylemin önce kendisiyle, sonra çağrısıyla ilgilimiz, çünkü biz de **politik iddiaları** olan bir politik özneyiz.

Grevin Cinsiyeti Olur Mu?

Bu kadar eleştirdik, Teori Ve Eylem’in gerçekten haklı olduğu bir

konu var ki onu da teslim edelim: “Hem uluslararası kadın grevi çağrıcılarının, hem Türkiye’de bir kadın grevi örgütlenmesi gerektiğine ilişkin kadın hareketinde tartışmalar yürütenlerin ‘grev’in içeriği ve kapsamı bakımından ‘eylem ve boykotu’ aşan bir içerik ve kapsam ortaya koymadıkları görülüyor. Bu açıdan 8 Mart günü yapılacak her eylem ve her etkinlik ‘grev’ şemsiyesi altında toplanırken, esasen grevin ne olduğu, ‘kadın grevi’ nin ne olduğu konusunda bir netliğin olmadığı görülüyor” diyor ve çeşitli eylem ve boykotların grev olarak sunulmasının yanlışlığı üzerine tartışıyor. Amaç, fabrika ve atölyelerde grev örgütlemeye fiilen girişmek, ev emekçisi kadınları, kapılarını tek tek çalarak, o gün ev işlerini durdurmaya çağırmak, sendikalar üzerinde eylemli biçimde baskı oluşturarak grev örgütlemelerini zorlamak yerine, uluslararası grevin gücüne yaslanarak daha kolay eylem biçimlerine yönelmeyi eleştirmekse, bu eleştiriye yüzde yüz katılırız. Hatta 8 Mart grevini örgütlemedeki somut pratiğimizi bu ölçülerle değerlendirmemiz kaçınılmaz. Grevin örgütlenmesinde kolayca kaçma pratiklerinden kopuşulması ve kadın grevini, ev, fabrika, okul, işletme temelinde, kadın emeğinin bütünselliğini ortaya koyacak gerçek bir üretim grevi olarak örgütlemeye yönelmesi gerektiği açık.

Ve fakat, grevin içeriği, biçimi, etkisi, gerçekliği değil, mülkiyetiyle sorunlu olan Teori Ve Eylem, kadın işçilerin, fabrika grevleriyle başlayıp, önemli politik sonuçlar doğuran, 8 Mart’a esin kaynağı olan grevi

dahil bir dizi grev örneğinden yola çıkarak, “*Bizim iddiamız ‘Kadın grevi gibi bir şey olmaz’ değil*” dedikten sonra, özetle, “kadın grevi diye bir şey olmaz” sonucuna varıyor. Nedenini şöyle açıklıyor: “*Grevin niteliğine dair mesele, yine hangi soyutlama düzleminden tartıştığımızla ilgili; üretici güçlerin gelişkinliğine bağlı olarak, üretici sınıfın, yani işçi sınıfının belirli bir talebi elde etmek için ‘değer üretme’ kapasitesinin verdiği gücü kapitalist üzerinde uygulaması olarak grev cinsiyetsizdir, öyle de olmalıdır. Burada soyutlama düzeyi, kapitalist üretim biçiminde sınıf mücadelesidir.*”

Off, yine bir soyutlama düzeyi. Soyutlama düzeyinizi anladık arkadaşlar, biz somutlama düzeyinizi anlamaya çalışıyoruz ve “hayır”dan başka bir şey anlamadık. Doğru mudur? Grevin niteliğine dair mesele, “hangi soyutlama düzleminden tartıştığımızla ilgili” olmaz, grevin niteliğiyle ilgili mesele, somut ve pratik bir meseledir. Üretim durur veya durmaz, greve katılım olur veya olmaz, grev kendi amaçlarına ulaşır veya ulaşmaz. Üretim durmazsa, bu bir grev değildi diyebilirsiniz. Grev cinsiyetsizmiş. Kuşkusuz. “Miting” de cinsiyetsizdir, “yol kesme” de öyle. “Barikat” da cinsiyetsizdir, “fabrika işgali” de. Tıpkı “toz bezi”nin cinsiyetsiz olup, ev temizliğinin cinsiyetli oluşu gibi, araçlar cinsiyetsizdir, kullanımıysa cinsiyetli olabilir. Ama anlaşılın, grev cinsiyetsiz olmakla kalmayıp, cins mücadelesinin aracı da olamaz. Bu nasıl bir grev fetişizmidir? Grev bir mücadele aracı. En özlüsü, en önemlisi, en sınıfsal

olarak görebilirsiniz, ama yine de eni sonu, bağımsız bir kuvvet değil, onu kullanabileceklerin ve kullananların elinde bir kuvvete dönüşen bir araç (ki biz, işçilerin örneğin silahlanıp karakolları basmasını, en az grev kadar etkili ve en az grev kadar sınıfsal bulmamızla, sizin marksizminizle de, grev anlayışınızla da, “esastan” ayrışıyoruz). Yani kadın işçiler “eşit işe eşit ücret” için grev yaptığında da grev cinsiyetsiz, öyle mi?

Teori Ve Eylem’e göre, grev cinsiyetsiz olmasına ve böyle de kal-

Tartıştığımız konu, eninde sonunda, nereden yürürsek yürüelim vardığımız nokta, “kadın kurtuluşunun” öznesi kimdir sorunu. Biz buna, kadınlardır yanıtını veriyoruz. Elbette, ancak ve ancak, özel mülkiyetin tasfiyesinin yolunu açacak devrim yoluyla.

ması gerekmesine rağmen, “kadın grevi” denilebilir: “*Kadın işçilerin ister toplumdaki cinsiyetçi şiddete karşı, ister barış talebiyle mevcut bir savaşa karşı, ister eşit ücret gibi ekonomik bir taleple yapmış olsun, kendi özgün talepleriyle yaptıkları greve ‘kadın grevi’ denmesinde hiçbir sakınca yoktur.*” Şükür ki izin kopardık. Hatta sözün devamında, diğer kadınlara sokağa çıkma çağrısı bile yapabileceğimiz söyleniyor. Ama bitmiyor: “*Ancak bu türden bir kadın grevinin çağrısı bu noktada*

bile eksik kalır. İşçi kadınların grev çağrısı yine zorunlu olarak parçası oldukları sınıfın, işçi sınıfının tüm mensuplarını da kapsamalıdır.”

Eh, eğer bu bir demagoji değilse totolojidir. Sizin grev dediğiniz şey devrim, hiç değilse ayaklanmadır! Siz grevleri gerçekten bu ölçülere göre mi değerlendiriyorsunuz? Biz, hiç de bu ölçülere göre değerlendirmeden göklere çıkardığımız sayısız işçi grevini tek tek sıralayabiliriz. Sizin kadın grevi adına “kabul edilebilir” sınırlarda gördüğünüz şey, belirli bir

Grevin niteliğine dair mesele, “hangi soyutlama düzleminden tartıştığımızla ilgili” olmaz, grevin niteliğiyle ilgili mesele, somut ve pratik bir meseledir. Üretim durur veya durmaz, greve katılım olur veya olmaz, grev kendi amaçlarına ulaşır veya ulaşmaz.

işletmede kadın işçilerden başka çalışan olmadığı için, kadınların yaptığı bir işçi grevidir. Sonuçta kadın grevi olmaz, yani grev konusu, cinsler arasındaki çatışma olamaz diyorsunuz. Lafı bu kadar döndürüp dolandırmamanın, kadın özgürlük mücadelesinin bu büyük dalgası karşısındaki eylemsiz ve sorumsuz tutumunuzu gerektirmekten başka bir nedeni var mı?

Grev Hareketinin Niteliği

Şimdi biz burada sizinle neyi tartışıyoruz?

Kadın grevi karşısındaki **pratik tutumunuzu** tartışıyoruz.

Bu yazıyı, kadın grevine neden katılmadığınızı tartışmak için değil, katılıp katılmadığınızdan bağımsız olarak, Feminist Manifesto yazarları başta olmak üzere, grev çağrıcılarının teorik görüşlerini eleştirmek için yazsaydınız, bu başka bir tartışma olurdu. Diyeceksiniz ki, biz zaten bu görüşleri eleştirdiğimiz için katılmıyoruz. Ama sıkıntı da bu ya. Sanki kadın grevi, sokakta değil de kağıtta gerçekleşiyormuş, grev grevin çağrısından ibaretmiş gibi, sanki muhataplarımız, yaşamın dört bir yanında üreten, ezilen ve sömürülen kadın kitlelerinin, kendi durumuyla en kavgalı, en bilinçli bölükleri değilmiş de, sözlermiş gibi tartışıyorsunuz.

Hareketin kendisi hakkındaki bütün değerlendirmeleriniz muğlak. Biz, teorik eleştirilerinizin erkek ege-men niteliğini büyük bir sorun görmekle birlikte, her şeyden önce, bu pratik durum karşısındaki değerlendirmenizin muğlaklığı ile ilgiliyiz.

Bu hareket, çeşitli kadın özgürlükçü, antikapitalist, demokratik talepler toplama etrafında, işçi kadınların değişik grevlerini kapsıyor. Hareketin işçi sınıfı dışında da katılımcıları var, üstelik oldukça da geniş ve bunlar size göre, kendilerini işçi yerine koyup, eylemlerine de grev adını veriyorlar. Ne olmuş? İşçi sınıfı diğer ezilen, emekçi sınıf ve tabakaları nasıl yedekleyecek? Onların kendi talep ve özlemleri temelinde değil de, “küçük burjuvazinin kitle-sel sınıf intiharı” temelinde mi? Tek tek bireyler, sınıf intiharı yapabilir. Toplumsal kuvvetler yapmaz. Bunu

asgari marksizm bilgileriyle bile anlamamız gerekir. Öyleyse, bu sınıflar, kendi talepleri ve özlemleriyle, kendi politik ve ideolojik söylemleriyle birlikte, işçi sınıfıyla ittifak yapacak veya işçi sınıfına yedeklenecektir. Aksi mümkün olsaydı, işçi sınıfının mutlaka öncü olması da zaten gerekmezdi. Peki bu sınıfların, işçi sınıfının hegemonyası altına girişini ne belirleyecek? Sıra halinde sınıf karşısında divan durmaları mı gerekiyor? Hayır, bu tabii ki çok saçma. Komünist partiye üye olmaları mı gerekiyor? Hayır, onlar kendi politik temsilcilerinin arkasından da yürüyebilirler. İşçi sınıfının mücadele biçimlerini örnek almaları mı? Hayır, buna da “sınıf bir bütün ve betondur, bölünemez” gerekçesiyle siz karşı çıkıyorsunuz. O zaman, eğer kitle hareketi düzleminde tartışıyorsak, bu ittifaklar nerede somutlaşacak?

Dünya kadın hareketinin tabanı, temel olarak işçi kadınlar, işçi sınıfı saflarından ev emekçisi kadınlar ya da işçi sınıfının en yakın müttefikleri olan topraksız köylüler, kent yoksulları, yarı proletarya gibi tabakalardan. İkinci geniş halka, emekçi küçük burjuvazi. Hareketin talepleri ve şiarları burjuva demokratik ve anti-kapitalist, antiemperyalist nitelikte. Evet, bu hareket bir devrim programı etrafında birleşmiş değil. Evet, harekete önderlik eden kuvvetlerin görüş açısı reformist. Ama hareket aynı zamanda, kadın hareketi içerisinde dün olmayan bir şeyi yapıyor ve diğer toplumsal kesimlerin mücadeleleriyle kuvvetli bağlar kurma eğilimi gösteriyor. Büyük ve orta burjuva kadınlara karşı saflaşıyor.

Kadın özgürlüğünün, emperyalist küreselleşmeci, ırkçı, işçi düşmanı politikalara yedeklenmesi girişimlerine rest çekiyor.

Bir kitle hareketi daha ne yapсын sizce? Bundan ötesini bu hareket kendi başına yapacaksa, siz ne iş görmeye varsınız? Biz ne iş görmeye varız?

Siz burada, “işçi sınıfının bulanıklaştırılmasını”, “sınıf mücadelesinin bulanıklaştırılmasını” görüyorsunuz. Biz burada, sınıf mücadelesinin kuvvetini görüyoruz, “bütün kadınların birliği” konusunda bugüne dek bun-

Dünya kadın hareketinin tabanı, temel olarak işçi kadınlar, işçi sınıfı saflarından ev emekçisi kadınlar ya da işçi sınıfının en yakın müttefikleri olan topraksız köylüler, kent yoksulları, yarı proletarya gibi tabakalardan. İkinci geniş halka, emekçi küçük burjuvazi.

ca ısrarcı olmuş bir politik kesimi, nasıl da burjuva liberal feminizmin kuvvetli bir reddiyesine ve sınıfla beraber, omuz omuza saflaşmaya ittiğini görüyoruz. Siz burada, işçi sınıfının grev aracının elinden alınmaya çalışıldığını görüyorsunuz. Biz burada, işçi sınıfının grev aracının sürükleyici etkisini ve işçi sınıftan kadınlarla, ezilen, emekçi, yoksul kesimlerden kadınları birleştiriciliğini görüyoruz.

Siz, hareketin gelişimini, sınıf mücadelesinin zayıflaması olarak görü-

yorsunuz. Biz bunu, sınıf mücadelesinin cinsler arası çatışmada kendini kuvvetli bir dışavurumunu ve egemen sınıfa, sermaye düzenine karşı büyük bir mücadeleyi geliştirmenin olanakları olarak görüyoruz.

Teori Ve Eylem'in eğer tüm işçi ve emekçi mücadelelerine yaklaşımı bu şekilde olsaydı, burada marksizmin bir karikatürünü, yaşamdan kopuk, apolitik bir teorik çevreyi görürdük. Ama böyle de değil. Hiçbir işçi eyle-

mine bu teorik keskinlikle yaklaşmıyorsunuz. O zaman, cins sorununa, cins mücadelesine bakış açınızın, erkek egemenliğiyle kötürümleşmiş olduğunu kabul etmelisiniz. O zaman, bütün teorik tartışmalardan önce, ağırlığımı işçi ve emekçi kadınların, ezilen sınıf ve tabakalardan kadınların oluşturduğu bir kitle dinamiği ile grev hakkı konusunda mülkiyet kavgasına girişmenizi buradan okumak ve reddetmek zorundayız.

Kadın Devriminin İlk Adımları

Arjin Gün

Kadın devriminin ilk adımı, Türkiye ve Kuzey Kürdistan'da hüküm süren faşist rejimi yıkmak olacaktır ve bu devrimin özü politik özgürlüğün kazanılmasıdır. Bugünkü faşist diktatörlük tümüyle erkek egemen bir karaktere sahip ve bu özellik ona ait bütün kurumların iliklerine kadar işlemiş halde. Doğal olarak, onun yasal ve kurumsal yapısını kökten dağıtmaktan başka bir yol yok. Cinsiyet eşitliğinin asgari siyasi, hukuki, ekonomik ve toplumsal koşulları henüz oluşmadığı için, ilk adım olarak, antifaşist, antiemperyalist, anti-sömürgeci, cins özgürlükçü demokratik bir devrim, toplumsal cinsiyet çelişkisinin politik özgürlük kapsamındaki sorunlarını çözecektir.

Küçükçekmece'deki çocuk istismarına karşı halk isyanından Şule Çet cinayetindeki erkek egemen yarıya karşı mücadeleye, yerel seçimlerde kadın adaylar gösterilmesiyle Kürdistan'daki belediyelerin yine eş başkanlar tarafından kazanılmasından 8 Mart'taki kitlesel sokağa çıkma kararlılığına, Leyla Güven'in önderliğinde tecride karşı yürütülen açlık grevlerinden Flormar direnişine ve günlük erkek şiddetine karşı duruşlara dek kadın özgürlük mücadelesi, Türkiye ve Kuzey Kürdistan'da birçok siyasi gündem etrafında büyüyor, toplumsal mücadelenin temel bir dinamiği olarak öne çıkıyor. Kadın kitleleri gittikçe çözümün kendi birleşmiş ellerinde olduğunun farkına varıyor, dosta ve düşmana bunu her gün daha net gösteriyorlar.

Siyasi özgürlük kapsamında verilen bunun gibi mücadeleler son derece gerekli ve yararlı. *“Kadın özgürlüğünün çok değişik konu ve sorunları, her günkü mücadelenin gündemi olmalıdır. Kadınların değişik ekonomik, siyasi ve toplumsal haklarını elde etme üzere verdikleri reformlar için mücadelelerin devrimci programa bağlanması, devrimci programınsa reformlar için mücadeleler de dahil olmak üzere süreklileşmiş biçimde günlük politik mücadelede, politik taktiklerde somutlaşması gerekir.*

Reformlar için verilen bu mücadeleler, her şeyden önce, kadınların bu mücadeleler içinde eğitilmesini, kolektif bilinç, birlikte hareket yeteneği kazanmasını ve siyasi mücadele deneyimleri biriktirmesini sağlar.

Dahası, reformların elde edilmesi kadınların örgütlenmesi ve siyasallaşması için, toplumsal yaşama ve mücadeleye katılması için daha elverişli siyasal koşullar doğurur. Erkek egemenliğinin fiili geriletilmesi, tek tek reformlar için verilen mücadeleler yoluyla erkek egemenliğinin hukuki, siyasal, ideolojik mevziler kaybetmesi, meşruluk yitirmesi, alanının daraltılması, sonuçta kadınların toplumsal mücadelede özneleşmesinin önünü açar.”^[1]

Devrim Şart

Bununla birlikte, kadın özgürlük mücadelesinin hedefine ulaşması için devrim şarttır.

Sermayenin erkek egemen düzenini reformdan geçirmeyi hedefleyen ve reformları amaçlaştıran feminist hareketler, düzeniçi mücadele çizgileriyle, erkek egemenliğinin durmaksızın kendini yeniden ürettiği temel dayanaklar olan özel mülkiyet, sermaye ilişkileri ve burjuva dev-

letin varlığının ötesine, yani erkek egemen düzenin sınırları dışına geçemezler. Bütün bunları paramparça edecek olan, kadın devrimidir.

“Erkek egemenliğinin maddi dayanakları ortadan kaldırılmadığı sürece cinsiyetsiz toplum (ister biyolojik, ister siyasal anlamda cinsiyetsiz toplumdan bahsediyor olalım) var edilemez.

Dolayısıyla kadın özgürlük mücadelesi, erkek egemenliğinin toplumsal maddi dayanaklarının ortadan kaldırılmasına yönelmek zorundadır. Maddi bir iktidarın yıkılışı için verilecek mücadele de, örgütüyle, politikasıyla, kitle gücüyle ve kitle çizgisiyle, aynı düzeyde maddi olmak zorundadır. Erkek egemen zihniyetin geriletilmesi, toplumsal normların değişmesi vb. hedefler, ancak bu türden bir maddi mücadele içerisinde ortaya çıkacaktır ve böylesi bir maddi mücadele ile birleşmediğinde de boş sözden öteye geçemeyecektir.”

[1] Sema Duru Boran, Kadın Devrimi, Sosyalist Kadın No: 20, Güz 2017

“Erkek egemenliğinin ortadan kaldırılması, öncelikle onun en temel maddi toplumsal dayanaklarının yıkılması, parçalanması, ortadan kaldırılmasıdır. Bu, üretim araçları üzerindeki özel mülkiyete ve buna dayalı siyasi-ekonomik kurumsal yapıya denk düşer.

Erkek egemenliğinin maddi dayanaklarını tasfiye etmek ve kurumsal yapısını ortadan kaldırmak, bu nedenle kaçınılmaz olarak, burjuva devleti parçalamak ve üretim araçları üzerindeki özel mülkiyeti tasfiye etmek anlamına gelir. Bu nedenle kadın devrimi, kaçınılmaz olarak, sosyalizmi hedefleyen bir toplumsal devrimle ve bizzat sosyalizmle kesişir ve serüveni ancak komünizmde son bulur. Onun asli bir unsuru olarak şekillenir.”^[2]

Nasıl Bir Devrimle Kendimizi Kurtaracağız?

Topraklarımızda kadınları özgürleştirmek için nasıl bir devrim gerekiyor, onun ilk adımları nelerdir? Bu devrim hangi uygulamalara dayanarak neleri çözecek?

Kadın devriminin ilk adımı, Türkiye ve Kuzey Kürdistan’da hüküm süren faşist rejimi yıkmak olacaktır ve bu devrimin özü politik özgürlüğün kazanılmasıdır. Bugünkü faşist diktatörlük tümüyle erkek egemen bir karaktere sahip ve bu özellik ona ait bütün kurumların iliklerine kadar işlemiş halde. Doğal olarak, onun yasal ve kurumsal yapısını kökten dağıtmaktan başka bir yol yok. Cinsiyet eşitliğinin asgari siya-

si, hukuki, ekonomik ve toplumsal koşulları henüz oluşmadığı için, ilk adım olarak, antifaşist, antiemperyalist, antisömürgeci, cins özgürlükçü demokratik bir devrim, “toplumsal cinsiyet çelişkisinin politik özgürlük kapsamındaki sorunlarını çözer, eşitsizler arası eşitliğin sağlanması görevleriyle, ezilen cins ve baskı altına alınan cinsel kimliklere bütün alanlarda pozitif ayrımcılık temelinde ilişkilendirir.”^[3]

Asgari siyasi ve hukuki eşitliğin sağlanması, kadınların tüm demokra-

Asgari siyasi ve hukuki eşitliğin sağlanması, kadınların tüm demokratik haklarının elde edilmesi, sermaye egemenliğine ve erkek egemenliğine bütün toplumsal temelleriyle son vermenin, cins çelişkisini çözenin ve gerçek eşitliği kazanmanın yolunu açacaktır.

tik haklarının elde edilmesi, sermaye egemenliğine ve erkek egemenliğine bütün toplumsal temelleriyle son vermenin, cins çelişkisini çözenin ve gerçek eşitliği kazanmanın zorunluluğunu gösterecek ve yolunu açacaktır.

Türkiye ve Kuzey Kürdistan’da cinsiyet eşitliğinin asgari koşullarının oluşmadığına dair sayısız örnek sıralanabilir. Kadına yönelik şiddetin yaygınlığı ve yargının onunla

[2] Sema Duru Boran, agk.

[3] Antifaşist, Antiemperyalist, Antisömürgeci, Cins Özgürlükçü Demokratik Devrim Programı

ilişkilenme biçimi bunlardan biridir. Eğitimde eşitsizlik, hem eğitimin cinsiyetçi içeriğinden hem de eğitim olanaklarına erişim koşullarından bellidir. Çalışma koşullarına gelince, kadın ve erkek arasında eşit işe eşit ücretten çok uzak olan mevcut tablo bir yana, işkolları arasındaki cinsiyetçi işbölümü de sürmektedir. Kadınlar çoğunlukla güvencesiz ve düşük ücretli alanlarda çalışmaktadır. Ev içi emek ise görünmez emektir, bir iş, emek biçimi olarak bile sayılmamaktadır. Yaşam tarzı açısından,

Demokratik bir devrimin ardından Halk Cumhuriyetleri Birliği kurulacaksa, kadınlar bu yeni iktidarda yerlerini alacaklar ve iktidarın istisnasız bütün kurumları toplumsal cinsiyet eşitliği ve eş temsiliyet ilkesine göre kurulacak ve işletilecektir.

kadınlar en geri ve geleneksel biçimlere itilmeye çalışılır, istediğimiz zaman ve istediğimiz kıyafetle sokakta gezme hakkımız bile “tecavüzü hak etmiş” damgası ile karşılaşmaktadır. Doğuracağımız çocuk sayısını belirlemekten kürtaj hakkımızın gaspına kadar devam eder bu erkek egemen zihniyet. Elbette sadece kadınlar değil, heteroseksist dünyada yeri olmayan LGBTİ+’lara karşı da günlük baskı bütün yakıcılığıyla sürmek-

tedir. Mayıs ayında yayınlanan bir çalışmaya göre, Türkiye, LGBTİ+ hakları konusunda 100 üzerinden 5 puan alarak 49 Avrupa ülkesi içinde sondan ikinci olmuştur.^[4]

Kısacası, çözülmesi, değiştirilmesi gerekenler konusunda işimiz saymakla bitmeyecek kadar çoktur. Gelelim bu sorunları somut olarak nasıl ele alacağımıza, hangi temel noktaların “Antifaşist, Antiemperyalist, Antisömürgeci, Cins Özgürlükçü Demokratik Devrim”de nasıl bir karşılık bulacağına.

Örgütlü Kadın İradesi İktidara!

Yazılı tarih her ne kadar bunu yansıtmıyorsa da, kadınların bugüne dek yaşanan bütün toplumsal devrimlerde yerlerini almış, hatta ön saflarda savaşmış olmaları inkar edilemez bir gerçektir. Fakat, başarılı devrimlerin ardından yeni kurulan toplumlarda, hemen ya da süreç ilerledikçe cinsiyet eşitsizliğinin aşamadığı ortaya çıkmıştır. Farklı ülkeler ve zamanlarda yaşanan değişik tipte devrimlerde bir dizi ilerici karar ve tedbir uygulanmasına rağmen, kadın özgürlük mücadelesi yarım kalmış ve nihayetinde bu devrimler aynı zamanda birer kadın devrimi olarak ilerleyememiştir.

Cins ayrımsız bir topluma doğru ilerleyebilmek için, kadının, bir toplumsal kuvvet olarak, yeni kurulan halk iktidarının eşit ve bağımsız ortağı olması gerekir.

Sadece siyasi ve hukuki tam hak eşitliğinin sağlanıp güvencelanması değil, daha da önemlisi, erkek ege-

[4] Gazete Duvar, 15 Mayıs

menliğinin toplumsal, ekonomik, ideolojik ve kültürel tüm biçimlerine ve maddi dayanaklarına karşı mücadelelenin kesintisizce sürdürülmesi için, örneğin kadın adaletinin tesis edilmesinde, erkek şiddetine son verilmesinde, ev içi işlerin toplumsallaştırılmasında, iktisaden cinsiyetçi işbölümünün aşılmasında, kadınların çok yönlü eğitiminin geliştirilmesinde, erkeklerin toplumsal ve kültürel bakımdan dönüştürülmesinde yol alınması için devrimci iktidar yapılışında kadın aklının ve iradesinin örgütlenmesi şarttır. Bu ancak kadının devrimci iktidarda eşit ortak ve kadın özgürlüğüyle ilgili tüm konuların karar mercii olarak, kurumsallaşmış kolektif ve özerk siyasi varlığıyla, eşit temsiliyet ve eş düzeyli örgütlenmesiyle yer alması yolundan gerçekleştirilebilir.

Örneğin, Türkiye ve Kürdistan'da demokratik bir devrimin ardından ayrılma hakkının korunduğu, işçi-emekçi meclislerine dayalı Halk Cumhuriyetleri Birliği kurulacaksa, kadınlar bu yeni iktidarda yerlerine alacaklar ve Halk Cumhuriyetleri Birliği'nin istisnasız bütün kurumları toplumsal cinsiyet eşitliği ve eş temsiliyet ilkesine göre kurulacak ve işletilecektir. Temsiliyet biçimi hem eşit, hem de eşgüdümlü olacaktır. Başka bir deyişle, sadece işçi-emekçi meclislerinde ve diğer politik yapılarda eşit temsiliyeti –sayısal eşitlik, eş başkanlık vb. mekanizmaları– sağlamak yetmez, bunlar bütün yönetsel işlemlere kadın cinsinin katılımını güvenceler, ayrıca kadınların,

kadın özgürlük alanındaki politikalar bakımından tam yetkili kendi meclis ve diğer politik araçları olmalıdır.

Bu, bugün bazı siyasi partilerin ve kitle örgütlerinin pratiğinde model olarak gördüğümüz gibi, toplumun kadın yarısının bütün alanlar ve kademelerde eş temsilci olarak iktidara dahil olması anlamına gelir. Kadınların söz ve karar hakkı olmayan hiçbir toplumsal alan kalmayacak, kadınlar her yerde sorumluluk üstlenerek emek ve enerjilerini yeni toplumun inşası için ortaya koyacaklardır.

Örneğin, bugünkü düzen partilerine bir göz atarsak durum bütün çıplaklığıyla ortaya çıkar: 31 Mart yerel seçimlerinde AKP'nin gösterdiği kadın adayların oranı yüzde 1,25, MHP'nin yüzde 1,8, CHP'nin yüzde 4,9'dur. İyi Parti de toplam 5 kadın aday göstermiştir.

çaklardır. İşçi-emekçi meclislerinin yarısı oluşturmanın yanı sıra, kadınlar “*kendi toplumsal yapılanmasını bağımsız biçimde de örgütleyecek, bütün kurumlarda eş temsiliyete ek olarak, işçi-emekçi kadın meclisleri birliği kurulacak, kadın ordusu ve milisi oluşturulacak, cinsel suçlar için kadın ve lgbti+'lardan oluşan özel mahkemeler kurulacaktır.*”^[5] Sadece kadınlardan oluşan bir örgütlenme biçimi olan bu iktidar organ-

[5] Antifaşist, Antiemperyalist, Antisömürgeci, Cins Özgürlükçü Demokratik Devrim Programı

ları, özellikle tarihin bize bıraktığı derslere bakılarak inşa edilecek yeni toplumda, kadın devrimi çizgisini güvence altına almak için son derece önemlidir. Kadınlar, kadın devriminin önderliğini gerçekleştirecekse, yeni toplumdaki konumlanış da bu görevin gereklerine uygun olmalıdır. Geçmiş deneylerde ise kadınların bir toplumsal kuvvet olarak örgütlü bulunmamalarının, kendi kolektif mekanizmalarına sahip olmamalarının acı sonuçları görülmüş, kadınlar evlere dönmüş/döndürülmüş,

Bugün 30 milyon kadının sadece 8 milyonu çalışıyor ve kadın istihdamı son bir yılda düşüş gösteriyor. Resmi rakamlarda kadın işsizlerin sayısı 3 milyondan fazla ve iş aramaktan umudunu kesen kadınların sayısı da oldukça fazla.

merkezi iktidar kurumlarından uzak kalmışlardır. Ekim Devrimi sonrası cinsler arasında eşitlik yönünde güçlü adımlar atmakta dönemin tartışmasız en ileri örneği olan Sovyetler Birliği'nde bile, 1923'ten sonra yapılan parti kongrelerinde MK'ya seçilen kadın sayısı 3'ü aşmamıştır.

Kadınların yeni toplumda öncü bir rol oynayamamaları, sadece kadın

cinsin özgürlüğü için bir sorun teşkil etmez, bütün toplumun sosyalizme doğru ilerlemesi açısından da temel bir engeldir. Çünkü, "*Proletaryanın, özel mülkiyetle bağı erkek egemen ayrıcalıklardan muaf kadın yarısı, devrimin kesintisiz biçimde sosyalizme ilerletilmesinin en ileri dinamiğidir. Kadın devrimi, devrimci proletaryanın nihai zaferini güvencelemesinin gereğidir.*"^[6]

Marksist-leninist teorinin de tarihsel pratiğinin de ortaya koyduğu gibi, erkek egemenliği oldukça köklü ve ancak özel mülkiyetin bütün biçimleri ortadan kalkınca son bulacak bir baskı ve sömürü sistemidir. "*Bir toplumsal devrim ve onunla birlikte sosyalizm, cins ayrımlarının nesnel temelini bir çırpıda ortadan kaldırmaz. Yeni toplum öyle bir üretkenlik düzeyine ulaşmalıdır ki, hem soyun yeniden üretimi kapsamındaki işlevler (ev işleri, çocuk, yaşlı ve hasta bakımı vb.) tümüyle toplumsallaştırılabilsin, hem de, aile eksenli kişisel birikimin sürmesinin temeli olan, kişisel tüketim maddeleri üzerindeki özel mülkiyet de tümüyle ortadan kaldırılabilir. Bu düzey bütün araçlarla zorlanarak elde edilene dek, kadının ikinci cins olduğu cinsiyetli toplum sürer. Öyleyse, erkek egemen sermaye düzenini alaşağı ederek kendi durumlarını köklü biçimde değiştirmelerinin ardından kadınlar, bu devrimci hamleyi yeni toplum içerisinde ilerletmelerinin de sürdürülebilir biçimlerini oluşturmak durumundadır.*"^[7]

[6] Antifaşist, Antiemperyalist, Antisömürgeci, Cins Özgürlükçü Demokratik Devrim Programı

[7] Sema Duru Boran, agk.

İşte bu biçimler eş temsiliyet sistemi ve kadın meclislerinde cisimleşecektir. Bir yandan Halk Cumhuriyetleri Birliği'nin yarısı oluşturan ve toplumun bütün alanlarda eşit sorumluluk üstlenen kadınlar, diğer yandan Kadın Devrim kapsamındaki bütün konular için yetkili kılınır ve kendi örgütlülüğünü kadın meclisleri biçiminde oluşturur. Kadın meclislerinin görev ve yetki alanı ise somut olarak şöyle öngörülür: *“Seks endüstrisinin tasfiyesi, ev işlerinin toplumsallaştırılması, kadın işçilerin ekonomik, siyasi ve toplumsal yaşamının düzenlenmesi görevleri başta olmak üzere, Halk Cumhuriyetleri Birliği'nin kadın özgürlük alanındaki bütün faaliyetlerinde yasama yetkisi dahil bütün haklar kadın meclislerine ait olacaktır.”*^[8] Yani kadın politikası kadınlar tarafından yapılacaktır.

Mevcut erkek egemen rejimde kadınların politikada yeri yoktur. Örneğin, bugünkü düzen partilerine bir göz atarsak durum bütün çıplaklığıyla ortaya çıkar: 31 Mart yerel seçimlerinde AKP'nin gösterdiği kadın adayların oranı yüzde 1,25, MHP'nin yüzde 1,8, CHP'nin yüzde 4,9'dur. İyi Parti de toplam 5 kadın aday göstermiştir.^[9] Antifaşist, antiemperyalist, antisömürgeci, cins özgürlükçü demokratik devrim ve onun kuracağı toplumda ise kadınlar, üzerine politika yapılacak, korunacak ve sahiplenilecek bir nesne değil, devrimci bir özne, devrimci programın uygulanışına önderlik

edecek en önemli toplumsal kuvvetlerden biri olacaktır.

Yargı Ve Erkek Şiddeti

Şule Çet davası, aslında erkek egemen yargının hem hukuki hem de ideolojik bütün çirkin yanlarını içerip ortaya koyan bir örnektir. Yargının dava boyunca merkezde duran yaklaşımı, cinayeti değil, Şule'nin yaşamını sorgulamak olmuştur. Erkeklerle bira içmek, bakire olmamak gibi tartışmalar katili değil, kadını sorumlu göstermeye dönük-

Erkek egemen faşist eşflik rejimi, kadınları bir muhtaçlık ilişkisi içinde tutacak yardımlarla, aynı zamanda aileye ve kocaya, çocuk, yaşlı ve engelli bakım işlerine bağımlılıklarını artıracak söylemler ve düzenlemelerle, kadının evsel köleliğinin devamı için elinden geleni yapıyor.

tür. Elbette bu anlayış tekil değildir, mevcut yargı sistemi erkek failleri savunmakta, aklamakta ve ödüllendirmektedir. Kadın cinayetlerinde birçok durumda erkek hakkında önceden uzaklaştırma kararı vardır, erkek önceden suç işlemiş ve kadın defalarca şikayetçi olmuştur. Ama yine de, katil öz savunma dışında hiçbir engelle karşılaşmaz, yargı da ceza verse bile aslında ödül gibi hüküm

[8] Antifaşist, Antiemperyalist, Antisömürgeci, Cins Özgürlükçü Demokratik Devrim Programı

[9] Kadınların kent hakkı_ Kadınlara dayatılan toplumsal yeniden üretim yükü—Sendika.Org.html

açıklar. Kendi hayatını savunan kadınlar ise onyıllarca hapse mahkum edilir.

İnsanı insanlıktan utandıran bu duruma, Halk Cumhuriyetleri Birliği'nde iki temel hamleyle dur diyeceğiz: Bütün erkek egemen yasal düzenlemeler iptal edilecektir ve cinsel suçlar için kadın ve lgbti+'lardan oluşan özel mahkemeler kurulacaktır. Ayrıca, kadına yönelik her türlü şiddete karşı ceza artırımı içeren yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Elbette erkek şiddeti, en etkin yasal tedbirlerle dahi, hemen yok olmayacaktır. Hatta anketlere göre, bugün kadının en büyük sorununun şiddet olduğu bir toplumda, bu hiç de kolay olmayacaktır. Fakat, faillere hak ettikleri cezalar verildiğinde, hele de kadın adalet mahkemeleri kurulduğunda, bunun caydırıcı bir etkisinin olup olmayacağı denemeye değer.

2018 yılında Türkiye ve Kuzey Kürdistan'da 440 kadın katledilmiş, 2019'un Ocak ayında da erkekler tarafından 43 kadın öldürülmüştür.

Saray diktatörlüğünün tutumu ise katilere iyi hal indirimi ve cezasızlık, 6284 sayılı yasa gibi kadına yönelik şiddetin önlenmesine dönük mevcut yasaları bile uygulamamak olmuştur. Yasal değişiklikler bu sorunun çözümü doğrultusunda sadece birer adım olacak, cinsiyetler arasındaki egemenlik ilişkisini aşmaya dönük uzun vadeli mücadelenin bir parçası olma niteliğini taşıyacaktır. Erkek şiddeti, bir tür bireysel hastalık değil, bir egemenlik ilişkisinin yansımasıdır; kadın, çocuk ve LGBTİ+'ları ezmeyi kendine hak gören erkek egemenliğinin yapısal ürünüdür ve onun bütün toplumsal sistemiyle birlikte ortadan kalkacaktır.

Kadın İşsizliğine, Ücret Eşitsizliğine Ve Eşitsiz Çalışma Koşullarına Son!

Bugün 30 milyon kadının sadece 8 milyonu çalışıyor ve kadın istihdamı son bir yılda düşüş gösteriyor. Resmi rakamlarda kadın işsizlerin sayısı 3 milyondan fazla ve iş aramaktan

umudunu kesen kadınların sayısı da oldukça fazla. Çalışan kadınların yüzde 43,4'ü ise, 2018 rakamlarına göre, kayıt dışı çalışıyor. Düşük ücret, işsizlik, sigortasız çalıştırılma gibi sorunlar oldukça yaygın. Kadınların erkeklerden yüzde 17,8 daha düşük ücret aldığı bir yerde eşit ücret talebi de yakıcılığını ve güncelliğini koruyor.

Bu yüzden, kadınların ekonomik bağımsızlığını ve üretimdeki eşitliği sağlamak amacıyla, *“kadın ve erkek işçiler için eşit işe eşit ücret kuralı getirilecek, işkollarına dağılımda cinsiyetçi işbölümüne karşı, pozitif ayrımcı teşvik ve kota gibi yöntemlerle mücadele yürütülecek ve kadın sağlığının gerekleri gözetilecektir.”*^[10]

Kadınları ev hapsinden toplumsal üretime çekmek için bütün yolları açmak, hem kadınların toplumdaki yeri ve onlara bakış açısını değiştirecek, hem de ekonomik bağımsızlık koşullarını oluşturacak, cins bilincini, özgüveni ve kadın özneleşmesini ilerletecektir. Evdeki tecrit ve kapalı yaşamdan topluma açılmak, bireysel tencereden toplumsal üretime yönelmek, kadınların kolektif eylem ve örgütlenme koşullarını, bilincini ve toplum üzerindeki etkisini de geliştirecektir.

Kadınların değişik işkollarında çalışma koşulları, kadın meclislerince düzenlenecektir. “Kadın sağlığının” gereklerinin ne olduğuna kadın meclisleri karar verecektir. Böylelikle, hem kadın fizyolojisinin bütün özgün ihtiyaçları gözetilecek, hem de

gerek iş saatleri ve zamanı, gerek işkolları, gerekse çalışma biçimleri açısından, “sağlığa zarar”ın erkek egemen, doğurganlık merkezli ve kadın tercihini dikkate almayan ya da cinsiyetçi işbölümünü derinleştirici biçimde belirlenmesinin önüne geçilecektir.

Ayrıca, uzun yıllardır mücadelesi verilen bir talep yerine getirilip, 8 Mart ücretli tatil günü ilan edilecektir.

Bu, kadın cinsin kolektif devrimci aklının ve ira-desinin kesintisiz devrede olmasını şart koşar. Erkek egemen sermaye düzenini yıkan kadınların, toplumsal devrimin bütün bir gelişim seyri boyunca ve komünizme ilerleyişte, kadın devrimini kesintisiz sürdürmeleri gerekir.

Evsel Kölelikten Gönüllü Birliğe!

Erkek egemen faşist şefflik rejimi, kadınları bir muhtaçlık ilişkisi içinde tutacak yardımlarla, aynı zamanda aileye ve kocaya, çocuk, yaşlı ve engelli bakım işlerine bağımlılıklarını artıracak söylemler ve düzenlemelerle, kadının evsel köleliğinin devamı için elinden geleni yapıyor. Aslında kırıntılardan fazla olmayan, fakat iyi pazarladığı hamlelerle, kadınları yedeklemeye çalışıyor. Oysa bakım

[10] Antifaşist, Antiemperyalist, Antisömürgeci, Cins Özgürlükçü Demokratik Devrim Programı

emeğinin desteklenmesini içeren “yardım” politikalarının hedefi, en geri ve geleneksel aile modelini pekiştirmekten, kadınları dört duvar arkasına hapsedmekten başka bir şey değildir.

Kadını eve, evliliğe ve aileye pran-galayan hukuki, siyasi, iktisadi ve kültürel tüm unsurlara savaşı açacak olan Halk Cumhuriyetleri Birliği, ev emekçisi kadınlar için köklü ekonomik ve sosyal haklar sağlayacağı ve ev işlerinin toplumsallaştırılması doğrultusunda adımlar atacağı gibi,

Kadın bu toplumsal düzen içerisinde, sadece kendi özgürlüğünün maddi güvencesi olarak değil, bu düzenin en ilerici dinamiklerinden biri, hatta belki de en ilerisi olması vesilesiyle, bu düzenin devamlılığının güvencesi olarak da, örgütlü biçimde yer almalıdır.

evlenme ve boşanma yasalarını da kadınlar lehine düzenleyecektir.

Antifaşist, antiemperyalist, antisömürgeci, cins özgürlükçü demokratik devrim programına göre, “Kadınların evsel köleliğinin ortadan kaldırılması ve ev işlerinin toplumsallaştırılması amacıyla gerekli düzenlemeler yapılacaktır. Engelli, hasta ve yaşlı bakımının kadının gö-

revi olarak görülmesine son verilecektir. Ev emekçisi kadınlar temel ücret ve genel sigorta kapsamına alınacaktır. Ev emekçisi kadınların toplumsal çalışma alanlarına teşviki için düzenlemeler yapılacaktır.”^[11]

Çünkü “kadının ev içi emeğinin (temizlik, bakım, mutfak, cinsellik vb. toplamı) sömürüsü, seks endüstrisi kapsamındaki cinsellik sömürüsü ile birlikte, cinsiyetçi sömürünün kapitalist toplumdaki iki temel biçiminden biridir”^[12]. Devrimci iktidar, bu iki sömürü biçimini ortadan kaldırmak için adımlar atar. Ev içi emeğin ücretlendirilmesi de, genellikle ilk bakışta düşünüldüğünün aksine, ev işlerinin toplumsallaştırılması ile çelişmez, tam tersine, bu perspektifle ele alınır: “Demokratik devrimde ev içi emek ücret ve güvence kapsamına koşulsuz alınmakla birlikte, ev içi emeğe yönelik temel politika, onu tasfiye etme politikasıdır. Ev işlerinin toplumsallaştırılması ve kadının emeğinin toplumsallaştırılması hattından kopulmaz. Kadının sistematik biçimde ev dışı alanlara çekilmesinin değişik mekanizmaları esas araçtır.”^[13]

Bu düzenlemeleri, engellilerin bakımı ve toplumsal yaşama katılımı için atılacak adımlar ve sağlık hizmetlerinin parasız hale getirilmesi gibi önlemler de destekleyecektir. Erkek egemen toplumlarda büyük ölçüde kadınların görünmeyen emeği temelinde örgütlenen bu toplumsal işler özel olarak ele alınıp, bu işlerin sorumluluğunun toplum tarafından

[11] Antifaşist, Antiemperyalist, Antisömürgeci, Cins Özgürlükçü Demokratik Devrim Programı

[12] II. Komünist Kadın Konferansı Belgeleri

[13] II. Komünist Kadın Konferansı Belgeleri

üstlenilmesi hedeflenecektir. Örneğin “engellilerin bakımı, eğitimi ve toplum yaşamına katılmaları için, çalışma, barınma, eğitim, ulaşım vb. tüm toplumsal olanaklara erişimde pozitif ayrımcı politikalar uygulanacak, toplumsal yaşamda engellilerin ihtiyaçları gözetilecektir” ve “bütün sağlık hizmetleri parasız hale getirilecek, geniş çaplı bir kamu sağlığı sistemi uygulanacaktır.”^[14]

Bebel'den Engels'e komünistler, ailenin, özel mülkiyetin hücreleri olma niteliğini yeterince aydınlatmıştır. Antifaşist, antiemperyalist, antisömürgeci, cins özgürlükçü demokratik devrim programında, erkek egemenliğinin bu kurumunun sönmelenmesi hedefiyle şu uygulamalar öngörülür: “Birliktelik ve ayrılık anlaşması bireyler arasındadır. Halk Cumhuriyetleri Birliği evlilik ve boşanma anlaşmasının muhatabı olmaz. Kadın isterse birliktelikler kadın meclislerine bildirilebilir. Kadın meclisleri talep halinde birliktelik ve ayrılık konularında kadının ve çocukların haklarını takip etmekle yükümlüdür. Bildirilmiş ve bildirilmemiş birlikteliklerden doğan çocuklar arasında hiçbir ayrımcılık yapılamaz. Eşcinsel birliktelikler toplumsal, ekonomik ve hukuki tüm uygulamalarda heteroseksüel birlikteliklerle eşit muamele görür.”^[15] Böylece, aile ekonomik bir anlaşma, soyun üretimiyle görevli olan toplumsal hücre ve resmi bir kurum olmaktan çıkmaya başlar, özgür ve eşit insanların hiç bir maddi çıkarın göl-

ge düşmediği gönüllü birliğine giden yol açılır.

Çocuklar Özgür Ve Toplumsal Büyüyecek

Devrimci iktidar, yeni kuşakların yetiştirilmesini bütün boyutlarıyla toplumsal bir sorumluluk olarak ele alacak, bu bakımdan aileye ve kadına yüklenmiş işlerin cinsiyetsizleştirilmesi ve toplumsallaştırılması yolundan yürüyecek, çocuk bakımı kapsamındaki işleri toplumsallaştıracak adımlar atmaya öncelikli görevleri arasında görecekler.

Çocuklar, özel mülkiyet olmaktan çıkıp, hem kendi haklarına sahip olacaklar, hem de onların büyütülüp yetiştirilmesinden tüm toplum sorumlu olacaktır. “Çocuk bakımı toplumun bir işi sayılacak ve çocuklar toplumsal bir değer olarak kabul edilecek, kadın ve erkeklere doğum öncesi ve sonrasında bir yıl ücretli izin verilecek, çocuk maması ve bezi ücretsiz sağlanacak, belli büyüklükteki tüm işletmelerde çocuk emzirme odaları, kreşler ve çocuk bahçeleri açılması zorunlu kılınacaktır.”

“Çocuk hakları güvence altına alınacak, çocuklara yönelik cinsel, fiziksel, ekonomik, psikolojik şiddet ve istismar ağır suçlar kapsamında tanımlanacaktır. Bu suçlar için Çocuk Hakları Mahkemeleri kurulacaktır.”^[16]

Çocuklara ve gençlere yönelik eğitim de merkezinde insanın ve toplumun durduğu bir biçim ve içerikle örgütlenecektir: “Gençliği gerici,

[14] Antifaşist, Antiemperyalist, Antisömürgeci, Cins Özgürlükçü Demokratik Devrim Programı

[15] Antifaşist, Antiemperyalist, Antisömürgeci, Cins Özgürlükçü Demokratik Devrim Programı

[16] Antifaşist, Antiemperyalist, Antisömürgeci, Cins Özgürlükçü Demokratik Devrim Programı

faşist, şovenist, dinsel ve militarist düşüncelerle zehirleyen bugünkü gerici-faşist ve cinsiyetçi eğitim sistemi kaldırılacaktır. Üniversiteler özerk-demokratik hale getirilecektir. Eğitim maddi üretimle birleştirilecek, bütün gençlerin anadilde, bilimsel ve devrimci bir eğitim görmeleri için gereken olanaklar sağlanacak, parasız eğitime son verilecektir.”^[17]

Beden Bizim, Karar Bizim!

Coğrafyamızda kürtaj aslında 1983’te yasallaşmıştır. İsteğe bağlı gebeliklerin 10. haftanın sonuna kadar, kadının mağdur olması durumunda ise 20. haftanın sonuna kadar sonlandırılması yasaldır. Ancak bu hak birçok durumda kağıt üzerinde kalmakta, fiili yasaklamalara konu olmaktadır. Kadının kendi bedeni ve hayatı üzerine karar sahibi olmasının en doğal hak sayılması gerekirken, mevcut rejimde böyle bir anlayışın zerresi yoktur.

Kadir Has Üniversitesi’nin 2016’da yayınladığı “Devlet Hastanelerinde Kürtaj Hizmetleri” raporuna göre, 81 ilin 53’ünde isteğe bağlı olarak kürtaj hizmeti veren hastane yok. Türkiye genelinde 431 devlet hastanesinden sadece yüzde 7,8’i isteğe bağlı kürtaj hizmeti veriyor.^[18] Kürtaj yaptırmak üzere hastaneler arandığı zaman, alınan cevaplar şöyle: “Yasak hanımefendi, bakanlık yasaklıyor” (Gaziantep’te bir özel hastane), “Doktora bağlı, bizde işleyiş böy-

le” (Nevşehir’de bir özel hastane). Haftalar sonra randevu vermek gibi yöntemlerle de karşılaşıldığından, kürtaj yapan bir hastane bulmak oldukça güç. Mor Çatı, İstanbul’da 37 kamu hastanesini telefonla arayarak kürtaj yapıp yapmadıklarını sormuş ve alınan yanıtlar sonucu İstanbul’da sadece 3 kamu hastanesinde isteğe bağlı kürtaj yapıldığı ortaya çıkmıştır.^[19] Üstelik hastane bulunsa bile, kürtajın sadece belli bir geliri olan kadınlar için mümkün olacağı şu fiyat örneğinden anlaşılmaktadır: özel bir klinikte, altı haftaya kadar gebelik sonlandırma işlemi 900 lira, altı haftadan sonra her hafta için ekstra 100 lira olarak fiyatlanmıştır.^[20]

Fiili kürtaj yasaklamalarına bir de ideolojik saldırılar eşlik ediyor. Faşist şefin ister 2008’de söylediği “En az üç çocuk yapın”, ister 2012’de söylediği “Kürtaj cinayettir, her kürtaj bir Uludere’dir” sözlerini alın; bunlar kuşkusuz tesadüf değildir, egemen politikanın özü özetidir.

Antifaşist, antiemperyalist, antisömürgeci, cins özgürlükçü demokratik bir devrim bu konuda kayıtsız koşulsuz şöyle bir politika izlemelidir: “*Kürtaj bütün kadınlar için yasal hak olacak ve ücretsiz sağlanacaktır. Doğum kontrolü, doğum yöntemi vb. kadının kendi bedeni üzerindeki tasarruf hakkına dair konularda her türlü kısıtlayıcı yasa iptal edilecektir. Bekaret kontrolü yasaklanacaktır.*”^[21]

[17] Antifaşist, Antiemperyalist, Antisömürgeci, Cins Özgürlükçü Demokratik Devrim Programı

[18] Türkiye’de kürtaj hizmeti_Fiilen yasak_TÜRKİYE_DW_18.01.2019.html

[19] Türkiye’de kürtajın tarihi_Ekmek ve Gül.html

[20] Türkiye’de kürtaj hizmeti_Fiilen yasak_TÜRKİYE_DW_18.01.2019.html

[21] Antifaşist, Antiemperyalist, Antisömürgeci, Cins Özgürlükçü Demokratik Devrim Programı

Ve Kesintisizce Yola Devam

Türkiye ve Kürdistan'da devrimin ilk adımını, antifaşist, antiemperyalist, antisömürgeci, cins özgürlükçü demokratik devrimdir. Bu bağlamda kadın devrimi, ilk adımda, cins ilişkisinin politik özgürlük kapsamındaki sorunlarını çözmeye, cinsiyet eşitliğinin asgari hukuki ve siyasi temellerini kurmaya, kadınların tam hak eşitliğini tesis etmeye yöneliktir. Fakat bu henüz başlangıçtır. Demokratik devrim, sermaye ilişkilerinin varlığına son verecek toplumsal devrimin giriş kapısıdır.

Bugün erkek egemen zulmün çıplak ve kaba biçimlerini ve aynı zamanda farklı bir toplumsal düzenin nasıl mümkün olabileceğini düşündükçe, devrimin bir an önce gerçekleşmesi isteğiyle sabırsızca dolup taşar, heyecan ve coşkuyla devrimci çabalarımızı artırırız.

Ama sosyalist kuruluş cins ayrımcılığının ve kadın ezilmişliğinin toplumsal maddi temellerini hemen ortadan kaldıramaz. Bu ancak, ailenin, aileyi gerektiren kişisel tüketim malları mülkiyetinin ve kişisel birikimin son bulmasına, ev içi işlerin ve soyun yeniden üretimi dahilindeki işlevlerin bütünüyle toplumsallaştırılmasına olanak veren yüksek bir üretkenlik düzeyine ve bununla beraber yüksek bir kültür düzeyine gelmekle mümkün olur. Dahası bu, kadın cinsin kolektif devrimci aklının ve iradesinin kesintisiz devrede olmasını şart koşar. Dolayısıyla, erkek egemen sermaye düzenini yıkan kadınların, toplumsal devrimin bütün

bir gelişim seyri boyunca ve komünizme ilerleyişte, kadınların iktidarın eşit ve bağımsız ortağı olmasını güvenceleyen eştensiliet mekanizmaları, kadın meclis, mahkeme ve milisleri gibi iktidar araçlarını etkin biçimde kullanmaları ve kadın devrimini kesintisiz sürdürmeleri gerekir.

Demokratik devrimin aynı zamanda “sosyalizme kesintisiz geçişin ön basamağı”^[22] olduğunu bir an bile unutmamalıyız. Kadın özgürlük mücadelesi kapsamında ilk adımlar olarak öngörülen bir dizi uygulama aslında demokratik zemini aşıp, sosyalizme uzanıyor. Yukarıda ifade edildiği gibi, özel mülkiyet tümüyle son bulmadan kadın cinsinin tam özgürleşmesi mümkün olmadığından, demokratik çerçeveden ileri giden bir perspektifle hareket edilmesi doğaldır. Bu nedenle, kadın devrimiyle ilişkili toplumsal dönüşümler, başından beri sosyalizme içkin unsurları da barındırır ve demokratik devrim koşullarından kesintisizce sosyalizme doğru ilerlemenin en önemli itici güçlerinden biridir, devrimin nihai zaferinin güvencesidir. Ancak bu, kendiliğinden veya otomatik biçimde gelişmez, hatta bunun başarılması için büyük mücadeleler verilmesi gerekecektir.

20. yüzyıl koşullarına doğmuş sosyalizm deneyimleri, kadın özgürleşmesi bakımından, bugünkü kapitalist toplumla dahi kıyaslanamaz ölçüde ileri kazanımlara imza atmıştır. Bununla birlikte bu deneyimlerden, sosyalizmin inşası ve komünizme geçiş açısından devrimin sürekliliği

[22] Antifaşist, Antiemperyalist, Antisömürgeci, Cins Özgürlükçü Demokratik Devrim Programı

nin bir de kadın devrimi boyutu olması gerektiği sonucu çıkmıştır.

“Sosyalizme açılan bir toplumsal devrim, kadın özgürleşmesinin bir aşaması ve düzeyi, kuşkusuz ki, ilk andaki kazanımlarıyla dahi, bugünkü durumdan kıyaslanamayacak ölçüde ileri bir düzeyidir. Ancak mutlak bir özgürleşmeyi sağlamaz, yolunu açar. Öyleyse, gerçekten bu yolu açması için, bu yeni toplumsal düzen içerisinde, insanın insan tarafından yönetilmesinin henüz ortadan kalkmadığı bu koşullar içerisinde, kadının iktidarda ne kadar pay sahibi olacağı önemlidir. Bu da demektir ki, kadının, cins bilinci temelinde kendi özerk örgütlenmesi (veya daha doğrusu, koca bir yeni toplumsal düzenden bahsettiğimize göre, sayısız tipte özerk örgütlenmeleri) olması zorunludur ki, partide, devlette, orduda, yargıda, hem gereken nicelikte

var olma düzeyine erişebilsin, hem de kendi cinsel niteliğiyle yer alabilsin, yani kolektif bir toplumsal kuvvet olarak yer alabilsin. Kurulacak iktidardan ne kadar pay alınacağı, devrimin her alanında var olmak kadar, kendi maddi varlığını örgütlü biçimde ortaya koymuş olmakla (bir iktidar gücü haline gelmenin gereklerini yerine getirmiş olmakla) belirlenir.”^[23]

Demek ki, demokratik devrimle politik iktidarın eşit ortaklığına erişecek ve cinsler arasındaki hukukisiyasi eşitsizlikleri bir çırpıda silip atacak olan kadın cins, toplumsal devrimin sürekliliğinin öncüsü olma misyonunu en çok da devrimci iktidardaki pozisyonundan yerine getirecek, kadın devrimini sosyalist inşanın ve komünizm yürüyüşünün özsel bileşeni kılacaktır.

[23] Sema Duru Boran, agk.